

RP 69/2025 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om intressebevakningsfullmakt och lagen om förmyndarverksamhet

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om intressebevakningsfullmakt och lagen om förmyndarverksamhet ändras.

I propositionen föreslås det att lagen om intressebevakningsfullmakt ändras så att förutsättningarna för fullmäktigen och för intressebevakare som tillfälligt förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter att iaktta bestämmelserna i intressebevakningsfullmakten förbättras. I lagen om förmyndarverksamhet föreslås det ändringar i fråga om det tillstånd som krävs för rättshandlingar som företas på huvudmannens vägnar. Det föreslås att förmögenhetsgränserna för när en minderårigs intressebevakning ska införas i eller avföras ur registret höjs. Det föreslås därtill att den personkrets som ger upphov till jäv för fullmäktigen eller intressebevakaren minskas.

Propositionen hänför sig till skrivningen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering om uppdatering av lagstiftningen om intressebevakning och intressebevakningsfullmakt.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft under hösten 2025, omkring tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget	4
2.1 Antalet intressebevakningsfullmakter och intressebevakningar	4
2.2 Intressebevakningsfullmakt	6
2.2.1 Allmänt	6
2.2.2 Givande av gåvor samt jäv för fullmäktigen	8
2.2.3 Rättshandlingar som gäller fastigheter	9
2.2.4 Intressebevakare som förordnas att sköta fullmäktigens uppgifter	10
2.2.5 Användning av e-tjänster för fullmaktsgivarens räkning	10
2.3 Övervakning av intressebevakares verksamhet	11
2.3.1 Allmänt	11
2.3.2 Övervakning av redovisning	11
2.3.3 Tillståndsovervakning	14
2.3.4 Slutsatser	14
2.4 EU-rätten och internationella förpliktelser som är bindande för Finland	15
3 Målsättning	15
4 Förslagen och deras konsekvenser	16
4.1 De viktigaste förslagen	16
4.1.1 Lagen om intressebevakningsfullmakt	16
4.1.2 Lagen om förmyndarverksamhet	17
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	18
4.2.1 Konsekvenser för statsfinanserna och myndigheternas verksamhet	18
4.2.2 Samhälleliga konsekvenser	21
5 Alternativa handlingsvägar	25
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	25
5.1.1 Övervakning av allmänna intressebevakare	25
5.1.2 Utveckling av tillståndsförfarandet i fråga om allmänna intressebevakare	27
5.1.3 Kontroll av grunderna för jäv för intressebevakare och fullmäktige	28
5.1.4 Registrering av intressebevakning och intressebevakningsfullmakter i ärenden som gäller fullmaktsgivarens person	29
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	31
5.2.1 Sammandrag	31
5.2.2 Sverige	32
5.2.3 Norge	35
5.2.4 Danmark	37
5.2.5 Estland	39
5.2.6 Tyskland	40
6 Remissvar	42
6.1 Sammanfattning av remissvaren	42
6.2 Utlåtande av rådet för bedömning av lagstiftningen	43
7 Specialmotivering	44
7.1 Lagen om intressebevakningsfullmakt	44

7.2 Lagen om förmyndarverksamhet	47
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	54
9 Ikraftträdande	54
10 Verkställighet och uppföljning	54
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	55
LAGFÖRSLAG	57
1. Lag om ändring av lagen om intressebevakningsfullmakt	57
2. Lag om ändring av lagen om förmyndarverksamhet	58
BILAGOR	62
PARALLELLTEXTER	62
1. Lag om ändring av lagen om intressebevakningsfullmakt	62
2. Lag om ändring av lagen om förmyndarverksamhet	64

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

I regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering ([Ett starkt och engagerat Finland, s. 201](#)) finns en skrivning enligt vilken lagstiftningen om intressebevakning och intressebevakningsfullmakt ska uppdateras och utnyttjandet av elektroniska tjänster i verksamheten möjliggöras.

Justitieministeriet tillsatte den 9 november 2023 en arbetsgrupp med uppgift att utreda och bedöma på vilket sätt bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) vilka gäller övervakning av intressebevakares verksamhet kunde ses över så att rättsskyddet för personer som står under intressebevakning inte försämras. Arbetsgruppen hade dessutom till uppgift att utreda de behov av lagändringar som uppstått vid tillämpningen av lagen om intressebevakningsfullmakt (648/2007). Det var nödvändigt för arbetsgruppen att beakta syftet med intressebevakningslagstiftningen, dvs. att skydda personer i utsatta situationer. Arbetsgruppen skulle utarbeta sitt förslag i form av en regeringsproposition. Det ingick inte i arbetsgruppens uppgifter att utarbeta en bedömning i fråga om utvecklingen av en elektronisk intressebevakningsfullmakt och de behov att ändra lagstiftningen som skulle följa därav.

Ordförande för arbetsgruppen var lagstiftningsrådet Outi Kemppainen från justitieministeriet. I arbetsgruppen ingick förutom företrädare för justitieministeriet även företrädare för Birkalands, Mellersta Österbottens och Österbottens intressebevakningsbyråer, för intressebevakningstjänsterna inom förmyndarverksamheten i Tusby, för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samt för Finlands Advokatförbund.

Arbetsgruppen hörde under sitt arbete ledande sakkunnig Tuuli Krekelä från Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, regeringsrådet Joni Komulainen från social- och hälsovårdsministeriet, professor i äldrerätt Anna Mäki-Petäjä-Leino från Östra Finlands universitet samt tingsdomare och avdelningschef Petri Voima från Helsingfors tingsrätt. Arbetsgruppen lämnade sitt betänkande till justitieministeriet den 10 december 2024 ([Uppdatering av intressebevakningslagstiftningen, Arbetsgruppsbetänkande, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2025:1](#)).

Arbetsgruppens betänkande publicerades och sändes på remiss i januari 2025. Det lämnades sammanlagt 32 utlåtanden. Ett sammandrag av de inkomna utlåtandena publicerades i juni 2025. De inkomna utlåtandena och övriga beredningshandlingar som gäller regeringspropositionen finns i den offentliga webbtjänsten på adressen <https://valtioneuvosto.fi/sv/projekt> och har identifieringskod OM102:00/2023. Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet utifrån arbetsgruppens betänkande och de utlåtanden som erhållits om det.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Antalet intressebevakningsfullmakter och intressebevakningar

Nuläget för intressebevakningsfullmakter och intressebevakning kan för det första betraktas i ljuset av statistik. Enligt tillgänglig statistik har det totala antalet personer som står under intressebevakning i enlighet med lagen om förmyndarverksamhet inte ökat nämnvärt sedan 2010, då lagen senast var föremål för bedömning. Detta beror sannolikt på att intressebevakningsfullmakter, vilka är ett lättare alternativ än intressebevakning, har blivit allt populärare.

Tabell 1. Gällande intressebevakningar

(2010)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
(61 989)	64 940	65 949	66 709	67 179	66 132	65 374	64 156	62 635	63 196

I tabell 1 har man ur Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas statistik sammanställt data på årsnivå om i lagen om förmyndarverksamhet avsedda gällande intressebevakningar.¹ I denna statistik beaktas sådana intressebevakningar där det är fråga om förvaltning av huvudmannens egendom och där redovisningen således är föremål för övervakning. I siffrorna i tabell 1 har man inte inkluderat gällande intressebevakningsfullmakter.

Tabell 2. Gällande intressebevakningsfullmakter

(2010)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
(393)	4 529	6 151	7 946	10 202	12 169	14 551	17 512	20 275	22 695

I tabell 2 anges antalet gällande intressebevakningsfullmakter på årsnivå. Antalet fullmakter som fastställs har ökat i snabb takt i synnerhet under de närmaste åren.

Tabell 3. Allmänna intressebevakares huvudmän i statistik från Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

(2010)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
(29 870)	32 530	33 401	34 337	35 155	34 879	34 689	34 511	34 320	35 045

I tabell 3 visas Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas statistik över huvudmän med allmänna intressebevakare. Antalet huvudmän inom den allmänna intressebevakningen har ökat måttligt sedan 2015. I statistiken beaktas dock endast sådana huvudmän i vars fall förmyndarmyndigheten övervakar redovisningen. Enligt totalstatistiken över den allmänna intressebevakningen uppgick antalet huvudmän inom den allmänna intressebevakningen till sammanlagt 43 700 vid utgången av 2023. Den största ökningen under de senaste åren i fråga om klientelet och uppgifterna inom den allmänna intressebevakningen gällde specialuppgifter. Till dessa specialuppgifter hör till exempel att vara ställföreträdare för en intressebevakare i anslutning till olika ärenden. År 2004 utgjorde specialuppgifterna 8 procent av alla uppgifter, år 2023 var deras andel redan 15 procent. Information om förändringar i antalet klienter inom den allmänna intressebevakningen finns i utredningen om allmänna intressebevakningstjänster ([Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:41](#)).

¹<https://dvv.fi/mare>, hämtad den 18 januari 2024 (på finska). Siffrorna för 2024 har lagts till den 22 april 2025.

2.2 Intressebevakningsfullmakt

2.2.1 Allmänt

Lagen om intressebevakningsfullmakt trädde i kraft den 1 november 2007. Lagen har varit i kraft i 17 år.

Genom lagen om intressebevakningsfullmakt skapades ett nytt rättsligt instrument genom vilket en person på förhand kan ordna skötseln av sina egna angelägenheter i den händelse att han eller hon senare blir oförmögen att sköta sina angelägenheter på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak. I intressebevakningsfullmakten utser fullmaktsgivaren den fullmäktig som ska sköta hans eller hennes ärenden och fastställer dennes behörighet. Detta bemyndigande grundar sig i hög grad på förtroendeförhållandet mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen. En intressebevakningsfullmakt träder i kraft när förmyndarmyndigheten har fastställt fullmakten på det sätt som föreskrivs i 24 §.

Även om en intressebevakningsfullmakt grundar sig på en privaträttslig viljeyttring, är den även föremål för viss övervakning av det allmänna, vilket syftar till att trygga fullmaktsgivarens intressen. När fullmakten har trätt i kraft kan fullmaktsgivaren i allmänhet inte längre själv övervaka fullmäktigens verksamhet. Av denna anledning har det ansetts nödvändigt att också ordna tillsyn över fullmäktigens verksamhet. Om intressebevakningsfullmakten gäller företrädande av fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter, ska fullmäktigen i början av sitt uppdrag ge förmyndarmyndigheten en förteckning över fullmaktsgivarens tillgångar och skulder och föra bok över vad som hänt under redovisningsperioden. Lagens utgångspunkt är dock att fullmäktigen inte ska vara föremål för regelrätt myndighetstillsyn, såsom övervakning av redovisning eller tillstånd, om inte fullmaktsgivaren tar in en uttrycklig bestämmelse om detta i intressebevakningsfullmakten.

Endast några procent av de fullmakter som är i kraft innehåller bestämmelser som ålägger fullmäktigen att regelbundet lämna rapporter om sin verksamhet till förmyndarmyndigheten eller ansöka om förmyndarmyndighetens tillstånd för att företa rättshandlingar på fullmaktsgivarens vägnar. Enligt uppgifter från ärendehanteringssystemet vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (19.1.2024) övervakar förmyndarmyndigheten drygt 400 aktiva intressebevakningsfullmakter med avseende på redovisningsskyldigheten, dvs. cirka 2 procent av alla aktiva intressebevakningsfullmakter. Fullmäktigens administrativa börda är således i regel lättare än en intressebevakares som förordnats till uppdraget med stöd av lagen om förmyndarverksamhet.

Antalet ärenden som gällde fastställelse av intressebevakningsfullmakter som anhängiggjorts 2022 ökade med 19,5 procent jämfört med året innan. I nästan 59 procent av alla fall med intressebevakningsfullmakter eller intressebevakning för myndiga personer grundade sig klientskapet på en intressebevakningsfullmakt.²

År 2023 blev cirka 11 000 ansökningar om fastställelse av intressebevakningsfullmakt anhängiga. Vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har det upptäckts att allt fler ansökningar inte resulterar i att intressebevakningsfullmakten fastställs. Det finns många skäl till detta. I en del situationer kan det vara fråga om missförstånd som gäller användningen av en intressebevakningsfullmakt redan innan fullmaktsgivaren på grund av sjukdom eller av någon

²Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas bokslut 2023, s. 26 (på finska).

annan orsak har blivit oförmögen att sköta de ärenden som avses i fullmakten. I en del av fallen är det fråga om att intressebevakningsfullmakten ges för sent. Fullmakten kan inte fastställas, om det är uppenbart att fullmaktsgivaren inte har varit förmögen att förstå fullmaktens betydelse när fullmakten upprättades. Det finns också fall där de personer som har bevitnat fullmakten har varit jäviga.

Det finns relativt lite information om hur väl lagstiftningen om intressebevakningsfullmakter fungerar. Information finns närmast om fall som upptäckts i förmyndarmyndighetens tillämpningspraxis och i advokatverksamhet. Den rättspraxis som hunnit bildas kring intressebevakningsfullmakter är liten och splittrad. Situationer med missbruk i anslutning till intressebevakningsfullmakter kan förekomma i samband med andra ärenden vid allmänna domstolar, t.ex. ärenden som gäller förordnande av intressebevakare eller brottmål. Besvär över förmyndarmyndighetens beslut styrs till förvaltningsdomstolarna.

Information om fullmäktige fås också genom klagomål som anförs hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Vid beredningen av denna proposition har man granskat de klagomål som 2022 anfördes hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata över fullmäktiges verksamhet. Klagande var i allmänhet en anhängig, ibland också en bank eller ett vårdhem. Av klagomålen framgick det att man i allmänhet när problem förekommer kan ingripa först i ett senare skede än vad är fallet i fråga om intressebevakning, eftersom det inte finns någon regelrätt redovisningsskyldighet. Ibland uppdrags missbruk först efter fullmaktsgivarens död, varvid det blir dödsboets uppdrag att utreda saken.

Erfarenheterna av intressebevakningsfullmaktens konsekvenser för den allmänna intressebevakningen har kartlagts som en del av statsrådets ovannämnda utredning om allmänna intressebevakningstjänster. Enligt utredningen ansåg största delen av de allmänna intressebevakarna, intressebevakningssekreterarna och intressebevakningens intressentgrupper att intressebevakningsfullmakten är ett fungerande och effektivt alternativ för att ordna skötseln av fullmaktsgivarens angelägenheter. Flera av dem bedömde att intressebevakningsfullmakterna i någon mån bromsar upp ökningen av antalet klienter inom den allmänna intressebevakningen och i synnerhet minskar antalet okomplicerade klienter. Intressebevakningsfullmakt betraktades som en sämre lösning i komplicerade situationer eller för individer som inte har sådana betrodda personer som kan utses till fullmäktig. Intressebevakarna lyfte också fram fall där intressebevakningen belastats av dåligt utarbetade intressebevakningsfullmakter eller missbruk av dem. Avsaknaden av tillsyn ansågs möjliggöra missbruk.³

Enligt förarbetena till lagen om intressebevakningsfullmakt (RP 52/2006 rd) var syftet med reformen att öka individens självbestämmanderätt och minska antalet fall där det blir nödvändigt att förordna en intressebevakare. Ur en statsfinansiell synvinkel var ett ytterligare mål att stävja ökningen av de resurser som behövs för ordnandet av sådan intressebevakning som avses i lagen om förmyndarverksamhet och för tillsynen över intressebevakarnas verksamhet.

Systemet med intressebevakningsfullmakter kan konstateras ha minskat behovet av förmyndarmyndighetens tillsyn. Enligt statistiken har antalet intressebevakningar som kräver övervakning av redovisningen inte ökat nämnvärt jämfört med 2010, trots att befolkningen har åldrats. Intressebevakningsfullmakterna bedöms ha minskat behovet av att förordna intressebevakare för personer i behov av intressebevakning. Ändringen har i synnerhet haft en

³Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:41, s. 66 (på finska).

inverkan på förordnandet av privata intressebevakare. Lagen bedöms också i någon mån ha minskat trycket på att utöka den allmänna intressebevakningens tjänster. Genom en intressebevakningsfullmakt kan en person som är i behov av skydd få sina intressen tillgodosedda med lindrigare medel än genom intressebevakning. Till dessa delar kan det konstateras att lagens centrala mål har uppnåtts.

Vad man fått erfara i praktiken är att förtroendeförhållandet mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen är av stor betydelse. Det är viktigt att den som utses till fullmäktig är en person som fullmaktsgivaren kan lita på. Risker för missbruk kan också minskas genom att man i fullmakten tar in bestämmelser om tillsyn eller om närstående personers rätt att få information. De befintliga bestämmelserna möjliggör detta och lagstiftningen behöver inte ändras till denna del.

Sammantaget har intressebevakningsfullmakten visat sig vara ett populärt och oftast fungerande sätt att ordna skötseln av ens egna framtida angelägenheter. Det kan dock observeras att förståelsen för vad skillnaden mellan en intressebevakningsfullmakt och sådan intressebevakning som avses i lagen om förmyndarverksamhet är ofta är oklar. Dess förhållande till en fullmakt enligt lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929) kan också leda till förvirring. Situationen kan förtydligas genom att tillhandahålla information och utbildning.

I följande avsnitt bedöms de problem som framkommit i tillämpningspraxisen och som kräver ändringar i lagstiftningen.

2.2.2 Givande av gåvor samt jäv för fullmäktigen

Fullmäktigen får i regel inte skänka bort fullmaktsgivarens egendom. Fullmäktigen har således inte direkt med stöd av lag behörighet att ge gåvor av något slag, inte ens sedvanliga gåvor eller gåvor av ringa ekonomiskt värde. Avvikelse från förbudet att ge gåvor kan göras genom en särskild bestämmelse i fullmakten. Enligt 18 § 2 mom. i lagen om intressebevakningsfullmakt har fullmäktigen rätt att på fullmaktsgivarens vägnar ge en gåva, om grunderna för gåvan har preciserats i fullmakten.

Intressebevakningsfullmakter innehåller ofta en anvisning om att fullmäktigen har rätt att ge till exempel födelsedagspresenter till fullmaktsgivarens barn eller andra närstående. Problem uppstår när fullmäktigen hör till fullmaktsgivarens närmaste krets och en ojävig ersättare inte har utsetts i fullmakten. Jävsbestämmelserna i lagen om intressebevakningsfullmakt hindrar givandet av gåvan.

Från ett stickprov av 300 av de intressebevakningsfullmakter som fastställdes 2022 framgick det att i 69,5 procent av fallen är fullmäktigen fullmaktsgivarens barn. Näst vanligast är att fullmäktigen är fullmaktsgivarens make (17,2%). I 19,3 procent av fullmakterna i stickprovet ingick bestämmelser om givande av gåvor, dvs. i nästan var femte fullmakt. I ingen av dessa fullmakter var gåvans angivna mottagare en person utanför familjen.⁴

I situationer som gäller givande av gåvor kan jäv inte åtgärdas ens genom att en intressebevakare förordnas, eftersom det enligt 32 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet är absolut förbjudet

⁴Aatu Iivanainen, Räättälöityä edunvalvontaa valtuutuksella -empiirinen tutkimus edunvalvontavaltuutukseen liittyvän potentiaalın hyödyntämisestä, pro gradu-avhandling, 2024, Helsingfors universitet (s. 42 och 58) (på finska).

för en intressebevakare som förordnats med stöd av den lagen att skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren. Om fullmaktsgivaren inte själv förmår att sköta givandet av gåvan, kan fullmaktsgivarens vilja enligt fullmakten inte förverkligas. Även om en ojävig ersättare har utsetts i fullmakten, är det så komplicerat att det inte är ändamålsenligt att fastställa fullmakten för ersättarens del till exempel för att kunna ge en födelsedagspresent. Det har också bedömts att sådana gåvor de facto ges trots jävsbestämmelserna. Eftersom fullmäktige inte i någon större utsträckning är föremål för tillsyn, får myndigheterna dock inte kännedom om sådana gåvor.

Fastställelse av intressebevakningsfullmakten begränsar inte fullmaktsgivarens handlingsbehörighet. Fullmaktsgivaren har således rätt att få den egendom som han eller hon vill ha i egen besittning och till sitt förfogande. Fullmaktsgivaren kan även efter att intressebevakningsfullmakten fastställts själv sköta givandet av gåvor. Fullmaktsgivaren är dock inte alltid förmögen att själv ge gåvan.

Av ovannämnda skäl behöver bestämmelserna om givande av gåvor ses över.

Jäv för fullmäktigen kan uppstå också vid företagande av andra rättshandlingar. När jäv uppstår är det sig relativt ofta fråga om en situation där ett barn som sin förälders fullmäktig blir tvunget att vid arvskifte företräda fullmaktsgivaren och motparten är en nära släkting. Även i dessa situationer måste man ansöka om förordnande av en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter, om det inte finns någon ojävig ersättare.

Fullmäktigen är i regel inte föremål för myndighetstillsyn, och fullmaktsgivaren kan ofta inte själv övervaka fullmäktigen. Därför kan bestämmelserna om jäv för fullmäktige anses vara särskilt viktiga för att skydda fullmaktsgivare mot missbruk. Jävsbestämmelserna kan också undanröja släktingarnas oro i fråga om fullmäktigens eventuella osakliga handlande.

Jävsbestämmelserna för fullmäktige och intressebevakare är för närvarande i huvudsak desamma. Jäv som uppstår på grund av släktskap definieras således på samma sätt oberoende av om den jävige är en intressebevakare enligt lagen om förmyndarverksamhet eller en fullmäktig som utsetts i en intressebevakningsfullmakt. Den personkrets som ger upphov till jäv är dock ganska omfattande. Detta faktum har ansetts medföra onödiga komplikationer i synnerhet i fråga om sådana relativt allmänna avvitrings- och arvskiftessituationer där intressebevakarens eller fullmäktigens motpart är ett syskon till intressebevakarens eller fullmäktigens förälder och där risken för att intressekonflikter uppstår är liten eftersom det är fråga om ett avlagset släktskap. Den personkrets som ger upphov till jäv behöver ses över.

2.2.3 Rättshandlingar som gäller fastigheter

I jordabalken (540/1995) ställs särskilda formkrav och preciseringskrav på den fullmakt genom vilken fullmäktigen bemyndigas att företräda fullmaktsgivaren vid rättshandlingar som gäller en fastighet. När lagen om intressebevakningsfullmakt stiftades bedömdes dessa formkrav orsaka praktiska problem när en fastighetsägares angelägenheter sköts av en fullmäktig. Därför togs det in en specialbestämmelse om saken i 20 § i lagen om intressebevakningsfullmakt. Enligt den bestämmelsen tillämpas inte de formkrav och preciseringskrav på fullmakten som särskilt föreskrivs i jordabalken, om det i fullmakten uttryckligen har bestämts att fullmäktigen med stöd av fullmakten får sälja eller på annat sätt överlåta fastigheten, ansöka om inteckning eller upplåta panträtt i fastigheten.

Vid tillämpningen av lagen om intressebevakningsfullmakt har man noterat att det i många intressebevakningsfullmakter saknas ett uttryckligt omnämnande av fullmäktigens behörighet att företa rättshandlingar i fråga om fastigheter. På basis av de gånger där Myndigheten för

digitalisering och befolkningsdata har kontaktats är det en stor del av fallen fråga om att den som upprättat fullmakten inte har varit medveten om att detta förutsätter en separat bestämmelse. Det har också förekommit fall där en separat bestämmelse inte har ansetts behövlig på grund av att fullmaktsgivaren inte har ägt fast egendom när fullmakten har upprättats. Situationen har dock kunnat förändras senare till exempel på grund av att fullmaktsgivaren har ärvt en fastighet eller blivit delägare i ett dödsbo som omfattar en fastighet.

Om intressebevakningsfullmakten inte innehåller en sådan bestämmelse som avses i 20 §, ska det vid försäljningen av fastigheten först förordnas en intressebevakare att företräda fullmaktsgivaren vid köpet i fråga, i enlighet med lagen om förmyndarverksamhet. Intressebevakaren förordnas av en domstol eller, i sådana fall som avses i 12 § lagen om förmyndarverksamhet, av förmyndarmyndigheten. Oftast har förmyndarmyndigheten på grund av fullmaktsgivarens hälsotillstånd inte behörighet att förordna en intressebevakare. Till intressebevakare för fastighetsköp förordnas i allmänhet en fullmäktig. Därefter ska den som förordnats till intressebevakare hos förmyndarmyndigheten ansöka om ett sådant tillstånd att sälja fastigheten som avses i lagen om förmyndarverksamhet. Dessa förfaranden tar tid och medför kostnader för fullmaktsgivaren.

Syftet med 20 § i lagen om intressebevakningsfullmakt har varit att undvika att det uppstår ett behov att förordna en intressebevakare för att företa en enskild rättshandling på grund av att intressebevakningsfullmakten inte uppfyller de formkrav och preciseringskrav som i jordabalken ställs på fullmakter i fråga om fastigheter. Praktiska erfarenheter har visat att bestämmelsen snarare har lett till att det uppstår behov av att förordna intressebevakare. Därför är det motiverat att ändra bestämmelsen.

2.2.4 Intressebevakare som förordnas att sköta fullmäktigens uppgifter

I 21 § i lagen om intressebevakningsfullmakt föreskrivs det om förordnande av en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter. Bestämmelsen gäller situationer där fullmäktigen till exempel på grund av sjukdom eller jäv tillfälligt är förhindrad att sköta sitt uppdrag och en ersättare inte har utsetts i fullmakten. Bestämmelsen är också tillämplig i situationer där en ersättare har utsetts, men han eller hon är jävig eller av någon annan orsak inte kan sköta fullmaktsgivarens angelägenheter och fullmäktigen är tillfälligt förhindrad. Tingsrätten eller förmyndarmyndigheten kan då på begäran av fullmäktigen förordna en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter med tillämpning av vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om förordnande av en ställföreträdare för intressebevakaren.

Det framgår inte tydligt av bestämmelsens ordalydelse till vilka delar lagen om intressebevakningsfullmakt och lagen om förmyndarverksamhet ska tillämpas på en intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter. Enligt vedertagen tolkning tillämpas på en intressebevakare som tillfälligt förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet, dvs. också bestämmelserna om tillståndsplikt för rättshandlingar och förbudet mot att skänka bort egendom. Detta leder till att fullmaktsgivarens vilja i fullmakten inte alltid kan genomföras. Dessutom medför detta en administrativ börda för fullmäktigen och kostnader för fullmaktsgivaren. Därför är det skäl att precisera regleringen.

2.2.5 Användning av e-tjänster för fullmaktsgivarens räkning

På grund av digitaliseringen av tjänsterna har en fullmäktig allt oftare behov av att sköta ärenden på fullmaktsgivarens vägnar elektroniskt. För närvarande är det bara möjligt att med stöd av den representationsrätt som en fullmäktig har sköta ekonomiska angelägenheter i sådana e-tjänster

som använder Suomi.fi-fullmakter, t.ex. i MinSkatt. Det finns dock behov för fullmäktige att elektroniskt kunna sköta angelägenheter som gäller fullmaktsgivarens person, till exempel ärenden som gäller fullmaktsgivarens hälsovård. I e-tjänster kan en fullmäktig inte direkt på basis av sin representationsrätt boka läkarbesök för fullmaktsgivarens räkning, se hälso- och sjukvårdsanteckningar om saken eller begära att ett recept förnyas, även om fullmäktigens uppgifter omfattar skötsel av angelägenheter som gäller fullmaktsgivarens person. Samma problem gäller privata intressebevakare, om deras uppgifter omfattar angelägenheter som gäller huvudmannens person. Som lösning har föreslagits bl.a. att intressebevakningsfullmakter som getts för att sköta angelägenheter som gäller fullmaktsgivarens person och förordnanden till intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden, vilket används som bakgrundsregister för Suomi.fi-fullmakter.

2.3 Övervakning av intressebevakares verksamhet

2.3.1 Allmänt

Lagen om förmyndarverksamhet trädde i kraft den 1 december 1999. Syftet med lagen är att bevaka de personers intressen och rätt som inte själva kan sköta sina angelägenheter på grund av omyndighet, sjukdom eller någon annan orsak. Enligt 46 § övervakas intressebevakarens verksamhet av förmyndarmyndigheten. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är förmyndarmyndighet och i landskapet Åland är Statens ämbetsverk på Åland förmyndarmyndighet. Intressebevakarens verksamhet övervakas både på förhand (tillståndsövervakning) och i efterhand genom granskning av intressebevakarens års- och slutredovisningar (övervakning av redovisning).

I följande avsnitt utvärderas det hur väl de reformer av övervakningen av intressebevakarens redovisning som trädde i kraft 2011 har fungerat (L 122/2011, RP 203/2010 rd). Dessutom utvärderas bestämmelserna om tillståndsövervakning.

2.3.2 Övervakning av redovisning

Befrielse från redovisningsskyldigheten och förlängning av redovisningsperioden

Bestämmelser om intressebevakarens redovisningsskyldighet finns i 50–56 a § i lagen om förmyndarverksamhet. En intressebevakare som har till uppgift att förvalta egendom är skyldig att föra bok över huvudmannens tillgångar och skulder samt över vad som hänt under redovisningsperioden och att årligen ge in en redovisning till förmyndarmyndigheten. En intressebevakare vars uppdrag upphör eller begränsas är skyldig att utan dröjsmål ge in en redovisning över förvaltningen av egendomen för den tid för vilken redovisning inte tidigare har ingetts.

Förmyndarmyndigheten kan för viss tid eller tills vidare bevilja befrielse från redovisningsskyldigheten eller bestämma att redovisningsperioden ska vara längre än ett år. Genom ändringen av 53 § utvidgades möjligheterna att bevilja lättnader i redovisningsskyldigheten. Befrielse eller förlängning kan beviljas i fall där den egendom som ska förvaltas är ringa eller när egendomen är av ett sådant slag att huvudmannens intresse inte fordrar årlig redovisning. Dessutom kan befrielse från redovisning eller förlängning av redovisningsperioden beviljas, om bevarandet av egendomen är tryggt genom placering i ett så kallat spärrkonto, dvs. ett objekt från vilket egendomen enligt ett villkor i placeringsavtalet inte kan lyftas utan förmyndarmyndighetens samtycke.

Enligt Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas bedömning har de reformer som hänför sig till redovisningsperioden endast i liten utsträckning underlättat förmyndarmyndighetens arbete. Man har upptäckt att det finns praktiska problem med att förlänga redovisningsperioden. De allmänna intressebevakarna har inte upplevt det vara nödvändigt att övergå till längre redovisningsperioder, eftersom redovisningarna i vilket fall som helst sammanställs i realtid i den allmänna intressebevakningens elektroniska ärendehanteringssystem. Även granskningen av årsredovisningar i fall där redovisningsperioden har förlängts har hos förmyndarmyndigheten upplevts som arbetsdrygare än granskningen av normala årsredovisningar.

Möjligheten att utnyttja befrielsealternativet har enligt Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas erfarenheter försämrats av att man inte kan befrias från skyldigheten att ge in en slutredovisning. Slutredovisningen ska ges också för den tidsperiod för vilken intressebevakaren har beviljats befrielse från årsredovisningsskyldigheten. Möjligheten till befrielse har oftast utnyttjats i situationer där huvudmannens egendom enbart eller till största delen består av en fastighet eller någon annan motsvarande egendom för vars överlåtelse förmyndarmyndighetens tillstånd behövs. Bestämmelsen har tillämpats också i fråga om gemensamma hushåll, till exempel när en medellös myndig huvudmans inkomster går till levnadskostnader. Möjligheten till befrielse har utnyttjats också i situationer där intressebevakaren för en minderårig är en allmän intressebevakare eller där intressebevakningen för en minderårig snart kommer att upphöra eller i samband med ett spärrkontoförfarande.

I förarbetena till lagen bedömdes det att användningen av ett spärrkonto i bästa fall samtidigt kan säkerställa att huvudmannens förmögenhet bevaras, befria intressebevakaren från redovisningsskyldigheten och minska förmyndarmyndighetens arbete. I praktiken har spärrkontoförfarandet dock använts ytterst sällan. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har uppskattat att det finns sammanlagt bara några tiotal sådana huvudmän vars medel har deponerats på spärrkonton. Detta tros åtminstone delvis sannolikt bero på att banker i praktiken inte erbjuder sådana kontoarrangemang. Användningen av ett spärrkonto lämpar sig inte heller i alla situationer. Det är i allmänhet inte motiverat, om tillgångar ofta måste tas ut från kontot. Även om spärrkonton i enskilda fall har använts, kan intressebevakaren ändå i dessa fall ha lämnat in sin årliga redovisning. Av dessa praktiska orsaker har spärrkontoförfarandet inte medfört den eftersträfvade lättnaden för redovisningsövervakningen, även om dess grundtanke fortfarande kan anses värd att understödjas.

Allmän granskning av redovisningar

Sedan 2011 har det funnits en bestämmelse i 56 § i lagen om förmyndarverksamhet om möjligheten att utföra granskningen av årsredovisningen på ett mer allmänt sätt. Förmyndarmyndigheten kan granska redovisningen mer allmänt i sådana fall där det utgående från egendomens storlek eller art eller andra omständigheter kan antas att huvudmannens intresse på grund av detta inte äventyras. I övrigt ska redovisningarna granskas i den omfattning som god revisionssed förutsätter.

År 2023 granskades cirka 48 procent av alla årsredovisningar i enlighet med god revisionssed och 52 procent i enlighet med ett mer allmänt granskningsförfarande. Den mer allmänna granskningen har i regel använts i de allmänna intressebevakarnas granskningsverksamhet och i viss mån också vid granskningen av privata intressebevakares enkla redovisningar.

Enligt ärendehanteringssystemet vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata granskades cirka 90 procent av intressebevakningsbyråernas allmänna intressebevakares

årsredovisningar och cirka 40 procent av privata tjänsteproducenters årsredovisningar 2023 enligt ett mer allmänt granskningsförfarande. Ännu 2019 granskades 60 procent av intressebevakningsbyråernas allmänna intressebevakares årsredovisningar och 26 procent av privata tjänsteproducenters årsredovisningar enligt det mer allmänna granskningsförfarandet. Denna utveckling förklaras av att det enhetliga ärendehanteringsprogram som de statliga intressebevakningsbyråerna använder har gjort det möjligt att sammanställa redovisningarna i realtid. Detta har underlättat sammanställandet av redovisningarna och höjt nivån på dem. Redovisningarna kan också skickas till förmyndarmyndigheten för granskning med hjälp av ett tekniskt gränssnitt. Genom dessa ändringar har man åstadkommit betydande besparingar i arbetstiden hos förmyndarmyndigheten.

Den mer allmänna granskningen ses som ett fungerande arrangemang. Å andra sidan framgår det inte alltid av granskningen alla ärenden som är av betydelse med tanke på huvudmannens intresse, oberoende av om de har gjorts enligt det mer allmänna förfarandet eller i den omfattning som god revisionssed förutsätter. Därför är det viktigt att granskningen av redovisningarna kompletteras på annat sätt, till exempel genom stickprovsgranskningar.

Registrering av intressebevakning för minderåriga

Enligt 65 § i lagen om förmyndarverksamhet ska intressebevakning för en minderårig införas i registret över förmynderskapsärenden när någon annan än en förälder förordnas till intressebevakare för den minderårige. Ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig ska införas i registret över förmynderskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att den minderårige är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar utan avdrag för den avlidnas eller boets skulder överstiger 20 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden även när den minderårige har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen utan avdrag för den minderåriges skulder överstiger 20 000 euro. Om särskilda skäl föreligger ska ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig ska införas i registret även om tillgångarna underskrider det ovan nämnda beloppet. Den sistnämnda bestämmelsen har tillämpats tämligen sällan hos förmyndarmyndigheten, men den gör det möjligt att beakta vissa risksituationer.

Förmögenhetsgränsen för när ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig ska införas i registret höjdes från 15 000 euro till 20 000 euro år 2011. Samtidigt fogades till lagen om förmyndarverksamhet en bestämmelse enligt vilken ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig kan avföras ur registret, om värdet på den minderåriges dödsboandel eller egendom varaktigt har sjunkit så att det är lika med eller lägre än 15 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag kan dock inte avföras ur registret om egendomen har minskat på grund av åtgärder från intressebevakarens sida som inte är förenliga med den minderåriges intresse eller om det i övrigt finns särskilda skäl för att intressebevakaruppdraget ska kvarstå i registret. Antalet intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga och som införts i registret över förmynderskapsärenden hade ökat mycket kraftigt före 2011. Efter reformen började antalet uppdrag i registret så småningom minska något. Antalet registrerade intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga minskade fram till 2021 med cirka 2 600 stycken och antalet årsredovisningar som förmyndarmyndigheten fick granska minskade likaså. Det är svårt att exakt uppskatta storleken på de resursbesparingar som detta har medfört för förmyndarmyndigheten.

Med stöd av bestämmelsen om avförande av intressebevakaruppdrag ur registret har det fattats rätt få beslut som gäller avförande ur registret – enligt Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas uppskattning är det som mest fråga om några tiotal per år. Den bestämmelse

som möjliggör avförande ur registret har dock ansetts vara en lyckad reform, i synnerhet med tanke på medborgarnas rättsskydd och jämlikhet.

Införande av intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga i registret medför en skyldighet för föräldrar som är intressebevakare att årligen ge förmyndarmyndigheten en redovisning. Detta kan upplevas som tungt i synnerhet i änkefamiljer där barnet är delägare i sin förälders dödsbo. Barnets egendom kan också bestå av en försäkringsersättning eller av tillgångar som getts i gåva. Förmyndarmyndighetens övervakning innebär alltid ett ingrepp i skyddet för familjelivet. Syftet med bestämmelserna är dock att skydda barnet och barnets egendom. Även om största delen av föräldrarna förvaltar sina barns tillgångar på behörigt sätt, har bestämmelserna visat sig behövas fortfarande för att man ska kunna ingripa i situationer där en förälder använder sitt barns tillgångar för något annat än barnets behov. Övervakningen av redovisningen har i praktiken också en styrande och stödjande effekt på föräldrarnas handlande. Det kan också konstateras att myndighetstillsynen i Finland är lättare än jämfört med de övriga nordiska länderna med beaktande av att tillgångar på kontot som överstiger tröskelvärdet inte tas i besittning av myndigheterna på samma sätt som t.ex. i Sverige, Danmark och Norge.

De förmögenhetsgränser som nämns i bestämmelserna har varit i kraft i över tio år. Under denna tid har beloppens realvärde sjunkit. Förmögenhetsgränserna behöver därför höjas.

2.3.3 Tillståndsövervakning

I 34 § i lagen om förmyndarverksamhet finns bestämmelser om rättshandlingar för vilka intressebevakaren behöver förmyndarmyndighetens tillstånd. Sådana rättshandlingar är t.ex. upptagande av lån, ingående av avtal om arvskifte och förvärv eller överlåtelse av en fastighet. Enligt förarbetena till lagen (RP 146/1998 rd) var avsikten med att bestämma att en rättshandling förutsätter tillstånd att på förhand minska risken för att huvudmannens intressen skadas genom rättshandlingen. Man har därför strävat efter att i förteckningen över rättshandlingar som kräver tillstånd ta in sådana typer av rättshandlingar som enligt allmän erfarenhet tenderar att vara betydande eller riskfyllda.

Innehållet i förteckningen över rättshandlingar som kräver förmyndarmyndighetens tillstånd härstammar huvudsakligen från 1995 (RP 52/2006 rd) eller tidigare. Bestämmelsen har inte till alla delar ansetts vara aktuell eller motsvara de förändringar som ägt rum i samhället.

Bland annat 34 § 1 mom. 13 punkten, där det föreskrivs om placering av huvudmannens egendom, har rönt uppmärksamhet. Bestämmelsen har på grund av sina många undantag och interna hänvisningar upplevts vara svårbegriplig och mångtydig. Det har också framförts kritik mot att kategoriseringen av placeringsobjekt som tillåtna eller tillståndspliktiga inte motsvarar hur riskfyllda objekten är. Å andra sidan kan det konstateras att placering alltid är förenat med en viss risk. Risknivån för individuell placeringsverksamhet kan dessutom variera vid olika tidpunkter. Risken kan dock minskas genom en tillräcklig diversifiering av huvudmannens tillgångar. Det har också upplevts som problematiskt att tillstånd kan sökas endast för en enskild placering eller samtidigt för flera individuellt specificerade placeringar. Bestämmelserna möjliggör således inte långsiktiga, månatliga placeringar.

Det är nödvändigt att i sin helhet se över huruvida förteckningen över tillståndspliktiga rättshandlingar är aktuell. De olika tillståndskraven bedöms närmare nedan i specialmotiveringen till 34 och 34 a § i lagen om förmyndarverksamhet.

2.3.4 Slutsatser

Utöver lagändringarna 2011 har de ändringar som gjorts i fråga om förmyndarmyndighetens verksamhetssätt, den allmänna intressebevakningen och utnyttjandet av elektroniska system gjort skötseln av såväl intressebevakarnas som förmyndarmyndighetens uppgifter smidigare. Till exempel Intressebevakningens e-tjänst, som drivs av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, och den digitala tjänsten för förordnande av intressebevakare är nya elektroniska tjänster som nyligen har tagits i bruk. Privata intressebevakares och fullmäktiges verksamhet har också underlättats genom att det från och med 2024 har blivit möjligt att på elektronisk väg sköta huvudmannens ekonomiska ärenden på basis av representationsrätt.

Tillsynen över intressebevakarnas verksamhet är en central del av lagstiftningen om intressebevakning, som syftar till att skydda personer i utsatt ställning. Man kan eftersträva att ytterligare lätta upp övervakningen av intressebevakarnas verksamhet för att underlätta intressebevakarnas och förmyndarmyndighetens administrativa börda. Vid ändring av lagen måste man dock vara noggrann med att se till att huvudmannens intressen tryggas.

2.4 EU-rätten och internationella förpliktelser som är bindande för Finland

Rättigheter som tryggas i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna är bl.a. respekt för privatlivet och familjelivet (artikel 7) och likhet inför lagen (artikel 20). Den materiella regleringen av intressebevakning hör till området för Europeiska unionens medlemsstaters nationella lagstiftning.

En internationell konvention som är av betydelse med tanke på intressebevakningen är Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, nedan *Europakonventionen* (FördrS 18–19/1990). Centrala bestämmelser på området är det skydd för privat- och familjelivet som tryggas i artikel 8 samt förbudet mot diskriminering enligt artikel 14 i den konventionen.

Finland har ratificerat den i New York den 13 december 2006 ingångna konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26–27/2016). Syftet med konventionen är att säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja och skydda dessa rättigheter och friheter samt att främja respekten för det inneboende värdet hos personer med funktionsnedsättning. De rättigheter som tryggas i den konventionen är bland annat självbestämmanderätt, jämlikhet och frihet från utnyttjande (artiklarna 3, 5, 12 och 16).

Finland har ratificerat Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991). Enligt artikel 3 ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

Europarådets ministerkommitté antog 1999 rekommendation nr R (99) 4 om det rättsliga skyddet för hjälpbehövande vuxna. Rekommendationen innehåller principer som staterna bör följa i sin lagstiftning och praxis. De ledande principerna är bland annat respekt för människovärdet, nödvändighet i fråga om skyddsåtgärder samt subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen. Enligt rekommendationen ska förfarandena för genomförande av skyddsåtgärder vara rättvisa och effektiva. Det bör också finnas tillräckliga förfarandegarantier för att skydda individer och förhindra missbruk.

Europarådets ministerkommitté antog 2009 en rekommendation CM/Rec (2009) 11 som gäller principerna för intressebevakningsfullmakt och vård direktiv och som kompletterar ovannämnda rekommendation. Syftet med rekommendationen är att förenhetliga medlemsstaternas lagstiftning inom dess tillämpningsområde. Rekommendationen baserar sig förutom på subsidiaritets- och nödvändighetsprincipen också på principen om främjande av självbestämmanderätten.

3 Målsättning

Syftet med denna proposition är att främja tillgodoseendet av självbestämmanderätten för den som ger en intressebevakningsfullmakt genom att förbättra fullmäktigens möjligheter att iakttä bestämme lserna i intressebevakningsfullmakten.

Ett ytterligare syfte är att bestämmelserna om övervakning av intressebevakarens verksamhet ska lättas upp, dock utan att rättsskyddet för dem som står under intressebevakning försämrats. Man eftersträvar också att minska den administrativa bördan för fullmäktige, intressebevakare och förmyndar myndigheten.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Lagen om intressebevakningsfullmakt

Sedvanliga gåvor

I denna proposition föreslås det att en fullmäktig trots jävsbestämmelserna ska kunna ge andra än sig själv gåvor som specificerats i intressebevakningsfullmakten och som är sedvanliga och av ringa ekonomisk betydelse. Förslaget innebär att fullmäktigen kan sörja för givandet av sådana gåvor och därmed se till att fullmaktsgivarens vilja tillgodoses i sådana fall där fullmaktsgivaren själv är oförmögen att ge dem.

Rättshandlingar som gäller fastigheter

I lagen om intressebevakningsfullmakt finns en särskild bestämmelse om intressebevakningsfullmaktens förhållande till de formkrav och preciseringskrav som föreskrivs för fullmakter i jordabalken. I lagen förutsätts det att det i intressebevakningsfullmakten finns en uttrycklig bestämmelse om saken för att fullmäktigen ska vara behörig att företa rättshandlingar som gäller en fastighet. Denna bestämmelse har i praktiken visat sig vara otydlig. I propositionen föreslås det att bestämmelsen ändras så att fullmäktigen är behörig att bestämma över fastigheten direkt med stöd av intressebevakningsfullmakten utan någon särskild bestämmelse om saken. Den nya bestämmelsen hindrar dock inte fullmaktsgivaren från att i fullmakten inkludera särskilda bestämmelser som begränsar fullmäktigens rätt att företa rättshandlingar som gäller fastigheten. En sådan begränsning kan behövas t.ex. i fråga om en fastighet för vilken fullmaktsgivaren har särskilda planer eller i fråga om vilken fullmaktsgivaren har upprättat ett testamente. Den föreslagna bestämmelsen ska tillämpas endast på intressebevakningsfullmakter som upprättats efter lagens ikraftträdande, dvs. som undertecknats efter lagens ikraftträdande, även om fastställelsen av fullmakten har ägt rum först efter lagens ikraftträdande.

Intressebevakare som förordnas att sköta fullmäktigens uppgifter

I denna proposition föreslås det att man förtydligar bestämmelserna som gäller situationer där en intressebevakare tillfälligt förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter på grund av att fullmäktigen är jävig eller av någon annan orsak. Enligt denna proposition ska ärenden som gäller behörighet, skyldigheter, jäv, möjlighet att skänka bort egendom och krav på tillstånd för rättshandlingar för intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter bestämmas med stöd av lagen om intressebevakningsfullmakt. I övrigt tillämpas lagen om förmyndarverksamhet. Målet är att intressebevakare i sina uppgifter ska kunna agera på samma sätt som fullmäktige och iakttä fullmaktsbestämmelserna enligt fullmaktsgivarens vilja.

Ändring av jävsgrunderna

Det föreslås att bestämmelserna om jäv för fullmäktige ska ändras. Det att motparten är ett syskon till fullmäktigens förälder ska enligt förslaget i fortsättningen inte utgöra en jävsgrund. Det föreslås att detta släktskapsförhållande inte längre ska utgöra en jävsgrund, eftersom det med tanke på skyddet för fullmaktsgivaren anses vara fråga om ett onödigt avlägset släktskapsförhållande och försvåra skötseln av fullmaktsgivarens angelägenheter. En motsvarande ändring föreslås i lagen om förmyndarverksamhet, där det föreskrivs om jäv för intressebevakare.

4.1.2 Lagen om förmyndarverksamhet

Registrering av intressebevakning för minderåriga

Det föreslås att bestämmelsen om att ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig ska införas i registret över förmyndarskapsärenden om den minderåriges egendom överskrider ett visst belopp ändras så att förmögenhetsgränsen för registreringsskyldigheten höjs från nuvarande 20 000 euro till 30 000 euro. Det föreslås att förmögenhetsgränsen för avförande ur registret höjs från nuvarande 15 000 euro till 20 000 euro. I de föreslagna höjningarna har man beaktat dels den förändring i penningvärdet som skett efter det att de gällande bestämmelserna utfärdades och behovet av att lätta på den administrativa bördan, dels behovet av att skydda barn, vilket är syftet med införandet av intressebevakaruppdrag i registret. Ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig ska fortfarande kunna registreras av särskilda skäl, även om förmögenheten är mindre.

Uppdatering av tillståndsbestämmelserna

Att förutsätta förmyndarmyndighetens tillstånd för vissa rättshandlingar som företas på huvudmannens vägnar anses fortfarande vara ett ändamålsenligt sätt att förebygga sådana skador som betydande rättshandlingar kan orsaka huvudmannen. Det föreslås dock att förteckningen över rättshandlingar som kräver tillstånd ses över.

Det föreslås att kravet på förmyndarmyndighetens tillstånd slopas i tre situationer. Tillstånd ska för det första inte krävas för att intressebevakaren ska kunna börja idka näring för sin myndiga huvudmans räkning. Det ska inte heller i fortsättningen krävas tillstånd av förmyndarmyndigheten för att på huvudmannens vägnar ingå ett avtal om samförvaltning av ett dödsbo. Dessutom föreslås det att kravet på tillstånd för försäljning eller avverkning av skog till försäljning och tagande och överlåtelse av marksubstanser för försäljning slopas. Tillståndsövervakningen har haft liten betydelse i ovannämnda situationer. Med kravet på tillstånd för försäljning av skog avses i lagen virkeshandel. För försäljning av skogsfastigheter och andra fastigheter behöver intressebevakaren fortfarande förmyndarmyndighetens tillstånd.

Det föreslås att bestämmelsen om tillstånd för upptagande av lån preciseras så att tillstånd endast behövs för upptagande av egentligt penninglån på huvudmannens vägnar, dvs. för ett nytt lån genom vilket låntagaren får tillgång till penningmedel. Samtidigt förtydligas det när det är fråga om upptagande av ett nytt penninglån och när det är fråga om en sådan ändring av ett avtalsvillkor efter tillståndsbeslutet för vilken intressebevakaren inte behöver ett nytt tillstånd.

Det föreslås att bestämmelserna om tillstånd som gäller placeringsverksamhet uppdateras så att utvecklingen av placeringsverksamheten beaktas. De finansiella instrument som intressebevakaren inte behöver förmyndarmyndighetens tillstånd för att förvärva förblir oförändrade. Investeringar i andra finansiella instrument ska enligt förslaget vara tillståndspliktiga. Tillståndsplikten gäller både direktinvesteringar och investeringar via placeringsförsäkringar. Förmyndarmyndighetens tillstånd kan i fortsättningen beviljas antingen för enskilda placeringar eller så kan det vara fråga om ett ramtillstånd. Med ett ramtillstånd kan man bättre än för närvarande stödja kontinuerliga och systematiska placeringar.

Dessutom föreslås det i moderniserande syfte ändringar i vissa andra detaljer i bestämmelserna om tillstånd.

Ändring av jävsgrunderna

I propositionen föreslås en likadan ändring i bestämmelserna om jäv för intressebevakare som i bestämmelserna om jäv för fullmäktige. Det att motparten är ett syskon till intressebevakarens förälder ska enligt förslaget i fortsättningen inte utgöra en jävsgrund.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Konsekvenser för statsfinanserna och myndigheternas verksamhet

Inledning

Propositionens konsekvenser för statsfinanserna gäller i huvudsak förmyndarmyndigheten, dvs. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland. Propositionen kommer även att medföra smärre konsekvenser för domstolarna och den allmänna intressebevakningen. Konsekvenserna hänför sig dels till ändringsförslagen, vilka skulle leda till att det mer sällan än för närvarande skulle finnas behov av att förordna en intressebevakare eller en ställföreträdare för intressebevakaren, dels till de ändringsförslag som minskar intressebevakarens behov av att ansöka om förmyndarmyndighetens tillstånd för rättshandlingar som företas på huvudmannens vägnar.

Sammantaget kan förslagen bedömas ha ganska små konsekvenser för statsfinanserna och myndigheternas verksamhet. En mer omfattande avveckling av regleringen begränsas av att syftet med lagstiftningen om intressebevakning, dvs. att skydda sådana personer som inte har förmåga att själva ha hand om sina angelägenheter utan hjälp, ska beaktas i lagstiftningen om intressebevakning.

Konsekvenser för förmyndarmyndigheten

Den föreslagna ändringen av lagen om intressebevakningsfullmakt, enligt vilken fullmäktigen har rätt att företa rättshandlingar som gäller en fastighet direkt med stöd av intressebevakningsfullmakten, minskar behovet av att för fullmaktsgivaren förordna en intressebevakare enligt lagen om förmyndarverksamhet att företräda honom eller henne vid en

rättshandling som gäller en fastighet. Jämfört med nuläget minskar ändringen arbetet i anslutning till förfarandet för förordnande av intressebevakare både hos förmyndarmyndigheten och vid domstolen. Oftast har förmyndarmyndigheten på grund av huvudmannens hälsotillstånd inte behörighet att förordna en intressebevakare i dessa situationer, varvid ansökan ska göras hos domstolen. Sökanden är i allmänhet förmyndarmyndigheten. Den föreslagna ändringen minskar också antalet tillståndsansökningar som gäller överlåtelse av fastigheter hos förmyndarmyndigheten. För närvarande uppskattas antalet sådana ärenden uppgå till drygt 100 per år. Det är svårt att uppskatta i vilken utsträckning arbetsmängden kommer att minska, eftersom konsekvenserna beror på i vilken mån fullmaktsgivarna när de upprättar sina intressebevakningsfullmakter vill utnyttja eller begränsa fullmäktigens möjligheter att företa rättshandlingar som gäller en fastighet direkt med stöd av intressebevakningsfullmakten. Konsekvenserna kommer att framgå med fördröjning, eftersom denna bestämmelse enligt förslaget ska tillämpas först på intressebevakningsfullmakter som upprättats efter lagens ikraftträdande.

Det att en intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter jämföras med fullmäktigen minskar i någon mån behovet av att ansöka om tillstånd för rättshandlingar hos förmyndarmyndigheten. Denna ändring beräknas minska antalet tillståndsärenden vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata med ca 450 per år och behovet av resurser med ca 0,7 årsverken per år. Bedömningen av resursbehovet baserar sig på det genomsnittliga resursbehov som behandlingen av tillstånd ger upphov till. Om minskningen av antalet tillstånd koncentreras till ärenden som gäller arvskifte och som upplevs vara mer komplicerade, blir resursbesparingen något större. Å andra sidan minskar ändringen på motsvarande sätt de prestationsavgifter som förmyndarmyndigheten erhåller. Minskningen av prestationsavgifterna vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata beräknas uppgå till 450 x 250 euro, dvs. sammanlagt 112 500 euro per år.

Ändringen av bestämmelsen om jäv för fullmäktige minskar behovet av att fastställa fullmakten för ersättarens del samt behovet av att förordna intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter. Ju fler intressebevakningsfullmakter som är i kraft, desto större blir effekten. År 2023 blev 82 ärenden som gällde fastställelse av en fullmakt för ersättarens del och 598 ärenden som gällde förordnande av intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter anhängiga vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Den motsvarande ändring som föreslås i fråga om bestämmelsen om jäv för intressebevakare i lagen om förmyndarverksamhet minskar likaså behovet av att förordna ställföreträdare för intressebevakare. Utifrån en stickprovsundersökning av ärendehanteringssystemet vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan det bedömas att ändringarna minskar de ovannämnda ärendena på årsnivå med några tiotal. Om man räknar med en minskning på 65 ärenden, motsvarar resursbesparingen för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata cirka 0,15 årsverken. Avgiftsintäkterna skulle minska med uppskattningsvis 8 000 euro (enligt priserna 2024).

Den mest betydande konsekvensen av ändringarna i förteckningen över sådana rättshandlingar som kräver förmyndarmyndighetens tillstånd är att kravet på tillstånd för försäljning av skog slopas. Antalet sådana tillståndsärenden vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har uppgått till cirka 250–270 per år, medräknat fastställande av skogsbruksplaner. Ändringen beräknas medföra en resursbesparing på ca 0,4 årsverken per år för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Den föreslagna ändringen leder till att cirka 53 000–57 000 euro i prestationsavgifter uteblir per år, enligt priserna 2024.

Förtydligandet av tillståndsbestämmelserna i anslutning till upplåning och placeringsverksamhet bedöms i någon mån minska antalet tillståndsärenden hos förmyndarmyndigheten. Ändringarna bedöms också minska behovet av rådgivning.

En höjning av förmögenhetsgränsen för när en minderårigs intressebevakning ska föras in i registret över förmyndarskapsärenden från 20 000 euro till 30 000 euro och en höjning av förmögenhetsgränsen för avförande ur registret från 15 000 euro till 20 000 euro minskar i någon mån förmyndarmyndighetens uppgifter i fråga om registreringar samt övervakningen av redovisningen i anslutning till intressebevakning för minderåriga. I slutet av 2024 fanns det 10 999 minderåriga huvudmän införda i registret över förmyndarskapsärenden. Det finns ingen exakt statistik över beloppet av minderårigas tillgångar som införts i registret över förmyndarskapsärenden. Därför är konsekvensbedömningen i fråga om ändringarna endast riktgivande. På basis av annan statistik kan man dock uppskatta att värdet av egendomen ligger mellan 20 000 och 30 000 euro i fråga om cirka 25–35 procent av de uppdrag som gäller minderåriga och som har införts i registret över förmyndarskapsärenden. Enligt en mycket grov uppskattning kommer antalet intressebevakaruppdrag som införs i registret över förmyndarskapsärenden att minska med cirka 250–400 per år till följd av de föreslagna ändringarna. På medellång sikt kan antalet intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga och som införs i registret över förmyndarskapsärenden ligga mellan 9 000 och 10 000. Av störst betydelse för förmyndarmyndighetens arbetsbörda är att den tid som behövs för granskning av förmyndares redovisning minskar. Enligt en försiktig uppskattning beräknas antalet redovisningar som årligen granskas minska med cirka 2 000–3 000 stycken, med tyngdpunkten på de enklaste redovisningarna, eftersom höjningen av förmögenhetsgränsen i synnerhet minskar antalet rutinmässiga kontroller. På lång sikt innebär detta en besparing på 1–1,5 årsverken per år. Den ändring som gäller införande av uppdrag som gäller minderåriga i registret inverkar inte på förmyndarmyndighetens avgiftsintäkter, eftersom de inspektionsprestationer som slopas i praktiken nästan alla är avgiftsfria prestationer.

De ändringar som föreslås i fråga om tillståndsbestämmelserna innebär smärre ändringar i informationssystemen vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. De är dock så ringa att de kan skötas inom ramen för det normala underhållet utan kostnadseffekter.

Enligt 27 § 6 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör lagstiftningen om förmyndarskap till rikets lagstiftningsbehörighet. På Åland fungerar Statens ämbetsverk på Åland som förmyndarmyndighet. De ändringar som föreslås ovan minskar arbetsbördan och avgiftsintäkterna för Statens ämbetsverk på Åland på motsvarande sätt som för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Antalet fall vid Statens ämbetsverk på Åland är dock betydligt mindre än antalet fall vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, vilket innebär att konsekvenserna på motsvarande sätt är mindre.

När det gäller förmyndarmyndigheten gäller de ekonomiska konsekvenserna finansministeriets förvaltningsområde. På det sätt som konstateras ovan påverkas helhetssituationen av att ändringsförslag som minskar förmyndarmyndighetens arbetsbörda oftast också har en minskande effekt på statens avgiftsintäkter. Det är inte möjligt att i euro beräkna exakt hur stora konsekvenserna av de föreslagna ändringarna kommer att vara med avseende på antalet ärenden som förmyndarmyndigheten behandlar, men som helhet betraktade kan förslagens sammanlagda effekter bedömas minska kostnaderna för förmyndarmyndigheten.

Konsekvenser för den allmänna intressebevakningen

Antalet uppdrag inom den allmänna intressebevakningen beräknas minska i någon mån. Det finns inga statistiska uppgifter om minskningen av uppdragen, så minskningen av uppdragen har bedömts utifrån förmyndarmyndighetens statistiska uppgifter. Uppskattningarna är därför endast riktgivande. På grund av ändringarna i bestämmelserna som gäller jäv minskar de allmänna intressebevakarnas uppdrag som ställföreträdare för intressebevakare med

uppskattningsvis 24 fall. Dessutom beräknas antalet ansökningar om fastställande av skogsbruksplaner minska med 96 och antalet ansökningar om tillstånd med cirka 200.

Ändringarna beräknas minska de resurser som behövs för den allmänna intressebevakningen med 0,54 årsverken, varvid besparingen i euro är cirka 37 800 euro. Intäkterna beräknas på basis av den allmänna intressebevakningens genomsnittliga intäkter minska med cirka 17 500 euro. Nettobesparingen beräknas på ovan nämnda sätt uppgå till 20 300 euro.

Knappt 10 procent av tjänsterna inom den allmänna intressebevakningen skaffas som köpta tjänster. I den ovan nämnda beräkningen ingår konsekvenserna för den allmänna intressebevakningens tjänster som helhet, inklusive intressebevakningstjänster som ordnas genom köpta tjänster. De som tillhandahåller köpta tjänster är kommuner, städer och privata företag, till exempel advokatbyråer.

Konsekvenser för domstolarna

De föreslagna ändringarna minskar i någon mån antalet ärenden vid tingsrätterna som gäller förordnande av intressebevakare. Till tingsrätterna inkom 2023 sammanlagt 2 521 ärenden som gällde förordnande av ställföreträdare för intressebevakare och 5 193 ärenden som gällde förordnande av intressebevakare på grund av försvagat hälsotillstånd. Det finns inte någon specificerad uppdelning av till vilka delar dessa ärenden hänför sig till situationer som berörs av de ändringar som föreslås i propositionen, t.ex. jäv för intressebevakare eller fullmäktige eller något annat behov av att förordna en intressebevakare i stället för en fullmäktig. Om man i beräkningen utgår från en minskning på 100 ärenden om året, blir inverkan på tingsrätternas arbetsbörda obetydlig.

Ändringsförslagen medför inga betydande konsekvenser för besvärdomstolarna eller förvaltningsdomstolarna.

4.2.2 Samhälleliga konsekvenser

Konsekvenser för medborgarna

Genom de ändringar som föreslås i lagen om intressebevakningsfullmakt underlättas skötseln av fullmaktsgivarens angelägenheter. Ändringarna gör fullmäktigens verksamhet smidigare och minskar de kostnader som myndighetsförfarandena medför för fullmaktsgivaren i och med att behovet av att förordna intressebevakare i stället för fullmäktigen minskar. Den ändring som hänför sig till rättshandlingar som gäller fastigheter bedöms inte försämra fullmaktsgivarens ställning, eftersom fullmaktsgivaren genom bestämmelser i intressebevakningsfullmakten kan begränsa fullmäktigens representationsrätt med avseende på fastigheter, om han eller hon så önskar. Ändringen påverkar inte heller fullmaktsgivarens möjlighet att i fullmakten bestämma om tillståndsplikt för sådana rättshandlingar som fullmäktigen företar.

Förslaget som gäller givande av sedvanliga gåvor som preciserats i intressebevakningsfullmakten gör det möjligt att förverkliga fullmaktsgivarens önskan att ge sedvanliga gåvor till fullmaktsgivarens närstående på bemarkelsedagar. Ändringen stärker fullmaktsgivarens självbestämmanderätt och underlättar skötseln av fullmäktigens uppgifter. På detta sätt främjas fullmaktsgivarens vilja när fullmaktsgivaren i fullmakten har meddelat särskilda bestämmelser om givande av gåvor.

Det att bestämmelserna om jäv görs mindre strikta underlättar i viss mån skötseln av ärenden för personer som står under intressebevakning och för fullmaktsgivare samt sparar kostnader. I ändringsförslagen har man beaktat balansen mellan skyddet av huvudmannen, vilket är syftet med jävsbestämmelserna, och respekten för fullmaktsgivarens självbestämmanderätt.

Ändringarnas konsekvenser för hushåll påverkar i huvudsak huvudmän som står under intressebevakning och privata intressebevakare. Det att tillståndsbestämmelserna görs mindre strikta minskar i någon mån såväl intressebevakarnas arbetsbörda som de tillståndsavgifter som betalas med huvudmännens medel. I fråga om enskilda huvudmän beror konsekvenserna på vilka rättshandlingar intressebevakaren företar. Till exempel den föreslagna möjligheten att ansöka om ett ramtillstånd för placeringsverksamhet i stället för flera enskilda tillståndsansökningar bidrar till att minska intressebevakarens administrativa börda.

Den administrativa bördan för föräldrar till minderåriga lättas, i och med att intressebevakare för cirka 2 000–3 000 minderåriga på lång sikt slipper lämna årsredovisningar på grund av den föreslagna höjningen av förmögenhetsgränsen för registreringsskyldigheten. Höjningen av förmögenhetsgränsen underlättar till exempel den administrativa bördan för vissa änkefamiljer. Enligt de erfarenheter som förmyndarmyndigheten har inhämtat har i synnerhet efterlevande makar upplevt redovisningen som psykiskt tung.

Sammantaget minskar propositionen i någon mån den administrativa bördan för medborgarna genom att den gällande tillståndsregleringen lättas upp och förtydligas och förfarandena görs smidigare. Vid utgången av 2024 var cirka 64 000 intressebevakningar i kraft och cirka 23 000 intressebevakningsfullmakter fastställda. De föreslagna ändringarnas konsekvenser för huvudmän och deras företrädare varierar från fall till fall. Det bör också noteras att fullmäktige i regel inte omfattas av förmyndarmyndighetens övervakning av tillstånd eller redovisningar, vilket innebär att den administrativa bördan för en fullmäktig redan för närvarande är lättare än en för en intressebevakare som förordnats med stöd av lagen om förmyndarverksamhet.

Konsekvenser för grupper av människor och för jämställdheten

Största delen av huvudmännen inom intressebevakningen är vuxna. Enligt den statistik över åldersfördelningen bland huvudmän som förs av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är den största enskilda åldersgruppen bland huvudmän och fullmaktsgivare 80–99-åringar. Detta syns särskilt i de nya klientskapen inom intressebevakningen och de fastställda fullmakterna.⁵ Också ett stickprov på 300 fullmakter som baserar sig på de intressebevakningsfullmakter som fastställdes 2022 visar att fullmaktsgivarnas genomsnittliga ålder var 83,5 år när intressebevakningsfullmakten fastställdes⁶. Propositionens konsekvenser gäller således i synnerhet äldre personer med nedsatt funktionsförmåga, men också deras närstående i egenskap av intressebevakare och fullmäktige. På grund av den åldrande befolkningen bedöms antalet äldre huvudmän och fullmaktsgivare vara betydande också under de kommande åren.

Det kan finnas många olika skäl bakom intressebevakaruppdrag och fastställda intressebevakningsfullmakter. Dessa är inte bara nedsatt funktionsförmåga på grund av åldrande utan också till exempel nedsatt funktionsförmåga på grund av intellektuell funktionsnedsättning

⁵ <https://dvv.fi/mare>, åldersfördelning bland huvudmän (på finska), hämtad 6.5.2025.

⁶ Aatu Iivanainen, Räättälöityä edunvalvontaa valtuutuksella -empiirinen tutkimus edunvalvontavaltuutukseen liittyvän potentiaalın hyödyntämisestä, pro gradu-avhandling, 2024, Helsingfors universitet (s. 38–43) (på finska).

eller sjukdom, problem med missbruk och psykiska problem samt olika problem med ekonomin som beror på andra orsaker. Lagstiftningen om intressebevakning är avsedd att skydda sådana utsatta personer. De föreslagna lagändringarna påverkar alla dessa grupper av människor i huvudsak på samma sätt. Till den allmänna intressebevakningens tjänster hänvisas dock allt oftare sådana unga vuxna som har problem av flera olika slag, varav problem med skulder, den psykiska hälsan och missbruk hör till de mest framträdande. I synnerhet antalet klienter inom missbrukar- och mentalvårdstjänsterna uppskattas ha ökat mer än andra klientgrupper inom den allmänna intressebevakningen.⁷ Också intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga barn regleras i lagen om förmyndarverksamhet. Av dessa orsaker kan det konstateras att konsekvenserna av de ändringar som föreslås i lagen om förmyndarverksamhet i större utsträckning berör olika grupper av människor, medan en fullmaktsgivare enligt lagen om intressebevakningsfullmakt sannolikt är en äldre person.

De föreslagna bestämmelserna är könsneutrala. Konsekvenserna av lagförslaget kan dock åtminstone indirekt bedömas beröra fler kvinnor än män, eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män. Ju äldre åldersgrupp det är fråga om, desto större andel av de personer som berörs av bestämmelserna är kvinnor. Det ovannämnda forskningsmaterialet stöder också detta. Enligt materialet hade nästan 60 procent av alla fastställda intressebevakningsfullmakter upprättats av kvinnor. Av samma material framgick också att kvinnor något oftare utsågs till fullmäktige i fullmakterna än män.

Konsekvenser för barn

Det allmänna syftet med bestämmelserna om registrering av intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga och om förmyndarmyndighetens övervakning är att skydda minderårigas egendom. När förmögenhetsgränserna för när ett uppdrag ska införas i registret höjs, försvagas detta skydd i princip för barn vars förmögenhet inte längre införs i registret. Största delen av de ärenden som gäller minderåriga och som införs i registret över förmynderskapsärenden hänför sig till situationer där barnet är delägare i ett dödsbo eller har fått arv efter sin förälder. I dessa situationer hör vanligen en andel i familjens bostad till barnets egendom, varvid en höjning av registreringsgränsen till 30 000 euro oftast inte avsevärt försämrar barnets ställning. Förmyndarmyndigheten har också fortsättningsvis under vissa förutsättningar möjlighet att föra in ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig i registret, även om beloppet av tillgångarna är mindre än vad som föreskrivs i lagen. Förmyndarmyndigheten har också på motsvarande sätt möjlighet att låta bli att avföra intressebevakning ur registret trots förmögenhetsgränsen, om det finns särskilda skäl till det. Med beaktande av dessa synpunkter anses höjningarna av förmögenhetsgränserna de facto inte avsevärt försämra skyddet för barnets egendom. Förändringar i förmögenhetsgränserna kan dock i enskilda fall försämra barnets ställning. Denna risk kan minskas genom den ovannämnda möjligheten att på basis av prövning registrera ett intressebevakaruppdrag, till exempel i en situation där ett barn har blivit delägare i ett dödsbo efter det att barnets föräldrar har av sagt sig arvet på grund av sin egen överskuldssättning.

Höjningen av förmögenhetsgränserna för när en minderårigs intressebevakning ska införas i registret har indirekta konsekvenser för barn också till den del föräldrarnas redovisningsskyldighet slopas på det sätt som nämns ovan. Förmyndarmyndighetens övervakning innebär ingripande i skyddet för privatlivet och familjelivet. Till den del

⁷[Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:41](#), s. 46 (på finska).

ändringarna leder till att redovisningsskyldigheten slopas minskas också ingripandena i familjens grundläggande fri- och rättigheter, dvs. skyddet för familjelivet.

På intressebevakningen för myndiga och minderåriga huvudmän tillämpas i princip samma bestämmelser om förvaltning och övervakning av egendom. Undantag från detta är bestämmelserna om registrering av intressebevakaruppdrag som gäller minderåriga och tillståndsvillkoret för idkande av näring för huvudmannens räkning, som enligt förslaget i fortsättningen ska gälla endast minderåriga huvudmän. Därför kommer alla andra ändringar i tillståndstillsynen som föreslås i propositionen att gälla också intressebevakning för minderåriga. Exempelvis saknar inte ändringarna i tillståndsbestämmelserna för placeringsverksamhet betydelse för minderåriga, eftersom cirka en femtedel (21,0 %) av 0–15-åringar ägde placeringsfonder eller börsaktier 2023⁸. Huruvida förmyndarmyndighetens tillstånd behövs eller inte beror på placeringsverksamhetens karaktär och investeringsobjekten. Genom förslaget om ramtillstånd stöds också planeringen av och kontinuiteten i placeringen av minderåriga huvudmäns medel.

Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

I lagstiftningen om intressebevakning är det fråga om grundläggande fri- och rättigheter för människor som inte längre själva förmår tillvarata sina egna intressen. Genom lagstiftningen om intressebevakning främjas tillgodoseendet av huvudmännens rättigheter och deras jämlikhet med dem som kan sköta sina egna angelägenheter. Enligt 22 § i Finlands grundlag (731/1999) ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses. De grundläggande fri- och rättigheterna tillkommer alla, även personer som står under intressebevakning.

De ändringar som föreslås i propositionen har betydelse särskilt med tanke på självbestämmanderätten och egendomsskyddet för dem som har upprättat intressebevakningsfullmakter eller som står under intressebevakning.

Genom de ändringar som föreslås i lagen om intressebevakningsfullmakt, i synnerhet de föreslagna bestämmelserna om sedvanliga gåvor och uppgifter för intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter, stärks fullmaktsgivarens självbestämmanderätt, vilken är utgångspunkten för lagstiftningen om intressebevakningsfullmakt. Respekten för en persons självbestämmanderätt utgör grunden för flera konventioner om grundläggande och mänskliga rättigheter. Principen om självbestämmanderätt ingår bland annat i artikel 3 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Lagförslagen är av betydelse i synnerhet med tanke på egendomsskyddet, som tryggas i 15 § i grundlagen. Förslaget om att fullmäktigen trots jävsbestämmelserna ska kunna ge någon annan än sig själv en gåva av ringa ekonomisk betydelse försvagar inte fullmaktsgivarens egendomsskydd, eftersom givandet av gåvan förutsätter att fullmaktsgivaren har preciserat grunderna för givandet av gåvan i fullmakten. Förslaget om att rättshandlingar som gäller en fastighet kan företas direkt med stöd av fullmakten försvagar inte heller fullmaktsgivarens ställning, eftersom fullmaktsgivaren, om han eller hon så önskar, i intressebevakningsfullmakten kan begränsa fullmaktsgivarens rätt att företa rättshandlingar som gäller fastigheten.

Bestämmelserna om tillståndspliktiga rättshandlingar i 34 § i lagen om förmyndarverksamhet är också av betydelse med tanke på egendomsskyddet, eftersom bestämmelserna begränsar

⁸Hushållens förmögenhet 2023 (<https://stat.fi/sv/publikation/cln2unbyw35we0bvz77jliziv>, hämtat 14.11.2024).

användningen av egendom som tillhör en person som står under intressebevakning. Dessa begränsningar avser dock att skydda personens egna ekonomiska intressen och egendom. I propositionen föreslås det att tillståndskravet slopas i fråga om tre sorters rättshandlingar som företas på huvudmäns vägnar. Dessa är idkande av näring för en myndig huvudmans räkning, avtal om samförvaltning av ett dödsbo samt försäljning av skog och marksubstanser. Utifrån de erfarenheter av tillståndsförfarandet som inhämtats anses dessa ändringar av bestämmelserna om förhandskontroll inte försämra skyddet för personer som står under intressebevakning.

Syftet med bestämmelserna om jäv för intressebevakare och fullmäktige är att förhindra missbruk och sådant företräddande av huvudmannen som motiveras av något annat än huvudmannens intresse. I propositionen föreslås det att jävsgrunderna görs mindre omfattande genom att man stryker syskon till fullmäktigens eller intressebevakarens förälder från förteckningen över de släktskapsförhållanden som ger upphov till jäv. I lagstiftningen har man strävat efter att hitta en balans mellan å ena sidan huvudmannens intresse och skyddet för huvudmannen och å andra sidan lagstiftning som medför onödig administrativ börda. Ändringen anses inte försämra huvudmannens eller fullmaktsgivarens ställning, eftersom jäv utöver den uteslutande på släktskap baserade jävsgrunden kan åberopas i andra situationer där det anses uppstå en intressekonflikt mellan huvudmannen och den fullmäktig eller intressebevakare som företräder huvudmannen.

Övervakningen av intressebevakarens verksamhet är en central del av skyddet för personer som står under intressebevakning. Det föreslås därför att normerna för övervakning av intressebevakarnas verksamhet avvecklas endast till den del det anses vara möjligt på ett sätt som tryggar dessa personers intressen.

I propositionen föreslås det att utgångspunkten förblir att privata och allmänna intressebevakare ska övervakas på samma sätt. På detta sätt stöds huvudmännens jämlikhet, som tryggas i 6 § i Finlands grundlag, i artikel 20 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och i artiklarna 3, 5 och 12 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Övervakning av allmänna intressebevakare

Vid beredningen av propositionen har man särskilt av orsaker som hänför sig till statsfinanserna och effektiviseringen av statsförvaltningens verksamhet undersökt möjligheten att utveckla övervakningen av allmänna intressebevakare på ett nytt sätt. Ett sådant sätt vore att avstå från efterhandsgranskningen av enskilda redovisningar hos förmyndarmyndigheten och övergå till ett system med egenkontroll för allmänna intressebevakare vid intressebevakningsbyråerna. Detta kan eventuellt kompletteras med granskningsverksamhet som baserar sig på stickprov som tas av förmyndarmyndigheten.

Vad gäller egenkontroll kan det konstateras att en ändamålsenlig organisering av den interna kontrollen och riskförebyggande hör till ämbetsverkens lagstadgade uppgifter. Enligt lagen om statsbudgeten (423/1988) ska ämbetsverk och inrättningar se till att den interna kontrollen är ordnad på ett ändamålsenligt sätt i deras egen verksamhet samt i verksamhet för vilken ämbetsverket eller inrättningen svarar. Ledningen för rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten svarar för att intressebevakningsbyråernas interna kontroll har ordnats effektivt och ändamålsenligt. Intressebevakningsbyråerna införde 2024 en plan för

egenkontroll som bland annat syftar till att förebygga risker och underlätta övervakningen av intressebevakare inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten (1.1.2025 vid Rättstjänstverket). Det är ännu i detta skede svårt att göra en konsekvensbedömning i fråga om planen för egenkontroll. Efter det att Rättstjänstverket inledde sin verksamhet 2025 ansvarar dess centralförvaltning för riskhanteringen inom intressebevakningen.

Inrättandet av Rättstjänstverket bidrar till att förtydliga och effektivisera intressebevakningsbyråernas interna kontroll. Egenkontrollen av de allmänna intressebevakarnas verksamhet förblir dock oundvikligen på en mer allmän nivå, och den eliminerar inte behovet av extern övervakning. Enligt uppgifter från intressebevakningsbyråernas ärendehanteringssystem uppgick värdet av den egendom som förvaltades av allmänna intressebevakare till cirka 1,8 miljarder euro vid utgången av 2023. Med beaktande av förmögenhetsmassans betydande värde och huvudmännens behov av egendomsskydd behövs utöver intressebevakningsbyråernas interna kontroll även extern övervakning av redovisningen. Övervakningen är en central del av intressebevakningssystemet, vars kärna är att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna för personer i en utsatt ställning. Extern övervakning är också viktig eftersom intressebevakningen är ett mycket känsligt område som ofta är föremål för kritik. Transparensen i övervakningen har ett betydande värde för huvudmän och deras närstående. Enhetlig övervakning utanför byråerna har också en betydelse som stöder och styr de allmänna intressebevakarnas arbete.

Intressebevakningens verksamhetsmiljö har utvecklats avsevärt under de senaste åren. De elektroniska system som utvecklats för inlämning av redovisningar, ärendehantering och granskning av redovisningar vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata liksom vid intressebevakningsbyråerna har avsevärt underlättat förmyndarmyndighetens granskningsverksamhet. Enligt statistiken användes vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata 2023 cirka 8,9 årsverken (brutto) för granskning av allmänna intressebevakares redovisningar, medan motsvarande resursallokering 2019 uppskattades vara cirka 17,5 årsverken. Med tanke på att antalet redovisningar av allmänna intressebevakare som ska granskas inte har förändrats nämnvärt under perioden i fråga är besparingen i fråga om de resurser som behövs för att granska redovisningarna till följd av digitaliseringen betydande. (År 2019 fanns det sammanlagt 35 155 huvudmän och år 2023 sammanlagt 34 320 huvudmän inom den allmänna intressebevakningen, enligt statistik från Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.) Utöver de informationstekniska reformerna underlättas granskningen av de allmänna intressebevakarnas redovisningar i framtiden av inrättandet av Rättstjänstverket. Ett av verkets mål är att förenhetliga praxisen. Om man tänker sig att Rättstjänstverket eller intressebevakningsbyrån själv ska sköta granskningen av enskilda redovisningar, kräver ordnandet av övervakningen tilläggsresurser för den allmänna intressebevakningen. Då uppstår det inte nödvändigtvis besparingar för staten.

För närvarande övervakas alla intressebevakare i princip på samma sätt. Ändringen av sättet på vilket övervakningen genomförs i fråga om allmänna intressebevakare skulle innebära separat övervakning av privata intressebevakare. Detta kan vara motiverat eftersom de problem och potentiella risker som har uppdagats i samband med övervakningen har varit mycket olika i fråga om dessa två grupper, enligt förmyndarmyndighetens erfarenheter. I fråga om allmänna intressebevakare hänför sig problemen till huruvida uppgifterna har skötts på behörigt sätt och inom utsatt tid, medan man i fråga om privata aktörer mer allmänt måste beakta till exempel låg kvalitet på bokföringen eller de kostnader som intressebevakaren tar ut.

Enligt de uppgifter som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samlat in görs det dock årligen ett betydande antal redovisningsanmärkningar också vid granskningen av allmänna intressebevakares redovisningar. Till exempel år 2023 granskades det sammanlagt cirka 35 000

års- och slutredovisningar. Av dessa var 2 223 föremål för anmärkning och 764 av dessa krävde åtgärder. Enligt riksdagens justitieombudsmans årsberättelse från juni 2024 inleddes under berättelseåret flest ersättningsärenden som ska betalas av Statskontoret inom justitieministeriets förvaltningsområde (797). Liksom åren innan berodde det stora antalet inledda ärenden enligt årsberättelsen särskilt på skadeståndsanspråk som gällde intressebevakningsbyråerna inom statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Ersättningsbeloppen varierade från några euro i dröjsmålsavgifter för fakturor och skatter till flera tusen euro. Grunderna för ersättningarna var utöver räkningar som inte betalats även i synnerhet socialskyddsförmåner som inte sökts samt till exempel försäkringar och telefon- eller elanslutningar som inte avskaffats eller överförts. I dessa fall framställs skadeståndsanspråk till största delen av intressebevakningsbyrån själv.

Sedan 2011 har det funnits en bestämmelse i 56 § i lagen om förmyndarverksamhet om möjligheten att utföra granskningen av årsredovisningen på ett mer allmänt sätt. Granskning på ett mer allmänt sätt har närmast använts i granskningsverksamheten i fråga om allmänna intressebevakare. Enligt ärendehanteringssystemet vid förmyndarmyndigheten granskades cirka 90 procent av intressebevakningsbyråernas allmänna intressebevakares årsredovisningar och cirka 40 procent av privata tjänsteproducenters årsredovisningar 2023 enligt ett mer allmänt granskningsförfarande. Övervakningen av de allmänna intressebevakarnas redovisning är redan för närvarande smidig, eftersom den i huvudsak genomförs med iakttagande av ett allmänt granskningsförfarande. Å andra sidan visar siffrorna att det också finns skillnader i verksamheten bland de allmänna intressebevakarna och att förmyndarmyndigheten inte har ansett att granskning på ett mer allmänt sätt varit tillämpligt i fråga om alla allmänna intressebevakares redovisningar.

Med tanke på intressena och skyddet för personer som står under intressebevakning saknar övervakningen av de allmänna intressebevakarnas redovisning inte heller betydelse, eftersom huvudmännen i allmänhet inte själva kan övervaka intressebevakarnas verksamhet. Också deras närstående har begränsade möjligheter att försäkra sig om att intressebevakaren agerar på behörigt sätt bl.a. på grund av sekretessbestämmelserna. Om en privat intressebevakare befrias från sitt uppdrag på grund av olämplig verksamhet från dennes sida, förordnas ofta en allmän intressebevakare i stället. I synnerhet i sådana situationer framhävs betydelsen av den externa övervakningen av intressebevakare och verksamhetens tillförlitlighet ur huvudmannens och de närståendes synvinkel.

Vad gäller statsfinanserna bör det noteras att personer som står under intressebevakning deltar i kostnaderna för övervakningen av redovisningen, eftersom det för granskning av redovisningen tas ut en granskningsavgift som bestäms enligt huvudmannens bruttoförmögenhet. Granskningsavgifterna utgör en betydande del av förmyndarmyndighetens inkomster från förmynderskapsprestationer. Övervakningen av de allmänna intressebevakarnas redovisning gav staten över 3 miljoner euro 2023. Slopandet av övervakningen av de allmänna intressebevakarnas redovisning skulle ha en betydande ekonomisk inverkan på förmyndarmyndighetens inkomster och därmed på statsfinanserna.

Införande av separat övervakning för privata respektive allmänna intressebevakare försätter huvudmännen i en annan ställning i fråga om huruvida de redovisningar som deras intressebevakare lämnat in granskas årligen eller inte. En sådan åtskillnad skulle sannolikt också inverka på de granskningsavgifter som intressebevakningen medför för huvudmän på olika sätt beroende på om huvudmannens ärenden sköts av en allmän eller en privat intressebevakare. Till denna del är åtskillnaden av tillsynen problematisk i förhållande till jämlikhetskravet enligt 6 § i grundlagen.

Det att övervakningen av allmänna intressebevakare skulle övergå till ett system med enbart stickprovsgranskning av redovisningar i förmyndarmyndighetens ärendehanteringssystem skulle förutsätta bedömning av situationen och de nödvändiga rättsliga skyddsåtgärderna också med tanke på Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan *den allmänna dataskyddsförordningen*. I artikel 22 i den allmänna dataskyddsförordningen begränsas beslut som grundar sig på automatiserad databehandling, inbegripet profilering, om det har rättsliga följder för en individ eller på liknande sätt i betydande grad påverkar honom eller henne. Synpunkter på detta har behandlats t.ex. i Dataombudsmannens avgörande 6482/186/2020 och i EU-domstolens avgörande C-634/21 (SCHUFA Holding and Others).

Med beaktande av ovannämnda omständigheter och utvecklingsförlopp är det inte motiverat att åtskilja övervakningen av allmänna respektive privata intressebevakares redovisning. Åtskillnaden kunde även med tanke på klarheten och konsekvensen i rättsläget kan anses vara problematisk. Den övervakning som gäller allmänna intressebevakares redovisning kan dock lättas upp inom ramen för den gällande lagstiftningen till exempel genom att ett mer allmänt granskningsätt tillämpas på allmänna intressebevakares redovisning oftare än för närvarande, beroende på situationen.

5.1.2 Utveckling av tillståndsförfarandet i fråga om allmänna intressebevakare

Vid beredningen av propositionen har man också övervägt förslaget om att i fråga om allmänna intressebevakare helt och hållet slopa kravet på att de ska ansöka om förmyndarmyndighetens tillstånd för att kunna företa rättshandlingar på huvudmannens vägnar. Det har också dryftats ett alternativ där förmyndarmyndighetens tillståndsförfarande ersätts, åtminstone i fråga om vissa rättshandlingar, med ett internt godkännande av en jurist vid rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna.

Till denna del bör det beaktas att syftet med förhandskontrollen är att förebygga sådana skador som betydande rättshandlingar kan orsaka huvudmannen. De ovannämnda omständigheter som talar för övervakning av redovisningen utanför intressebevakningsbyråerna, dvs. huvudmannens intresse, transparensen i övervakningen samt huvudmannens och deras närståendes förtroende för att verksamheten är ändamålsenlig samt likabehandlingen av dem som står under intressebevakning, motiverar också att rättshandlingar som är av betydelse för huvudmannen bedöms även i sådana situationer där huvudmannen företräds av en allmän intressebevakare. Av samma orsaker är det motiverat att denna bedömning görs av en utomstående aktör.

Med tanke på statsfinanserna skulle överföringen av tillståndsförfarandet från förmyndarmyndigheten till intressebevakningsbyråerna, dvs. från ett statligt ämbetsverk till ett annat, inte medföra några besparingar, eftersom ändringen skulle förutsätta att personalresurserna överförs från ett ämbetsverk till ett annat. Det skulle också förutsätta att den juridiska kompetensen vid intressebevakningsbyråerna stärks eller att det för behandlingen av tillstånd inrättas en separat enhet vid Rättstjänstverket. Största delen av tillståndsärendena gäller rättshandlingar i samband med avvittring och arvskifte, som i allmänhet upplevs som komplicerade. Det bör noteras att allmänna intressebevakare inte nödvändigtvis måste vara jurister för att uppfylla behörighetsvillkoren. Om beviljandet av tillstånd däremot skulle fördelas mellan två olika myndigheter, kunde det uppstå skillnader i fråga om tröskeln för beviljande av tillstånd, vilket skulle försätta klienterna i sinsemellan ojämlika ställningar. Av dessa orsaker är det inte en fungerande lösning att dela upp tillståndsärendena mellan två olika myndigheter.

Vad gäller förmyndarmyndighetens ekonomi skulle överföringen av tillståndsärenden på en annan myndighet i motsvarande grad minska de inkomster som förmyndarmyndigheten får av tillståndsavgifterna.

På ovannämnda grunder är det inte ändamålsenligt att åtskilja tillståndsövervakningen för allmänna intressebevakare. Det har ansetts ändamålsenligt att uppdatera bestämmelserna om sådana rättshandlingar som kräver tillstånd på lika villkor för alla intressebevakare.

5.1.3 Kontroll av grunderna för jäv för intressebevakare och fullmäktige

I 32 § i lagen om förmyndarverksamhet användes tidigare begreppet ”närstående person” som jävsgrund, vilket upplevdes som oklart och mångtydigt. Bestämmelsen förtydligades i samband med förslaget till lag om intressebevakningsfullmakt (RP 52/2006 rd). I bestämmelsen anges nu alla sådana nära släktingar som ger upphov till jäv för intressebevakaren om de är motpart. I 17 § i lagen om intressebevakningsfullmakt finns i huvudsak samma bestämmelser om jäv.

I avsnittet om nuläget beskrivs det hur den släktkrets som ger upphov till jäv har upplevts vara alltför omfattande, i synnerhet i fråga om fullmäktige. Problematiska situationer uppstår när fullmäktigen är en nära släkting till fullmaktsgivaren, såsom ett barn eller en make, vilket fullmäktigen ofta är, och det inte i intressebevakningsfullmakten har utsetts en ojävig ersättare.

I samband med beredningen har man övervägt förslaget om att de jävsgrunder som baserar sig på fullmäktigens ställning skulle inskränkas så att jävsbestämmelserna är olika beroende på om fullmäktigen är en nära släkting till fullmaktsgivaren eller någon annan person. I bedömningen har man dock kommit fram till att det skulle göra regleringen mycket svårtolkad. Det har också ansetts att det inte är motiverat att ändra de jävsbestämmelser som grundar sig på fullmäktigens släktskapsförhållanden så att de avviker från de jävsbestämmelser som gäller intressebevakare. Detta beror på att en närstående i egenskap av intressebevakare kan företräda sin huvudman i rättshandlingar enligt lagen om förmyndarverksamhet eller som fullmäktig enligt lagen om intressebevakningsfullmakt. Om de jävsbestämmelser som grundar sig på släktskapsförhållanden vore olika, skulle jävet för en nära släkting i förhållande till motparten bestämmas på olika sätt beroende på om han eller hon företräder sin huvudman i egenskap av intressebevakare för en närstående eller fullmäktig. Med tanke på likabehandling och huvudmannens intressen verkar detta inte motiverat. Om jävsbestämmelserna i dessa lagar var olika kunde det också skapa förvirring, i synnerhet då allmänhetens kunskaper om skillnaderna mellan intressebevakning och intressebevakningsfullmakt är bristfälliga.

I samband med beredningen har man också övervägt att i bägge lagarna i mycket stor utsträckning minska den släktkrets som ger upphov till jäv. Detta har dock inte ansetts motiverat eftersom inget behov av omfattande ändring av bestämmelserna om jäv för intressebevakare har konstaterats efter det att bestämmelserna preciserades 2007. Det bör också beaktas att bestämmelserna om jäv i lagarna om förmyndarverksamhet och intressebevakningsfullmakt tillämpas inte bara vid rättshandlingar utan också vid företrädande av en huvudman i rättsliga ärenden och förvaltningsärenden (till exempel bestämmelsen om förande av talan i 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken samt 28 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019)). Definitionen av den krets av närstående som ger upphov till jäv motsvarar också i annan lagstiftning i stor utsträckning bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet.

I samband med beredningen har man också dryftat en regleringsmodell där fullmaktsgivaren själv kan bestämma den krets som ger upphov till jäv i intressebevakningsfullmakten. I samband med beredningen av denna proposition har det dock inte varit möjligt att i större utsträckning beakta de olika aspekterna på och bedöma konsekvenserna av en sådan helt ny regleringsmodell.

I denna proposition har man stannat för att föreslå en ändring som innehållsligt är densamma för både intressebevakare och fullmäktige, enligt vilken föräldrars syskon undantas från den släktkrets som ger upphov till jäv. De problem som det medför om fullmäktigen är jäviga minskas också av de ändringar som föreslås i propositionen, dvs. att sedvanliga gåvor som preciserats i fullmakten får ges trots jäv och att en intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter i sitt uppdrag kan iaktta bestämmelserna i fullmakten.

5.1.4 Registrering av intressebevakning och intressebevakningsfullmakter i ärenden som gäller fullmaktsgivarens person

Vid beredningen har man övervägt förslaget att i registret över förmynderskapsärenden införa intressebevakningsförordnanden och intressebevakningsfullmakter som meddelats i ärenden som gäller fullmaktsgivarens person. Bakgrunden till förslaget är målet att göra det möjligt att på elektronisk väg sköta ärenden för en under intressebevakning stående huvudmans eller fullmaktsgivares räkning också i ärenden som gäller hans eller hennes person med Suomi.fi-fullmakter.

Bestämmelser om produktionen av Suomi.fi-fullmakter och om kraven på tjänster finns i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016). I tjänsten Suomi.fi-fullmakter kan en persons rätt att sköta en annan persons angelägenheter kontrolleras. Man kan sköta ärenden för någon annans räkning med stöd av antingen den representationsrätt som grundar sig på intressebevakarens eller fullmäktigens ställning (9 § 2 punkten i den lagen) eller med stöd av en fullmakt eller någon annan viljeyttring (10 § i den lagen). Tjänsten Suomi.fi-fullmakter använder bl.a. registret över förmynderskapsärenden som bakgrundsregister. En fullmäktig som förordnats i en intressebevakningsfullmakt har med stöd av sin representationsrätt kunnat sköta ekonomiska ärenden på elektronisk väg sedan maj 2024. För privata intressebevakare har detta varit möjligt sedan slutet av 2024. Detta har möjliggjorts av att intressebevakaruppdrag och intressebevakningsfullmakter som gäller ekonomiska ärenden redan nu förs in i registret över förmynderskapsärenden.

Tjänsten Suomi.fi-fullmakter innehåller de e-tjänster för myndigheter och företag där medborgare och organisationer kan sköta ärenden för någon annans räkning. För närvarande finns det över 270 sådana e-tjänster och de har i sin tur delats in i olika ärendegrupper. I tjänsten Suomi.fi-fullmakter klassificeras ärenden antingen som ärenden som gäller någons person eller någons ekonomi.

Problemet har i synnerhet varit att en intressebevakare eller fullmäktig, i vars uppgifter det ingår att företräda någon i ärenden som gäller dennes person, inte direkt med stöd av sin representationsrätt kan se läkares anteckningar om huvudmannen t.ex. i MittKanta, vilken drivs av FPA, förnya recept eller boka besök inom hälso- och sjukvården elektroniskt. Det kan antas att behovet av e-tjänster kommer att öka i takt med att tjänsterna digitaliseras och den personliga kommunikationen minskar.

Det finns dock många aspekter på helheten. Med tanke på lagstiftningen är det framför allt fråga om hur omfattande den rätt intressebevakaren och fullmäktigen har att få information om huvudmannens angelägenheter är. I ärenden som gäller någons person är företrädarens representationsrätt sekundär, dvs. företrädaren har rätt att företräda huvudmannen endast när huvudmannen inte själv är förmögen att förstå ärendets betydelse. Företrädarens rätt att få uppgifter är kopplad till företrädarens uppdrag. Dessa bestämmelser behöver ses över.

Ärendegrupperna inom ärendehanteringstjänsterna är för närvarande mycket omfattande. Till exempel i Kanta-tjänsterna kan rätten att få uppgifter inte begränsas, utan rätten att få uppgifter

gäller i sak och tidsmässigt alla ärenden som gäller hälso- och sjukvård och som antecknats om någon i systemet. I synnerhet uppgifter som gäller hälso- och sjukvård och socialvård kan innehålla sådana mycket känsliga tidigare anteckningar som intressebevakaren eller fullmäktigen de facto inte behöver för att sköta sina uppgifter. Om en utvidgning av informationsinnehållet i registret över förmynderskapsärenden skulle leda till att intressebevakare och fullmäktige automatiskt har tillgång till alla uppgifter om sina huvudmäns hälsa som någonsin införts i registret, är slutresultatet problematiskt med tanke på huvudmannens integritetsskydd.

Om däremot principerna i intressebevakningslagstiftningen iakttas, bör omfattningen av rätten att få uppgifter övervägas separat i varje enskilt fall med beaktande av intressebevakarens uppgift och behovet av information. Också en intressebevakare som förordnats att sköta endast ekonomiska ärenden kan med stöd av lagen om förmyndarverksamhet ha rätt att få vissa uppgifter som gäller huvudmannens person. Den prövningsbaserade rätten att få information fungerar dock inte i e-tjänsterna.

Registrering av förordnanden och intressebevakningsfullmakter som gäller någons person förutsätter också en ny bedömning av användningsändamålet för det register över förmynderskapsärenden som avses i lagen om förmyndarverksamhet. För närvarande förs i registret in uppgifter för övervakning av intressebevakares och fullmäktiges verksamhet samt för trygghet av tredje mans rätt. Dessutom skulle det vara nödvändigt att på nytt se över bland annat bestämmelserna om utlämnande av uppgifter ur registret, eftersom uppgifterna i registret över förmynderskapsärenden för närvarande på grund av registrets användningsändamål i princip är offentliga. Det ska bland annat avgöras hur man ska definiera vem som har rätt att få uppgifter när verksamheten är automatiserad och antalet ärendehanteringstjänster i systemet gradvis ökar.

Ärendet har också ett starkt samband med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/327 om det europeiska hälsodataområdet och om ändring av direktiv 2011/24/EU och förordning (EU) 2024/2847, nedan *förordningen om det europeiska hälsodataområdet*. I samband med det nationella genomförandet av förordningen om det europeiska hälsodataområdet dryftas det under ledning av social- och hälsovårdsministeriet ändringar bland annat i hur man grupperar hälso- och sjukvårdsärenden i patientdatasystemen. Det är ändamålsenligt att göra sådana ändringar i intressebevakningslagstiftningen som gäller skötseln av ärenden för någon annans räkning vid sidan av beredningen i fråga.

Dessutom är ett förslag till den så kallade förordningen om skydd av vuxna under behandling i EU, där det bland annat föreslås en skyldighet att registrera skyddsåtgärder i fråga om vuxna och att de nationella registren ska slås samman i hela EU (Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av åtgärder samt samarbete i frågor som rör skydd för vuxna COM (2023) 280 final, projektkod OM046:00/2023). I den föreslagna förordningen föreskrivs det om en minimiuppsättning uppgifter som ska införas i registren. Om förslaget godkänns förutsätter det ändringar också i det nuvarande registret över förmynderskapsärenden.

Intressebevakares och fullmäktiges behov av att på en annan persons vägnar elektroniskt kunna sköta ärenden som gäller dennes person är uppenbart. Av ovannämnda orsaker har man inte kunnat lägga fram ett förslag till ändring av dessa bestämmelser om intressebevakning i samband med detta projekt. Ett separat projekt kommer att inledas för detta ändamål.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Sammandrag

Följande jämförelser har gjorts med Sverige, Norge, Danmark, Tyskland och Estland. Man har samlat in de uppgifter som använts för jämförelserna genom att granska dessa länders lagstiftning och lagberedningsdokument. De uppgifter som anges nedan för varje land beskrivs delvis mer ingående i arbetsgruppens betänkande, som ligger till grund för denna proposition. Lagstiftningen i utlandet har utnyttjats särskilt vid bedömningen av möjligheterna att lätta upp den övervakning som förmyndarmyndigheten utför i syfte att skydda huvudmännen.

Utgångspunkten i alla jämförelseländer är att en intressebevakare ska vara en anhörig eller någon annan privatperson. Professionella intressebevakare förekommer också. Rekryteringen av privata intressebevakare har upplevts som svår i flera av jämförelseländerna, och det har identifierats ett behov av mer yrkesmässig intressebevakning.

Även om det organisatoriska ordnandet och övervakningen av intressebevakningsverksamheten varierar från land till land, påminner de grundläggande lösningarna för övervakningen av intressebevakare om varandra i alla jämförelseländer.

I Danmark och Norge begränsas förvaltningen av huvudmannens tillgångar på förhand genom att tillgångar som överskrider en viss gräns överförs till en myndighet för att förvaltas. I Sverige ska tillgångar som tillfaller huvudmannen genom arv eller testamente och som överskrider ett visst belopp sättas in på ett spärkonto.

I alla länder som ingick i jämförelsen omfattas intressebevakare som förvaltar en huvudmans tillgångar av någon form av redovisningsskyldighet. I denna skyldighet ingår åtminstone att upprätta en förteckning över tillgångarna i början av intressebevakningen samt årliga redovisningar. I Sverige och Norge kan intressebevakaren under vissa förutsättningar befrias från redovisningsskyldigheten. Om huvudmannen är minderårig varierar redovisningsskyldigheten. I Sverige, Danmark och Tyskland bestäms redovisningsskyldigheten enligt värdet av den minderåriges tillgångar. I Norge har inte lagstadgade intressebevakare för minderåriga någon redovisningsskyldighet, men den minderåriges tillgångar förvaltas av en myndighet om de överskrider en viss gräns. I Estland har en minderårigs lagstadgade intressebevakare ingen redovisningsskyldighet, om inte ett barns tillgångar anses vara i fara. Övervakningen av redovisningen verkar på det hela taget vara strängare i jämförelseländerna än i Finland.

I synnerhet bestämmelserna om övervakningen av tillstånd är på det hela taget mycket enhetliga i jämförelseländerna. I alla de regleringsmodeller som granskats förutsätter särskilt riskfyllda rättshandlingar förmyndarmyndighetens tillstånd. Centrala exempel på sådana rättshandlingar är rättshandlingar som hänför sig till fastigheter och arv samt givande av gåvor och tagande av lån. Privata intressebevakare och professionella intressebevakare omfattas i stor utsträckning av samma bestämmelser om övervakning, men i fråga om anhöriga som är intressebevakare har övervakningen i vissa fall blivit lindrigare.

Intressebevakningsfullmakter som är mindre omfattande än intressebevakning har införts i flera jämförelseländer under 2000-talet. I Sverige, Norge och Danmark baserar sig intressebevakningsfullmakter helt och hållet på speciallagstiftning. En fullmakt som ges med tanke på framtiden baserar sig i Estland och Tyskland på en allmän fullmakt, även om det i Tyskland också finns specialbestämmelser om intressebevakningsfullmakter.

Lagstiftningen i Sverige, Norge och Danmark påminner om varandra. Fullmäktigen ska vara en fysisk person. En fullmakt träder i kraft när fullmaktsgivaren inte längre förmår bevaka sina intressen inom de delområden som fullmakten gäller. I Sverige och Norge bedömer fullmäktigen själv när fullmakten träder i kraft. Fullmakten kan dock i dessa länder också fastställas av en myndighet, varvid den i Norge också registreras. I Danmark ska en intressebevakningsfullmakt registreras, och för att fullmakten ska kunna träda i kraft krävs det att en myndighet fastställer den. Övervakningen av de fullmäktige är inte strikt. Fullmäktigen ska på förmyndarmyndighetens begäran lämna uppgifter om sitt uppdrag, men förmyndarmyndigheten övervakar inte fullmäktigen på ett systematiskt sätt.

5.2.2 Sverige

Förmyndarverksamhet

I Sveriges lagstiftning finns bestämmelser om förmynderskap i 9–19 kap. i föräldrabalken (1949:381) och i förmynderskapsförordningen (1995:379). I dessa författningar finns det bestämmelser om förmyndare, gode män och förvaltare, vilka går under samlingsbegreppet ställföreträdare. I Sveriges lagstiftning kallas huvudmannen den enskilde. Lagstiftningen har bedömts i ett kommittébetänkande (Gode män och förvaltare – en översyn, SOU 2021:36), nedan kommittébetänkandet, vilket publicerades i maj 2021.

Ställföreträdarna övervakas av överförmyndaren. Överförmyndaren utses av kommunfullmäktige. Kommunen kan i stället för en överförmyndare välja att de ska ha en överförmyndarnämnd. Länsstyrelserna utövar tillsyn över överförmyndarnas och överförmyndarnämndernas verksamhet.

I Sverige fungerar frivilliga privatpersoner som ställföreträdare. Enligt kommittébetänkandet får inte alla ställföreträdare den utbildning de behöver och utbildningens nivå varierar. I betänkandet föreslås bättre utbildning för ställföreträdare. Det kan vara svårt att hitta en lämplig ställföreträdare. På området har det skett en viss professionalisering på så sätt att överförmyndare ibland rekryterar ställföreträdare från privata företag som tillhandahåller sådana eller från kommunala förvaltarenheter. I kommittébetänkandet föreslås nya bestämmelser om anställda ställföreträdare.

Tillståndspliktiga rättshandlingar

Bestämmelser om rättshandlingars tillståndspliktighet finns i föräldrabalken i 13 kap. (föräldrars förmyndarförvaltning), 14 kap. (förordnade förmyndares, gode mäns och förvaltares vård av egendom) och 15 kap. (vård av rätt i dödsbo, m.m.). Oberoende av förmyndarskapets form har bestämmelserna i huvudsak samma innehåll.

Den enskildes tillgångar får utan samtycke av överförmyndaren placeras i vissa skuldförbindelser och värdepappersfonder, förutsatt att de är underkastade offentlig reglering som stämmer överens med den som gäller i Sverige. Om överförmyndaren samtycker till det, får den enskildes tillgångar placeras i aktier och även i övrigt placeras på något annat sätt. För avtal som gäller förvärvande av fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller övertagande av hyresrätt till en bostadslägenhet, krävs överförmyndarens samtycke. Överförmyndarens samtycke krävs också för att ta upp ett lån eller för att företa någon annan rättshandling som innebär att den enskilde sätts i skuld.

En ställföreträdare får inte skänka bort den enskildes egendom. Detta gäller inte personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till den enskildes ekonomiska villkor. Med överförmyndarens samtycke får förmyndaren använda den enskildes inkomster till understöd åt anhöriga eller andra som står den enskilde nära. För arvskifte, överlåtelse av dödsboandel och arvsavsägelse krävs överförmyndarens samtycke. Överförmyndarens samtycke behövs också för att den enskilde, eller ställföreträdaren för den enskildes räkning, ska kunna driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet.

Pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag får tas ut endast efter samtycke från överförmyndaren. Samtycke krävs dock inte vid uttag av ränta som är upplupen under innevarande och föregående år, eller pengar som behöver hållas tillgängliga för den enskildes uppehälle.

Tillsyn

Tillsyn över ställföreträdaren för en underårig utövas endast när egendomens värde årligen överstiger det nationellt fastställda gränsvärdet eller när givaren av gåvan, arvet, testamentet eller försäkringen har förutsatt detta. Gränsvärdet är åtta gånger gällande prisbasbelopp enligt socialförsäkringsbalken (2010:110). År 2024 var detta belopp sammanlagt 458 400 svenska kronor (ca 41 000 euro). Om särskilda skäl framkommer, kan överförmyndaren också utvidga tillsynen över ställföreträdaren för en underårig.

När förmyndarskapet inleds eller när en underårigs egendom överskrider det riksomfattande gränsvärdet, ska ställföreträdaren lämna en förteckning till överförmyndarnämnden över den enskildes tillgångar. Ställföreträdaren är också skyldig att årligen lämna överförmyndaren redovisning över förvaltningen av tillgångarna samt en slutredovisning när förmyndarskapet upphör. Överförmyndaren kan av särskilda skäl befria ställföreträdaren från redovisningsskyldigheten eller besluta att denne får lämna redovisningen i förenklad form. En förutsättning för detta är att förhållandet mellan den enskilde och ställföreträdaren, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt talar för det.

Ett spärrkonto används när en underårig eller en huvudman med en ställföreträdare i arv eller genom testamente har fått tillgångar som överstiger ett prisbasbelopp (57 300 svenska kronor 2024, dvs. ca 5 100 euro), eller när arvets eller testamentets utfärdare har förutsatt det. Då deponeras tillgångarna i en bank eller ett kreditinstitut på villkor att tillgångarna inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd. Samma skyldighet gäller bland annat vid betalning av försäkringsersättningar, individuella pensionsförsäkringar och vissa skadestånd.

Intressebevakningsfullmakt

Bestämmelser om fullmakter som ges i händelse av fullmaktsgivarens oförmåga att ha hand om sina egna angelägenheter finns i lagen om framtidsfullmakter (2017:310). En framtidsfullmakt är en fullmakt som fullmaktsgivaren ger åt en fysisk person att företräda fullmaktsgivaren för det fall han eller hon på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser (1 §). I förarbetena till lagen motiveras varför fullmaktshavaren inte kan vara en juridisk person. För det första bygger uppdraget som ställföreträdare på att det finns ett särskilt förtroende mellan fullmaktsgivaren och fullmaktshavaren. För det andra skulle det innebära att fullmaktsgivaren förlorar kontrollen över vem som egentligen kommer att företräda honom eller henne, om man tillät juridiska personer som fullmaktshavare. (prop. 2016/17:30 s. 37)

Framtidsfullmakten kan gälla både ekonomiska och personliga frågor. Fullmakten får inte gälla åtgärder som avses i hälso- och sjukvårdslagen eller i tandvårdslagen. Den får inte heller omfatta frågor av utpräglat personlig karaktär, t.ex. ingående av äktenskap, bekräftelse av faderskap och upprättande av testamente. Fullmakten kan återkallas.

En framtidsfullmakt träder i kraft när fullmaktsgivaren befinner sig i en situation som avses i 1 § i lagen om framtidsfullmakter. Utgångspunkten är att fullmaktshavaren själv bedömer när fullmakten har trätt i kraft. I fullmakten kan det dock bestämmas att ikraftträdandet ska prövas av domstol. Fullmaktshavaren kan också begära en sådan prövning. Fullmakten registreras inte.

Fullmaktshavarens rätt att ge gåvor ska i första hand bestämmas i fullmakten. I den utsträckning fullmaktshavarens rätt att lämna gåvor inte regleras i fullmakten får han eller hon, till andra än sig själv, lämna personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor. Med personliga presenter avses i första hand gåvor som ges på bemarkelsedagar till fullmaktsgivarens nära släktingar och vänner. En riktlinje bör vara i vilken utsträckning fullmaktsgivaren tidigare har gett sådana presenter.

Bestämmelserna om jäv för fullmaktshavare motsvarar i huvuddrag bestämmelserna om jäv för ställföreträdare. Fullmaktshavaren har inte rätt att företräda fullmaktsgivaren i ett ärende där motparten är fullmaktshavaren själv, fullmaktshavarens make eller sambo, fullmaktshavarens barn eller någon som fullmaktshavaren företräder eller som av någon annan orsak kan ha motstridiga intressen.

Fullmaktsgivaren kan i framtidsfullmakten utse någon att granska fullmaktshavarens verksamhet. Om granskaren begär det, ska fullmaktshavaren lämna redovisning för sitt uppdrag. Om en granskare inte har utsetts, ska fullmaktshavaren på begäran av fullmaktsgivarens make eller sambo eller närmaste släktingar lämna redovisning för sitt uppdrag. Fullmaktshavaren ska på begäran av överförmyndaren lämna redovisning för sitt uppdrag och upplysningar om fullmaktsförhållandet och vidtagna åtgärder.

5.2.3 Norge

Förmyndarverksamhet

Bestämmelserna om förmynderskap i Norge finns i förmynderskapslagen (lov om vergemål 26.3.2010), vilken trädde i kraft 2013, och i den förordning som gäller den (föreskrift till vergemålsloven 15.2.2013). Förmynderskapslagen har i samband med en reform som trädde i kraft den 1 april 2023 setts över i förhållande till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I förmynderskapslagen finns bestämmelser om förmynderskap för myndiga och för omyndiga till den del det inte föreskrivs om detta i barnlagen (barneloven). I förmynderskapslagen används termerna förmynderskap (vergemål) och förmyndare (verger). Den som ställs under förmynderskap kallas person i lagtexten.

Förmyndarmyndighet är landshövdingämbetena (Statsforvalteren). De är första rättsinstans i ärenden enligt förmynderskapslagen och övervakar förmyndarna inom sitt område. Landshövdingämbetena ser till att förmyndarna får den utbildning de behöver för sin uppgift samt ger dem handledning och hjälp. Det centrala landshövdingämbetet övervakar landshövdingämbetena och behandlar besvär som gäller dem.

Enligt lagen är minderåriga omyndiga och deras föräldrar är deras förmyndare. En myndig person kan ställas under förmynderskap av landshövdingämbetet, om han eller hon på grund av

mentalsjukdom, inklusive demens, intellektuell funktionsnedsättning, missbruk av berusningsmedel, allvarligt spelberoende eller allvarligt försvagat hälsotillstånd inte är i stånd att tillvarata sina egna intressen. Så kallat allmänt förmynderskap enligt 20 § är en frivillig skyddsåtgärd. Förmynderskap kan omfatta såväl ekonomiska som personliga angelägenheter.

När beslutet om förmynderskap har fattats, utnämner landshövdingämbetet en förmyndare för personen i fråga. Förmyndaren ska vara lämplig för uppgiften och ge sitt samtycke till utnämningen. Enligt förarbetena till lagen är frivilliga förmyndare vad systemet huvudsakligen bygger på. Landshövdingämbetet kan dock också anlita en fast förmyndare (faste verger).

Huvudmannens tillgångar samt tillståndspliktiga rättshandlingar

Det är i princip landshövdingämbetet som förvaltar personens tillgångar. En person vars rättshandlingsförmåga inte har begränsats ska ge sitt samtycke till förvaltningen av tillgångarna, förutsatt att han eller hon är i stånd att förstå vad samtycke innebär. Förmyndaren förvaltar personens tillgångar om de underskrider det dubbla basbeloppet, dvs. 124 028 norska kronor 2024 (ca 22 000 euro). Om det finns särskilda skäl till det, kan landshövdingämbetet avhålla sig från att förvalta de tillgångar som överskrider den fastställda gränsen eller åta sig att förvalta de tillgångar som underskrider den fastställda gränsen. En gåvogivare kan från och med den 1 april 2023 bestämma att tillgångar som han eller hon gett personen ska förvaltas av en förmyndare ensam eller flera förmyndare gemensamt i stället för av landshövdingämbetet. Förmyndaren förvaltar personens tillgångar oberoende av deras belopp, om han eller hon är personens make eller sambo.

För avtal som gäller ägande, förvaltning och nyttjanderätter i fråga om en persons fasta egendom och bostadsaktier krävs det i regel tillstånd av landshövdingämbetet. Tillstånd behövs också för överlåtelse av värdefull eller annars viktig lös egendom. Dessutom behövs landshövdingämbetets tillstånd för att ta upp andra lån än studielån för personens räkning eller för att göra personen ansvarig för någon annans skuld.

Förmyndaren kan inte ge andra gåvor än sedvanliga gåvor på personens vägnar. För större belopp krävs tillstånd av landshövdingämbetet, även om gåvan är sedvanlig. Tillstånd behövs också för arvskifte samt för avstående från gåva eller arvsavsägelse, om inte gåvans eller arvets värde anses ringa.

Bestämmelserna om tillståndspliktiga rättshandlingar gäller inte makar eller sambor som är förmyndare, med undantag för vissa bestämmelser om fast egendom och bostadsandelar samt lånebestämmelser.

Tillsyn

Landshövdingämbetet utövar tillsyn över förmyndaren. Förmyndaren ska årligen göra upp en rapport om förvaltningen av personens tillgångar. Finansinstitut ska för sin del lämna förmyndarmyndigheten uppgifter om alla transaktioner på konton som förvaltas av landshövdingämbetet och förmyndarna.

Om förmyndaren är en make eller sambo som har förordnats till förmynderskap, ska han eller hon befrias från rapporterings- och redovisningsplikten, om det inte finns särskilda skäl för den. Också en förälder som är förmyndare kan befrias från denna plikt, om den som ställts under förmynderskapet bor hos denne. Befrielse från plikten kan komma i fråga också om rapporteringen inte är nödvändig med tanke på egendomens och inkomsternas storlek.

Intressebevakningsfullmakt

Bestämmelser om framtidsfullmakter (fremtidsfullmakt) finns i 10 kap. i förmynderskapslagen. En framtidsfullmakt är en fullmakt för en eller flera personer att företräda fullmaktsgivaren efter det att fullmaktsgivaren på grund av mentalsjukdom, inklusive demens, eller på grund av ett allvarligt försvagat hälsotillstånd inte längre är i stånd att tillvarata sina intressen inom de delområden som fullmakten gäller (78 §).

Fullmaktshavaren kan inte vara en juridisk person. Detta har motiverats i regeringens proposition (OT. prp. nr 110 (2008–2009)) med att en framtidsfullmakt grundar sig på ett personligt förtroendeförhållande mellan fullmaktsgivaren och fullmaktshavaren. Till detta förtroendeförhållande hör att fullmaktshavaren inte kan överföra fullmakten till någon annan, om inte fullmaktsgivaren själv har utsett en ersättare.

Framtidsfullmakten kan gälla både ekonomiska och personliga frågor och den kan begränsas till att bara gälla vissa delområden. Fullmakten kan i princip inte gälla behörighet att företa rättshandlingar av särskilt personlig karaktär.

En framtidsfullmakt träder i kraft när fullmaktsgivaren befinner sig i en situation som beskrivs i 78 § i lagen. Fullmaktshavaren bedömer själv när fullmakten träder i kraft.

Fullmaktshavaren kan också be landshövdingensämbetet att bekräfta framtidsfullmaktens ikraftträdande. Landshövdingensämbetet bekräftar en fullmakt, om det uppfyller formkraven och om fullmaktsgivaren befinner sig i en situation som beskrivs i 78 §. När fullmakten har bekräftats får fullmaktshavaren ett intyg om saken och bekräftelsen registreras.

Fullmaktshavaren får ge ordinära gåvor på fullmaktsgivarens vägnar. Huruvida en gåva är ordinär eller inte avgörs på basis av hurdana gåvor fullmaktsgivaren gav innan fullmakten trädde i kraft. Andra gåvor kan ges endast om det särskilt bestäms om dem i fullmakten. Fullmaktshavaren ska hålla fullmaktsgivarens tillgångar åtskilda från sina egna och bevara tillräcklig dokumentation över de beslut som fattats på fullmaktsgivarens vägnar. Omfattningen av den dokumentation som krävs beror på fullmaktsförhållandet.

Bestämmelserna om jäv för en fullmaktshavare är desamma som bestämmelserna om jäv för förmyndare i lagen om förmyndarverksamhet. Fullmaktsgivaren kan dock i fullmakten inkludera särskilda bestämmelser om vilka rättshandlingar fullmaktshavaren får företa. Enligt lagens förarbeten (Ot.prp. nr 110 (2008–2009)) avses med ett särskilt kriterium att det av fullmakten tydligt framgår att fullmaktsgivaren har avsett att fullmaktshavaren ska få företa en rättshandling trots jävsbestämmelserna. Detta kan gälla t.ex. ingående av avtal med sådana personer som står i nära släktskapsförhållande till fullmaktsgivaren eller fullmaktshavaren. Av fullmakten ska då framgå vad sådana avtal kan gälla och med vem de kan ingås.

I fullmakten kan bestämmas att fullmaktshavaren har rapporterings- och redovisningsplikt i förhållande till denna tredje person. Fullmaktshavaren ska på begäran av landshövdingensämbetet lämna uppgifter om fullmaktsförhållandet.

5.2.4 Danmark

Förmyndarverksamhet

I Danmark finns bestämmelser om förmynderskap i förmynderskapslagen (værgemålsloven nr 1122/2021) och i den förordning som gäller den (bekendtgørelse om værgemål nr 1444/2013). Förmyndarmyndighet är myndigheten för familjerättsliga frågor (Familiieretshuset). I lagen används termerna förmynderskap (værgemål) och förmyndare (værger).

Enligt lagen är minderåriga omyndiga och deras föräldrar är deras förmyndare. En person kan vid behov ställas under förmynderskap, om han eller hon på grund av demens, intellektuell funktionsnedsättning eller i övrigt allvarligt försvagat hälsotillstånd inte är i stånd att sköta sina angelägenheter (5 § i förmynderskapslagen).

En myndig person kan också på egen begäran ställas under gemensamt förmynderskap (samværgemål), om han eller hon på grund av oerfarenhet, vacklande hälsa eller liknande tillstånd har behov av hjälp med att sköta sina tillgångar eller andra ekonomiska angelägenheter. Vid gemensamt förmynderskap handlar huvudmannen och förmyndaren tillsammans i ärenden som omfattas av förmynderskapet. De flesta bestämmelserna om användning och skötsel av huvudmannens tillgångar och inkomster, den tillsyn som myndigheten för familjerättsliga frågor utövar och förvaltning av egendom gäller inte gemensamt förmynderskap.

I samband med ett beslut om förmynderskap förordnas en förmyndare för personen. Förmyndaren är oftast en familjemedlem. Om det inte finns någon lämplig förmyndare i familjen, kan en professionell förmyndare, dvs. en fast förmyndare (faste værge), anställas för uppgiften.

Beslut om förmynderskap fattas i regel av myndigheten för familjerättsliga frågor. Beslutet fattas dock av en domstol, om det anses vara oändamålsenligt att låta myndigheten fatta beslutet, till exempel på grund av att den enskilde motsätter sig förmynderskapet.

Huvudmannens tillgångar samt tillståndspliktiga rättshandlingar

Förvaltningsavdelningarna (forvaltningsafdelingerne) fungerar i anslutning till privata monetära finansinstitut. De förvaltar kontanter, aktier, skuldebrev, pantbrev och andra värdepapper som omfattas av förmynderskapet. Förvaltningsavdelningarna övervakas av Civilstyrelsen. Förmyndaren förvaltar huvudmannens fasta egendom, lösa egendom och annan egendom som förvaltningsavdelningarna inte förvaltar. Förmyndaren förvaltar också huvudmannens tillgångar som underskrider 75 000 danska kronor (ca 10 000 euro i juni 2024). Förmyndaren behöver förmyndarmyndighetens tillstånd att använda huvudmannens egendom oberoende av hur tillgångarna förvaltas.

Huvudregeln är att förmyndarmyndighetens tillstånd behövs för alla osedvanliga rättshandlingar. Förmyndarmyndighetens tillstånd behövs för vissa rättshandlingar som gäller fastigheter. Tillstånd behövs också för upptagande av lån, om lånet överskrider vad som normalt behövs för att tillgodose huvudmannens behov, samt för att göra huvudmannen ansvarig för någon annans skuld. Förmyndaren får inte för den enskildes räkning ge en gåva eller avstå från en gåva, ett arv eller en legat för dennes räkning utan förmyndarmyndighetens tillstånd, om det inte är fråga om en gåva, ett arv eller en legat av ringa värde.

Tillsyn

Förmyndarna övervakas förutom av förvaltningsavdelningarna även av myndigheten för familjerättsliga frågor. En förmyndare ska årligen redovisa sin huvudmans inkomster som han eller hon tagit emot och förvaltat (indtægtsregnskap). Om förmyndaren förvaltar huvudmannens

tillgångar i stället för förvaltningsavdelningen, ska han eller hon årligen lämna en redovisning för dem (formueregnskap).

En redovisning för egendomen behöver inte ges om beloppet av de tillgångar som förmyndaren förvaltar underskrider 75 000 danska kronor (cirka 10 000 euro i juni 2024). I fråga om minderåriga behöver en redovisning för inkomster i regel inte lämnas för år då de tillgångar förmyndaren förvaltat underskrider 60 000 kronor (ca 8 000 euro i juni 2024). Befrielsen gäller också förmyndarskap för myndiga hemmaboende barn. Förmyndarmyndigheten kan ålägga en förmyndare att iaktta redovisningsskyldighet även om förutsättningarna för befrielse från redovisning uppfylls.

Intressebevakningsfullmakt

I Danmarks lagstiftning finns bestämmelser om fullmakter som ges i händelse av fullmaktsgivarens oförmåga att ha hand om sina egna angelägenheter i lagen om framtidsfullmakter (lov om fremtidsfuldmagter nr 618/2017) och i den förordning som gäller den (bekendtgørelse om fremtidsfuldmagter nr 1018/2017).

Enligt lagen kan en myndig person upprätta en fullmakt som träder i kraft om fullmaktsgivaren senare på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak inte är i stånd att sköta de angelägenheter som fullmakten omfattar (1 §). Fullmakten kan ges en eller flera personer för skötsel av ekonomiska och personliga angelägenheter. Om det finns flera fullmaktshavare har de alla fullmakt att företräda fullmaktsgivaren, om inte något annat bestäms i fullmakten. Fullmakten kan begränsas till att gälla en eller flera angelägenheter. För att en fullmakt ska vara giltig ska den undertecknas och registreras elektroniskt i registret över framtidsfullmakter och godkännas av en notarie.

I lagen finns ingen uttrycklig bestämmelse om huruvida en juridisk person kan vara fullmaktshavare. I förarbetena till lagen (lovforslag nr. L 135) konstateras det dock att en fullmaktshavare antas vara en fysisk person. Som motivering hänvisas till ordalydelsen i 7 § 2 punkten. Enligt den punkten kan en framtidsfullmakt inte bekräftas, om fullmaktshavaren ännu inte har fyllt 18 år, själv står under förmyndarskap eller själv har upprättat en framtidsfullmakt som är i kraft.

För att en framtidsfullmakt ska träda i kraft ska fullmaktsgivaren eller fullmaktshavaren begära att myndigheten för familjerättsliga frågor bekräftar ikraftträdandet. Myndigheten bekräftar att fullmakten träder i kraft, om villkoren enligt 1 § uppfylls.

Fullmaktsgivaren kan återkalla en framtidsfullmakt. En fullmakt som inte har trätt i kraft ska återkallas i enlighet med reglerna för upprättande av fullmakter. En gällande fullmakt kan återkallas eller ändras, om fullmaktsgivaren har förmåga att förstå dess betydelse. Myndigheten för familjerättsliga frågor fattar på begäran av fullmaktsgivaren beslut om saken.

Fullmaktshavaren får inte på fullmaktsgivarens vägnar ge gåvor, förutom sedvanliga gåvor vars värde inte är oskäligt med hänsyn till fullmaktsgivarens omständigheter, samt gåvor som specificeras i fullmakten.

I lagen finns en allmän bestämmelse om jäv, enligt vilken fullmaktshavaren inte får företa rättshandlingar med sig själv eller över huvud taget använda fullmakten i en situation där det kan finnas motstridiga intressen.

I fullmakten kan bestämmas att en tredje person ska övervaka hur fullmaktshavaren fullgör sina uppgifter. Myndigheten för familjerättsliga frågor utövar också tillsyn över fullmaktshavaren, även om tillsynen är passiv. Om myndigheten genom förfrågan eller annars får kännedom om omständigheter som kan antas strida mot fullmaktsgivarens intresse, kan myndigheten utreda saken.

5.2.5 Estland

Förmyndarverksamhet

Bestämmelser om intressebevakning finns i familjelagen (perekonnaseadus), vilken trädde i kraft den 1 juli 2010. Bestämmelser om intressebevakning för myndiga finns i 13 kap. och bestämmelser om intressebevakning för minderåriga i 12 kap. Bestämmelserna i 10 kap. tillämpas på förvaltningen av barnets egendom när föräldern är vårdnadshavare för sitt barn.

Om en myndig person på grund av mentalsjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller någon annan psykisk störning är varaktigt oförmögen att förstå eller kontrollera sina handlingar, ska domstolen förordna en intressebevakare för personen (eestkostja). Intressebevakaren förordnas att sköta sådana ärenden för vilka intressebevakning behövs. Intressebevakning behövs inte, om personens intressen kan skyddas med hjälp av en fullmakt, familjemedlemmar och andra assistenter.

Till intressebevakare förordnas i regel en fysisk person som är lämplig att skydda huvudmannens intressen. När en intressebevakare förordnas ska förhållandet mellan intressebevakaren och huvudmannen beaktas. Om det inte finns någon lämplig fysisk person, kan en juridisk person förordnas till uppdraget som intressebevakare. Om en juridisk person som förordnats till intressebevakare får veta att det finns en fysisk person som skulle kunna förordnas till intressebevakare, ska den juridiska personen omedelbart underrätta domstolen och kommun- eller stadsstyrelsen om detta. Den juridiska personen ska minst en gång om året kontrollera om det skulle vara möjligt att förordna en fysisk person till uppdraget som intressebevakare. Om det inte finns någon lämplig juridisk person som kan förordnas till uppdraget som intressebevakare, ska kommun- eller stadsstyrelsen förordnas till uppdraget.

Tillståndspliktiga rättshandlingar och tillsyn

För vissa rättshandlingar som gäller fastigheter behövs tillstånd av domstol. Dessutom behövs tillstånd av domstol för vissa andra rättshandlingar, bland annat för avsäga sig arv, ingå långfristiga avtal, ta upp lån, förvärva och överföra värdepapper samt för att göra huvudmannen ansvarig för någon annans skuld.

Domstolarna övervakar intressebevakarnas verksamhet. En domstol kan meddela intressebevakarna föreskrifter om skötseln av deras uppgifter. När intressebevakningen inleds ska intressebevakaren lämna domstolen en egendomsförteckning. Intressebevakaren ska också årligen lämna domstolen en redogörelse för förvaltningen av huvudmannens egendom och skötseln av intressebevakarens övriga skyldigheter.

Föräldrars ställning som vårdnadshavare inbegriper rätten att förvalta minderårigas tillgångar. Föräldrar omfattas av största delen av bestämmelserna om tillståndspliktiga rättshandlingar. Om domstolen anser att en minderårigs tillgångar är i fara, kan den ålägga föräldrarna att lämna domstolen en egendomsförteckning och en redogörelse för förvaltningen av den minderåriges tillgångar. Domstolen kan bestämma att en förälder ska placera en minderårigs tillgångar på ett

visst sätt eller ställa domstolens tillstånd som villkor för att tillgångarna ska kunna tas ut. Om en minderårigs egendom inbegriper värdepapper eller värdeföremål, kan domstolen ålägga föräldern samma skyldigheter som en intressebevakare.

Intressebevakningsfullmakt

Estland har inga särskilda bestämmelser om fullmakter som ges i händelse av fullmaktsgivarens oförmåga att ha hand om sina egna angelägenheter, utan på fullmakter tillämpas de allmänna civilrättsliga bestämmelserna om fullmakter. Bestämmelserna i 8 kap. i civillagens allmänna del (tsiviilseadustiku üldosa seadus) gäller företräderskap (esindamine).

5.2.6 Tyskland

Förmyndarverksamhet

Bestämmelserna om intressebevakning i Tyskland finns i den tredje delen av den fjärde boken i den tyska civilrättslagen (Bürgerliches Gesetznuch, nedan BGB). Bestämmelser om förfarandet vid förordnande av intressebevakare finns i lagen om förfaranden i familjerättsliga ärenden (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit). Bestämmelserna om intressebevakning har reviderats avsevärt genom en reform som trädde i kraft vid ingången av 2023. I lagen föreskrivs det om intressebevakning (Betreuung) och intressebevakare (Betreuer). Om den som ställts under intressebevakning används både benämningen huvudman (Betreuten) och myndig (Volljähriger). Förmyndarmyndighet är intressebevakningsdomstolen. Intressebevakning gäller inte minderåriga.

Om en myndig person är helt eller delvis oförmögen att sköta sina angelägenheter på grund av sjukdom eller skada, förordnas en intressebevakare för honom eller henne. En intressebevakare kan förordnas endast om det är nödvändigt och inte strider mot en myndig persons fria vilja. En intressebevakare förordnas på begäran av en myndig person eller på tjänstens vägnar. Beslut om intressebevakare fattas av intressebevakningsdomstolen.

Till intressebevakare förordnas en person som är lämplig för uppdraget och som kan hålla personlig kontakt med huvudmannen i den mån det behövs. Om en myndig person önskar att en viss person ska vara dennes intressebevakare, ska önskemålet iakttas, om inte personen i fråga är olämplig som intressebevakare. Om den myndige inte föreslår någon som sin intressebevakare, förordnas i regel en nära anhörig till intressebevakare. I andra hand förordnas till intressebevakare en frivillig, för huvudmannen okänd person och i sista hand en professionell intressebevakare.

Tillståndspliktiga rättshandlingar

Intressebevakningsdomstolens tillstånd behövs för vissa rättshandlingar, såsom att ge gåvor, avsäga sig arv och ingå avtal som gäller andras arv. Tillstånd behövs också bl.a. för vissa rättshandlingar som gäller fastigheter samt för ingående av hyresavtal eller andra fortlöpande avtal som varar i över fyra år. Dessutom behövs tillstånd för farliga medicinska ingrepp.

Tillsyn

Intressebevakarna övervakas av intressebevakningsdomstolen. I början av intressebevakningen ska intressebevakaren utarbeta en rapport om huvudmannens personliga förhållanden (första

rapporten, Anfangsbericht). Intressebevakaren ska dessutom årligen utarbeta en rapport om intressebevakarens personliga förhållanden (årsrapport, Jahresbericht). Om det är fråga om professionell intressebevakning ska det av årsrapporten framgå huruvida intressebevakningen i fortsättningen skulle kunna genomföras på frivillig basis. När intressebevakningen avslutas ska intressebevakaren utarbeta en slutrapport (Schlussbericht).

Intressebevakaren ska också årligen lämna en redovisning för egendomsförvaltningen. Vissa grupper, till exempel nära anhöriga till den som står under intressebevakning, är befriade från den årliga redovisningsskyldigheten, men de ska dock lämna in en årlig allmän översikt över den egendom som tillhör den som står under intressebevakning.

Det finns särskilda bestämmelser om intressebevakning för minderåriga. Om barnet ärver tillgångar, ska föräldrarna lämna en förteckning över dem till familjedomstolen (Familiengericht). Detta tillämpas inte om tillgångarnas värde underskrider 15 000 euro eller om arvlåtaren i sitt testamente har bestämt att en förteckning inte behöver upprättas. Inkomster som inflyter av barnets egendom och som inte används för förvaltning av egendomen ska användas för barnets underhåll. Föräldrarna kan inom vissa gränser använda sådana inkomster från barnets egendom som inte behövs för förvaltning av egendomen eller för underhåll av barnet för eget underhåll och för underhåll av barnets minderåriga syskon.

Intressebevakningsfullmakt

I den tyska lagstiftningen finns det tre olika juridiska instrument som kan användas i fall av sjukdom eller av åldersrelaterade skäl: omsorgsfullmakt (vorsorgevollmacht, BGB 1820 §), intressebevakningsdirektiv (betreuungsverfügung, BGB 1816.2 §) och vårddirektiv (patientenverfügung, BGB 1827 §).

Omsorgsfullmakten, vilken mest påminner om en intressebevakningsfullmakt, baserar sig i huvudsak på en allmän fullmakt (BGB 164–181 §), men det finns också särskilda bestämmelser om den. En intressebevakare får inte förordnas, om intressebevakningen kan skötas av en person som huvudmannen har befullmäktigat. Fullmaktsgivaren får själv i sin fullmakt bestämma när den träder i kraft.

Intressebevakningsdomstolen kan förordna en övervakande intressebevakare (Kontrollbetreuer) för fullmaktsgivaren, om fullmaktsgivaren på grund av sjukdom eller intellektuell funktionsnedsättning inte längre kan försvara sina rättigheter i förhållande till fullmaktshavaren. En intressebevakare kan också förordnas, om konkreta bevis tyder på att fullmaktshavaren inte sköter fullmaktsgivarens ärenden i enlighet med fullmakten eller fullmaktsgivarens explicita eller förmodade vilja. Intressebevakningsdomstolen kan också under relativt stränga förutsättningar återkalla fullmakten eller bestämma att fullmaktshavaren inte får använda den.

Både fysiska och juridiska personer kan vara fullmaktshavare. Det är dock inte helt klart hur en fullmakt till förmån för en juridisk person ska bedömas. Det har ansetts att man genom en fullmakt kan undvika att förordna en intressebevakare endast om fullmaktshavaren på samma villkor som en förordnad intressebevakare (gleichermaßen, 1814 §) kan sköta angelägenheterna för en person i utsatt ställning. Det har framförts oro över att en juridisk person i princip inte kan sköta fullmaktsgivarens personliga angelägenheter på lika villkor, eftersom förtroendeförhållandet mellan fullmaktsgivaren och fullmaktshavaren framhävs i personliga angelägenheter.

Ett intressebevakningsdirektiv innebär att en person innan behovet av intressebevakning uppkommer kan önska sig en viss person som intressebevakare och önska hur intressebevakningen ska bedrivas. Om en myndig person önskar att en viss person ska vara dennes intressebevakare, ska önskemålet iakttas, om inte personen i fråga är olämplig som intressebevakare.

Ett vårddirektiv är en persons skriftliga samtycke eller vägran till medicinska undersökningar och åtgärder som upprättats innan personens insjuknande. Intressebevakaren ska se till att personens önskemål iakttas.

6 Remissvar

6.1 Sammanfattning av remissvaren

Det kom in 32 utlåtanden om det arbetsgruppsbetänkande som utgjorde grunden för denna regeringsproposition. Yttranden lämnades av följande aktörer: Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Edunvalvontavaltuutus ry, riksdagens justitieombudsmans kansli, professor emeritus Markku Helin, professor emeritus Urpo Kangas, Finanssiala ry, Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab, Sydöstra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området Ab, Folkpensionsanstalten, Lantmäteriverket, Mannerheims Barnskyddsförbund, Centralförbundet för Mental Hälsa rf, FinFami – Anhörigas stöd för mentalvården centralförbundet rf, Minnesförbundet rf, Nuoret lesket ry, Närståendevårdarnas förbund rf, Uleåborgs tingsrätt, Saara Tuulari, doktorand, juris magister, Suomen Kiinteistönvälittäjät ry - Finlands Fastighetsmäklare rf, social- och hälsovårdsministeriet, Finlands Advokatförbund rf, Suomen Henkikirjoittajayhdistys r.y., Finlands Juristförbund rf, Suomen muistiasiantuntijat ry, Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry, dataombudsmannens byrå, finansministeriet, äldreombudsmannen, Vanhustyön keskusliitto - Centralförbundet för de gamlas väl ry samt tre privatpersoner.

Remissvaren stödde i regel förslagen i betänkandet.

De ändringar som föreslås i lagen om intressebevakningsfullmakt understöddes allmänt. Två instanser förhöll sig dock negativt till förslaget i arbetsgruppens betänkande om att fullmäktigen ska ha rätt att bestämma om fullmaktsgivarens fasta egendom utan en uttrycklig bestämmelse om saken i fullmakten. De uttryckte oro över att ett testamente som fullmaktsgivaren har upprättat kan förlora sin betydelse på grund av fullmäktigens handlingar. De övriga remissinstanserna ansåg att ändringen är positiv och konstaterade att de nuvarande bestämmelserna har lett till oklarheter på grund av medborgarnas okunskap. Förslaget i propositionen motsvarar arbetsgruppens förslag.

Enligt vad som föreslogs i arbetsgruppens betänkande ska det att intressebevakaren på huvudmannens vägnar börjar idka näring för huvudmannens räkning inte längre ska ingå i förteckningen över sådana rättshandlingar som kräver myndighetens tillstånd enligt lagen om förmyndarverksamhet. I utlåtandena framfördes risken för att minderåriga skuldsätts, om riskfyllda affärer görs i den minderåriges namn. Utifrån remissvaren föreslås det att tillståndsbestämmelsen begränsas så att kravet på tillstånd för att idka näring kvarstår i fråga om minderåriga huvudmän.

Den skyldighet för intressebevakare att se till att placeringar är tillräckligt diversifierade som föreslås i 39 § i lagen om förmyndarverksamhet ansågs i vissa utlåtanden vara onödig. Det ansågs också kunna leda till åtgärder som strider mot huvudmannens intressen. I propositionen föreslås det inte att skyldigheten att diversifiera placeringar tas in på lagnivå. På grund av

remissvaren föreslås det att det till denna bestämmelse, som gäller förvaltningen av huvudmannens egendom, fogas en informativ hänvisning till lagen om underhåll för barn, där det föreskrivs om omfattningen av föräldrarnas underhållsansvar.

I arbetsgruppens betänkande föreslogs det att förmögenhetsgränsen för när ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig ska införas i registret av förmyndarskapsärenden höjs från 20 000 euro till 25 000 euro och att gränsen för avförande ur registret höjs från 15 000 euro till 20 000 euro. I remissvaren understöddes förslagen, men en del av remissinstanserna ansåg att särskilt den höjning som gäller införande i registret inte är tillräcklig för att motsvara inflationsutvecklingen eller behovet av att minska den administrativa bördan. I denna proposition föreslås det att förmögenhetsgränsen för införande i registret höjs till 30 000 euro och förmögenhetsgränsen för avförande ur registret till 20 000 euro.

I remissvaren betonades behovet av registerbaserad elektronisk kommunikation för intressebevakare och fullmäktige på huvudmannens vägnar. Avsikten är att tillsätta ett separat projekt för att bedöma behovet av att ändra lagstiftningen i anslutning till registreringen av intressebevakaruppdrag och intressebevakningsfullmakter i ärenden som gäller någons person.

I arbetsgruppens betänkande föreslogs det att de jävsbestämmelser som gäller intressebevakare och fullmäktige skärps så att intressebevakarens eller fullmäktiges förälders syskon som motpart inte ger upphov till på släktskap grundat jäv. I remissvaren fick förslaget brett stöd. Därtill efterlystes dock en mer omfattande liberalisering av bestämmelserna om jäv för fullmäktige. Förslaget i propositionen motsvarar arbetsgruppens förslag. Avsikten är dock att det större ändringsbehovet i fråga om jävsbestämmelserna om fullmäktige ska bedömas i samband med den utredning som gäller intressebevakares och fullmäktiges ovan nämnda elektroniska kommunikation på någon annans vägnar. Samtidigt är avsikten också att bedöma behovet av förmyndarmyndighetens tillstånd i fråga om avstående från arv för en minderårigs räkning.

Utifrån remissvaren har också andra kompletteringar och preciseringar gjorts i propositionen.

6.2 Utlåtande av rådet för bedömning av lagstiftningen

Rådet för bedömning av lagstiftningen ansåg att utkastet till regeringens proposition väl uppfyller kraven i anvisningarna om konsekvensbedömning vid lagberedning. Som utvecklingsobjekt föreslog rådet att man i propositionen ska presentera en sammanställning av hur mycket ändringarna minskar förmyndarmyndighetens och fullmäktiges administrativa börda i förhållande till den börda som upplevs i nuläget. Dessutom rekommenderade rådet för bedömning av lagstiftningen att man i beskrivningen av nuläget ännu kort beskriver till exempel de utmaningar som avsaknaden av e-tjänster medför för fullmäktiges verksamhet.

Propositionen har utifrån rådets utlåtande kompletterats så att det till konsekvensbedömningen har fogats bedömningar som sammanställer de föreslagna ändringarnas konsekvenser för myndigheter och medborgare. Till avsnittet om nuläget har det dessutom fogats ett avsnitt om elektronisk kommunikation.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om intressebevakningsfullmakt

17 §. Jäv för fullmäktig. I paragrafen anges de situationer där fullmäktigen inte får företräda fullmaktsgivaren på grund av en intressekonflikt mellan fullmäktigen och fullmaktsgivaren.

Paragrafen gäller hinder för fullmäktigens representationsrätt både när rättshandlingar företas och när det är fråga om att företräda fullmaktsgivaren i ett rätts- eller förvaltningsärende.

I 1 mom. 3 punkten föreskrivs det för närvarande att jäv också föreligger, om fullmaktsgivarens motpart är fullmäktigens förälders syskon. Det föreslås att denna jävsgrund stryks, eftersom det med tanke på skyddet för fullmaktsgivaren anses vara fråga om ett onödigt avlägset släktskapsförhållande. En motsvarande ändring föreslås också i 32 § 3 mom. 3 punkten i lagen om förmyndarverksamhet.

Paragrafens 2 och 3 mom. kompletterar 1 mom. och motsvarar den gällande lagen. Bestämmelsen om jävsgrunder i 1 mom. är alltså inte uttömmande, utan jäv kan föreligga också i andra situationer på det sätt som framgår av 3 mom.

18 §. Gåvor. Propositionen medför inga ändringar i den gällande paragrafens 1 och 2 mom. Det föreslås att det till paragrafen fogas ett 3 mom. som gäller givande av gåvor som preciserats i fullmakten och som med hänsyn till omständigheterna är sedvanliga och av ringa ekonomisk betydelse. Fullmäktigen kan utan hinder av bestämmelserna om jäv i 17 § ge sådana gåvor till någon annan än sig själv. Syftet med bestämmelsen är att göra det möjligt att ge gåvor som preciserats i fullmakten och att se till att fullmaktsgivarens vilja genomförs också när fullmäktigen är nära släkting till mottagaren av gåvan.

Givande av en gåva förutsätter att grunderna för gåvan har preciserats i fullmakten. Vid bedömningen av huruvida en gåva är sedvanlig eller av ringa ekonomisk betydelse kan man utgå från konceptet av en sedvanlig gåva i anslutning till en bemärkelsedag eller högtid enligt 38 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet. Bestämmelsen hindrar inte att fullmaktsgivaren själv sköter om givandet av sådana gåvor, vid behov med fullmäktigens hjälp. Fullmäktigen kan ge en sådan gåva som avses i bestämmelsen även om fullmaktsgivaren inte är förmögen att förstå saken vid den tidpunkt då gåvan ges.

För andra än sedvanliga gåvor behövs en ojävig ersättare för fullmäktigen. En sådan ersättare behövs också när en sedvanlig gåva som preciserats i fullmakten ska ges till fullmäktigen själv. I syfte att undvika missbruk är det motiverat att utesluta fullmäktigen själv från processen. På så sätt kan man förhindra sådant givande av ordinära gåvor som bottnar i något annat än fullmaktsgivarens intresse. Om en ojävig ersättare inte har utsetts, kan till fullmäktigens uppgifter för detta ändamål också förordnas en intressebevakare, på vilken 14–20 § i denna lag enligt förslaget ska tillämpas.

20 §. Förhållandet till vissa bestämmelser om fullmakt i annan lagstiftning. Behovet av särskilda bestämmelser om fastigheter beror på de formkrav och krav på precisering i fråga om fullmakter vilka anges i jordabalken. På grund av de skäl som beskrivs i avsnittet om nuläget föreslås det att 1 mom. ändras så att utgångspunkten är att fullmäktigen är behörig att företa de rättshandlingar som nämns i bestämmelsen direkt med stöd av fullmakten. Fullmäktigen kan med stöd av intressebevakningsfullmakten sälja eller på annat sätt överlåta en fastighet eller ansöka om inteckning eller panträtt i en fastighet även om de omständigheter som anges i 2 kap. 3 § 1 mom., 4 kap. 1–3 §, 16 kap. 4 a § 1 mom. och 8 a § 2 mom. eller 17 kap. 1 § 2 mom. i jordabalken inte har preciserats i fullmakten.

Enligt 2 kap. 3 § 1 mom. i jordabalken ska av en fullmakt att sälja en fastighet framgå bl.a. vilken fastighet som säljs. Enligt 4 kap. 1–3 § jordabalken gäller detsamma i tillämpliga delar fullmakter vid fastighetsbyte, fastighetsgåva och överlåtelse av en fastighet mot aktier eller andra andelar i bolag, avtal om delning av kvotägda fastigheter eller överlåtelse av äganderätten till fastigheter genom andra därmed jämförbara rättshandlingar. Enligt 16 kap. 4 a § 1 mom. i

jordabalken ska av den fullmakt genom vilken ett ombud bemyndigas att söka inteckning framgå bl.a. inteckningsobjektet och inteckningsbeloppet. Samma krav på specificering gäller fullmakt att göra en sådan ansökan som gäller inskrivning av en sådan mottagare av ett elektroniskt pantbrev som avses i 16 kap. 8 a § 2 mom. jordabalken i lagfarts- och inteckningsregistret eller ändring av de uppgifter som finns om mottagaren. Enligt 17 kap. 1 § 2 mom. i jordabalken ska i en fullmakt genom vilken ett ombud befullmäktigas att upplåta panträtt i en fastighet ingå bl.a. uppgift om pantbrevet.

Det är nödvändigt att ändra vilka bestämmelser det hänvisas till i den gällande bestämmelsen för att beakta de bestämmelser om elektroniskt fastighetsförvärv, pantsättning och inskrivningsförfarande som tagits in i jordabalken, eftersom det åtminstone tills vidare inte är möjligt att i det elektroniska fastighetsöverlåtelsesystemet stödja sig enbart på en intressebevakningsfullmakt i stället för på elektroniska fullmakter i det systemet. Vad gäller 2 kap. 3 § i jordabalken föreslås det att det endast hänvisas till kravet i 1 mom. på att en fullmakt ska vara skriftlig. I 2 mom. i den paragrafen föreskrivs det om elektroniska fullmakter som ges i det elektroniska fastighetsöverlåtelsesystemet för köp eller annan överlåtelse av fastigheter. En intressebevakningsfullmakt berättigar således inte fullmäktigen till att i fråga om överlåtelse av fastigheter verka i det elektroniska fastighetsöverlåtelsesystemet, om vilket det föreskrivs i 9 a kap. i jordabalken. Det föreslås att hänvisningen i momentet till bestämmelsen i 16 kap. i jordabalken om formen för en fullmakt för ansökan om inteckning ändras av lagtekniska skäl. För tydlighetens skull föreslås det också att det till bestämmelsen fogas en hänvisning till 16 kap. 8 a § 2 mom. i jordabalken, vilket gäller överföring av elektroniska pantbrev. Överföring av elektroniska pantbrev i borgenärens namn i lagfarts- och inteckningsregistret är en nödvändig förutsättning för en giltig panträtt. Rätten att ansöka om överföring av ett elektroniskt pantbrev enbart med stöd av en intressebevakningsfullmakt föreslås inte omfatta motsvarande ansökningar i det elektroniska fastighetsöverlåtelsesystemet.

Den föreslagna 20 § hindrar inte fullmaktsgivaren från att begränsa fullmäktigens rätt att företräda fullmaktsgivaren genom en särskild bestämmelse i fullmakten, t.ex. så att fullmäktigen inte har rätt att sälja eller pantsätta en fastighet. Bestämmelsen inverkar inte heller på de förutsättningar för givande av gåvor som anges i 18 § eller på huruvida tillstånd enligt 19 § krävs för rättshandlingen. Bestämmelsernas dispositiva karaktär framgår av 4 mom., där det hänvisas till 1–3 mom.

Paragrafens 2 och 3 mom. motsvarar den gällande lagen.

På grund av övergångsbestämmelserna tillämpas ändringen endast på intressebevakningsfullmakter som har upprättats efter den dag då lagen träder i kraft. På fullmakter som har upprättats före den dag då lagen träder i kraft tillämpas den lag som gällde vid ikraftträdandet, enligt vilken jordabalkens bestämmelser åsidosätts endast när fullmakten innehåller en uttrycklig bestämmelse om saken.

21 §. Förordnande av en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter. I paragrafen föreskrivs det om intressebevakare som förordnas att sköta fullmäktigens uppgifter. Den första meningen i 1 mom. motsvarar gällande lag. Enligt den kan tingsrätten eller förmyndarmyndigheten på begäran av fullmäktigen förordna en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter, om fullmäktigen tillfälligt är förhindrad att sköta sitt uppdrag och fullmaktsgivaren inte har utsett en ersättare.

På förordnande av intressebevakare tillämpas vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om förordnande av en ställföreträdare för intressebevakaren. I enlighet med vad som konstateras i regeringens proposition RP 52/2006 rd (s. 30) bestäms enligt lagen om

förmyndarverksamhet bl.a. vilken domstol som har territoriell behörighet, vilka parter som har rätt att väcka ett ärende vid domstol och hur sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut ska gå till.

Det föreslås att 1 mom. kompletteras med bestämmelser som förtydligar vilken lag som ska tillämpas på intressebevakare enligt paragrafen. Avsikten är att en intressebevakare som förordnats till fullmäktigens uppgifter ska sköta sina uppgifter i enlighet med de anvisningar som anges i intressebevakningsfullmakten, dvs. på samma sätt som den fullmäktig som förordnas i intressebevakningsfullmakten. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska 14–20 § i denna lag tillämpas på intressebevakare som avses i paragrafen. Med detta avses att ärenden som gäller behörighet, skyldigheter, jäv, möjlighet att skänka bort egendom och tillståndsplikt i fråga om rättshandlingar för en intressebevakare som tillfälligt förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter bestäms enligt 15–20 § i lagen om intressebevakningsfullmakt, dvs. de är i princip beroende av vad som bestäms i fullmakten. Fullmaktsgivarens bundenhet till rättshandlingar som företas av en intressebevakare som förordnats till fullmäktigens uppgifter bestäms enligt 14 § i denna lag.

Enligt förslaget ska på en intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter till övriga delar tillämpas vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakare. Med detta avses bl.a. att tillsynen i fråga om intressebevakare som avses i paragrafen, deras arvode och skadeståndsskyldighet bestäms enligt 6 kap. i lagen om förmyndarverksamhet och registreringen enligt 7 kap. i den lagen.

Ikraftträdandebestämmelse. I 1 mom. ingår en sedvanlig ikraftträdandebestämmelse.

Ikraftträdandebestämmelsens 2 mom. gäller det föreslagna 20 § 1 mom. Den nya bestämmelsen tillämpas inte på intressebevakningsbemyndiganden i fråga om vilka fullmakten har upprättats före lagens ikraftträdande. En intressebevakningsfullmakt som har upprättats före lagens ikraftträdande berättigar således inte som sådan fullmäktigen att företa rättshandlingar som gäller fastigheter, om det inte finns någon uttrycklig bestämmelse om detta i fullmakten. Retroaktiv tillämpning är inte motiverad i dessa situationer, eftersom fullmaktsgivaren med stöd av den gällande bestämmelsen har kunnat fatta ett medvetet beslut i ärendet genom att utelämna ett uttryckligt omnämnande av fastigheterna ur fullmakten. Med tidpunkten för fullmakten avses den tidpunkt när fullmakten undertecknades eller datumet för vittnesintyget. Det är möjligt att en intressebevakningsfullmakt inkommer för fastställelse först en relativt lång tid efter det att fullmakten upprättades. Om fullmakten har upprättats före lagens ikraftträdande, tillämpas den tidigare lagen även om fullmakten fastställdes efter ikraftträdandet av den nya lagen.

I 3 mom. i ikraftträdandebestämmelsen föreskrivs det om grunderna för avgörande av giltigheten av en rättshandling som fullmäktigen eller en intressebevakare som med stöd av 21 § har förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter har företagit före lagens ikraftträdande. Bestämmelsen behövs, eftersom det föreslås ändringar i jävsbestämmelserna i 17 § och bestämmelsen om skänkande av egendom i 18 §. Frågan huruvida fullmäktigen före lagens ikraftträdande har varit jävig att företräda fullmaktsgivaren i en rättshandling eller att ge en gåva ska bedömas utifrån de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. På motsvarande sätt ska giltigheten av en rättshandling som en intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter har företagit före lagens ikraftträdande bedömas utifrån de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

7.2 Lagen om förmyndarverksamhet

4 §. Intressebevakning för barn och vårdnaden om barn har separerats och bestämmelserna om dem har delats upp på olika lagar. Bestämmelser om intressebevakning för minderåriga, dvs. skötseln av barnets ekonomiska angelägenheter, finns i lagen om förmyndarverksamhet. Bestämmelser om vårdnad om minderåriga, dvs. vård, fostran, utbildning, bostadsort, hobbyer och andra frågor som gäller barnets person, finns i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983). För att förtydliga denna separation föreslås det att den andra meningen i 1 mom. kompletteras med ett omnämnande av att den som förordnas till intressebevakare för en minderårig ska sköta barnets ekonomiska angelägenheter. Dessutom föreslås det att det till bestämmelsen fogas en informativ hänvisning till lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Det att intressebevakning för och vårdnad om barn är separata har betydelse särskilt när man vill fördela uppgifterna i anslutning till dem mellan vårdnadshavarna eller annars mellan olika personer eller när barnet har blivit utan vårdnadshavare. I sådana situationer tillämpas lagen om förmyndarverksamhet på ordnandet av skötseln av barnets ekonomiska angelägenheter och lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt på ordnandet av den vårdnad om barnet som barnets vårdnadshavare ansvarar för.

32 §. Paragrafens 3 mom. innehåller en uttrycklig förteckning över de släktingar eller andra närstående som, när de är motpart, gör att intressebevakaren är jävig. I denna förteckning föreslås motsvarande ändring som i 17 § 1 mom. 3 punkten i lagen om intressebevakningsfullmakt. Det föreslås alltså att det i 3 mom. 3 punkten stryks som jävsgrund att motparten är ett syskon till intressebevakarens förälder. För att bestämmelserna ska vara tydliga och konsekventa är det motiverat att de jävsgrunder som grundar sig på släktskap är desamma oberoende av om personen företräder huvudmannen med stöd av en intressebevakningsfullmakt eller i egenskap av intressebevakare enligt lagen om förmyndarverksamhet. Även i det här fallet bör det noteras att bestämmelsen om jävsgrunder i 3 mom. inte är uttömmande, utan jäv kan föreligga också i andra situationer på det sätt som framgår av 5 mom.

34 §. I paragrafen finns en förteckning över sådana rättshandlingar som intressebevakaren inte har rätt att företa utan förmyndarmyndighetens tillstånd. För att uppdatera bestämmelserna föreslås flera ändringar i denna förteckning.

Enligt den gällande 1 mom. 3 punkten har intressebevakaren inte rätt att utan tillstånd överlåta nyttjanderätten till fast eller annan i 1 punkten avsedd egendom för en längre tid än fem år eller för en längre tid än ett år från det att huvudmannen blivit myndig. Bestämmelsen gäller bland annat utarrendering av egendom. Praktiska situationer som detta kan gälla är till exempel arrendeavtal som hänför sig till utarrendering av åkrar eller till vind- eller solkraftverk.

Det att tidsfristen har varit kopplad till den tidpunkt när huvudmannen blir myndig har främst berott på lantbrukssamhällets behov och har i dag förlorat sin betydelse. Kravet som gäller huvudmannens myndighetsålder upplevs också leda till onödiga tillståndsförfaranden till exempel i dödsbon där det finns minderåriga delägare som inom kort blir myndiga. Det föreslås därför att tidsfristen i fråga om tillståndsplikten för de avtal som avses i bestämmelsen ändras så att den tidsfrist som gäller huvudmannens ålder slopas. Tillståndsplikten gäller efter den föreslagna ändringen endast sådana i bestämmelsen avsedda tidsbundna avtal som ingåtts för en längre tid än fem år.

I 1 mom. 4 punkten föreslås på motsvarande sätt som för närvarande att det ska vara tillståndspliktigt för intressebevakaren att på huvudmannens vägnar uppta lån, ingå växelförbindelser eller ta ansvar för annans skuld.

För tydlighetens skull föreslås det dock att bestämmelsens ordalydelse preciseras så att den i stället för upptagande av lån gäller upptagande av penninglån. Med penninglån avses i bestämmelsen endast egentligt penninglån, dvs. ett lån med stöd av vilket låntagaren får tillgång till penningmedel. I typiska fall är det fråga om t.ex. att ta ett banklån eller ingå ett avtal om kreditkort. Enligt vedertagen tolkning är däremot till exempel köp av konsumtionsvaror på kredit eller med utnyttjande av betalningstid eller avbetalningsköp som inte samtidigt ställer penningmedel till köparens förfogande inte tillståndspliktiga. Även vid sådana rättshandlingar ska intressebevakaren dock iaktta skyldigheten enligt lagen om förmyndarverksamhet att handla i huvudmannens intresse.

Det tillstånd som avses i bestämmelsen behövs för ingående av ett nytt avtal om penninglån och för sådana ändringar av avtalet efter tillståndsbeslutet genom vilka skuldkapitalet höjs. Däremot ska det i fortsättningen inte behövas tillstånd för ändringar i avtalsvillkoren för återbetalning av lånet, såsom ändring av förfallodagen för betalningsposterna, ändring av amorteringsposternas storlek eller amorteringsfria perioder. Intressebevakaren behöver i allmänhet göra sådana ändringar på huvudmannens vägnar för att huvudmannen ska kunna klara av att betala tillbaka lånet om omständigheterna förändras. Därför är det inte motiverat att kräva förmyndarmyndighetens tillstånd för dem.

På motsvarande sätt som enligt den gällande lagen behövs enligt bestämmelsen inte förmyndarmyndighetens tillstånd för upptagande av studielån med statlig borgen. I bestämmelsen föreslås dessutom ett explicit omnämnande av att tillstånd inte heller behövs för upptagande av social kredit som beviljats av ett välfärdsområde. Syftet med kreditgivning enligt lagen om social kreditgivning (1133/2002) är att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldssättning samt att främja en persons eller en familjs förmåga att klara sig på egen hand. Social kredit beviljas endast av grundad anledning och sökandens återbetalningsförmåga bedöms innan krediten beviljas. Av dessa orsaker behöver det inte krävas ett särskilt tillstånd av förmyndarmyndigheten för att ta upp social kredit.

Enligt den gällande 1 mom. 5 punkten är det tillståndspliktigt för intressebevakaren att börja idka näring för huvudmannens räkning. Det föreslås att bestämmelsen ändras så att förmyndarmyndighetens tillstånd behövs i sådana situationer endast när huvudmannen är minderårig.

Vad som avses i den gällande bestämmelsen är en situation där en intressebevakare bedriver näringsverksamhet för huvudmannens räkning som enskild näringsidkare. Om huvudmannen själv bedriver näringsverksamhet behövs tillstånd inte heller i nuläget. Bestämmelser om behörighet för enskilda näringsidkare finns i 4 § i lagen om näringsverksamhet (565/2023). Enligt den paragrafen får näringsverksamhet yrkesmässigt bedrivas av en fysisk person som har uppnått myndighetsåldern och som inte har försatts i konkurs och vars handlingsbehörighet inte har begränsats. Trots detta får en minderårig som har fyllt 15 år med samtycke av sin intressebevakare yrkesmässigt bedriva näringsverksamhet.

En rättsnorm som motsvarar den gällande 5 punkten har funnits redan i förmyndarlagen från 1898. Från och med 1999 har det enligt lagens förarbeten behövts tillstånd också när det är fråga om att fortsätta driva en rörelse som huvudmannen har drivit själv eller fått i arv, genom testamente eller som gåva (RP 146/1998 rd). I de tillståndsansökningar som kommit till förmyndarmyndighetens kännedom har det ofta varit fråga om situationer där intressebevakarens uppgift har varit att nedmontera en näringsverksamhet som huvudmannen själv tidigare bedrivit efter det att intressebevakningen inletts. I praktiken har det inte alltid ansetts behövas tillstånd i sådana situationer. En annan typisk situation har varit en där det gäller fortsättning av gårdsbruk eller annan företagsverksamhet i ett dödsbo där en familjemedlem

som bedrivit näringsverksamheten har avlidit. Behovet av tillstånd har ansetts vara oklart särskilt vad gäller gårdsbruk. Dessutom har tröskeln för att meddela ett negativt beslut om fortsatt företagsverksamhet varit hög för att undvika de dramatiska konsekvenser som en snabb nedmontering av näringsverksamheten skulle medföra för huvudmannen och dennes närmaste krets. Det har inte framkommit några situationer där intressebevakaren skulle ha behövt börja bedriva en helt ny näringsverksamhet för huvudmannens räkning. På basis av tillämpningspraxis anses det i propositionen att tillståndsplikten i fråga om bedrivande av näringsverksamhet för huvudmannens räkning kan slopas utan att huvudmannens intresse äventyras, efter det att huvudmannen har uppnått myndighetsålder. För att skydda minderåriga anses det dock motiverat att bevara tillståndsplikten i situationer där en intressebevakare börjar idka näring för sin minderåriga huvudmans räkning.

Det föreslås att 1 mom. 8 punkten upphävs. Enligt den gällande 8 punkten kan intressebevakaren inte på huvudmannens vägnar ingå avtal om samförvaltning av dödsbo utan förmyndarmyndighetens tillstånd. Det föreslås att också denna typ av rättshandling stryks ur förteckningen över rättshandlingar som kräver förmyndarmyndighetens tillstånd.

Bestämmelser om avtal om samförvaltning av dödsbo finns i 24 kap. i ärvdabalken (40/1965). I ett sådant avtal kan det t.ex. fastställas vem som använder boets egendom, hurdana ersättningar som betalas för användningen och hur avkastningen fördelas. Tillståndspliktens betydelse minskar på grund av att ett dödsbo som samförvaltas kan hållas oskiftat också utan ett separat avtal om saken. Tillståndsansökningar som grundar sig på denna bestämmelse har förekommit ytterst sällan och bestämmelsen har därför i praktiken saknat betydelse. Det att ett avtal om samförvaltning av ett dödsbo som ingås på huvudmannens vägnar i fortsättningen inte förutsätter förmyndarmyndighetens tillstånd påverkar inte intressebevakarens skyldighet att tillvarata huvudmannens rättigheter och främja hans eller hennes bästa när sådana avtal ingås.

I 1 mom. 10 punkten föreslås tekniska ändringar. Det föreslås att den föråldrade hänvisningen till den upphävda lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990) ändras till en hänvisning till den nya lagen om bostadsrättsbostäder (393/2021). Dessutom föreslås det att den nuvarande hänvisningen till aktier eller andelar som avses i 13 punkten underpunkt g ändras så att det i den hänvisas till den föreslagna nya 34 a § 1 mom. 5 punkten. Ändringen behövs eftersom det föreslås att innehållet i den bestämmelse som det hänvisas till flyttas till den nya 34 a §.

I 1 mom. 11 punkten finns en bestämmelse om överlåtelse av nyttjanderätten till en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet vars besittning grundar sig på en rätt som avses i 10 punkten genom ett tidsbundet avtal. För att vara konsekvent föreslås det att tillståndsplikten i dessa situationer ändras på samma sätt som i 1 mom. 3 punkten i fråga om avtal om överlåtelse av nyttjanderätt till fast egendom, dvs. att den tidsfrist som gäller huvudmannens myndighetsålder slopas. Enligt den föreslagna bestämmelsen gäller tillståndsplikten således endast överlåtelse av nyttjanderätt för längre tid än fem år. På motsvarande sätt som enligt den gällande lagen behövs tillstånd inte för hyresavtal som ingåtts tills vidare, om inte hyresvärdens uppsägningstid har avtalats vara så lång att avtalet kan jämföras med ett tidsbundet avtal som gäller för längre tid än fem år.

Det föreslås att 1 mom. 12 punkten upphävs. I den gällande 12 punkten förbjuds försäljning eller avverkning av skog till försäljning samt tagande till försäljning och överlåtelse av rätten att ta marksubstanser utan förmyndarmyndighetens tillstånd, om detta inte sker i enlighet med en av förmyndarmyndigheten godkänd plan för förvaltningen av egendomen. Bestämmelsen härrör från lagen angående förmyndarskap från 1898, enligt vars bestämmelser förmyndarnämndens tillstånd behövdes för försäljning eller avverkning av skog. Skogsavverkning som överskrider användningen för husbehov eller den årliga tillväxten ansågs

då innebära att skogskapitalet minskas och att gårdens värde sjunker. År 1998 utvidgades tillståndsplikten till att gälla även tagande och överlåtelse av rätten att ta de marksubstanser som nämns i bestämmelsen (RP 146/1998 rd).

I samband med ansökan om tillstånd för försäljning av skog har förmyndarmyndigheten i praktiken övervakat att köpesumman motsvarar det gängse priset genom att kräva t.ex. konkurrensutsättning eller sakkunnigutlåtanden. Denna övervakning har haft en ganska liten betydelse, eftersom skillnaderna i anbud inte har varit särskilt stora. Någon uppskattning av minskningen av ett skogskapital har aldrig gjorts, eftersom det skulle förutsätta en separat sakkunnigutredning. Tillståndsansökningar eller förfrågningar som gäller försäljning av marksubstanser har ytterst sällan lämnats in till förmyndarmyndigheten.

Tillstånd krävs enligt den gällande bestämmelsen inte, om förmyndarmyndigheten har fastställt en plan för förvaltning av egendomen. Fastställandet av planen kan grunda sig till exempel på en skogsbruksplan enligt 4 a § i skogslagen (1093/1996). Skogsbruksplaner utarbetas i allmänhet för en lång tid, ca 10 år, och i dem fastställs inte exakt vilka försäljningsåtgärder som får vidtas i fråga om skog. Förmyndarmyndigheten får inte separat information om affärer som sker i enlighet med en skogsbruksplan.

Ändamålsenligheten med och mervärdet av ett tillstånd för försäljning av skog och marksubstanser har ifrågasatts. I dagens läge tjänar praxisen inte det mål som ligger till grund för tillståndsplikten för rättshandlingar, dvs. att förhindra särskilt riskfyllda rättshandlingar. Vid avverkning och försäljning av skog är det inte alltid fråga om en minskning av skogskapitalet. Tillståndsförfarandet har haft betydelse närmast med avseende på att virkeshandel därigenom kommer till förmyndarmyndighetens kännedom och att man på så sätt förebygger eventuell förskingring. Å andra sidan har det i fråga om affärer som gjorts inom ramen för skogsbruksplaner inte framkommit sådant missbruk, även i fall där förmyndarmyndigheten inte har underrättats om dem på förhand.

I denna proposition anses det att kravet på tillstånd för försäljning av skog och marksubstanser kan slopas, eftersom huvudmannens intressen i dessa situationer kan skyddas på andra sätt. I synnerhet när huvudmannen har betydande skogsegendom kan förmyndarmyndigheten t.ex. i samband med övervakningen av redovisningen uppmana intressebevakaren att skaffa en skogsbruksplan enligt skogslagen eller någon annan av en sakkunnig utarbetad plan för vård och användning av skogen. Vid behov kan förmyndarmyndigheten med stöd av 40 § till och med ålägga intressebevakaren att skaffa en sådan plan och lägga fram den för förmyndarmyndigheten för godkännande. Dessa metoder är effektivare än tillståndsplikten för uppnående av det primära syftet bakom den nuvarande bestämmelsen, dvs. att huvudmannens skogsegendom sköts på ett bra sätt.

I 1 mom. 13 punkten föreslås på motsvarande sätt som i den gällande lagen att beviljande av penninglån ska vara tillståndspliktigt. I övrigt föreslås det att innehållet i den gällande 13 punkten flyttas till den nya 34 a §.

34 a §. Paragrafen är ny. Syftet med den är att förtydliga de bestämmelser om tillstånd som gäller placering och som för närvarande finns i 34 § 1 mom. 13 punkten och i dess underpunkter.

I 1 mom. anges de objekt i vilka intressebevakaren kan placera huvudmannens tillgångar utan förmyndarmyndighetens tillstånd. De motsvarar i sak nuläget. Motiveringen till bestämmelserna beskrivs i regeringens propositioner RP 16/1995 rd och RP 146/1998 rd.

I 1 mom. 1 punkten finns en bestämmelse om insättning av medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I 1 mom. 2 punkten finns en bestämmelse om förvärv av obligationer och den motsvarar den gällande 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt b. I 1 mom. 3 punkten finns en bestämmelse om förvärv av värdepapper som är föremål för handel på en börs, en reglerad marknad eller ett multilateralt system inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Bestämmelsen motsvarar den gällande 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt c. I 1 mom. 4 punkten finns en bestämmelse som gäller andelar i placeringsfonder som avses i fondföretagsdirektivet och vilken motsvarar den gällande 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt d. I 1 mom. 5 punkten finns en bestämmelse om förvärv av sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder. Bestämmelsen motsvarar den gällande 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt g. Enligt vedertagen tolkning anses den omfatta t.ex. sådana andelar i s.k. konsumentandelslag som inte är förenade med tillskottsplikt för medlemmar samt överlåtelse eller förvärv av aktier i ett bostadsaktiebolag vilka medför rätten att besitta ett garage eller en parkeringsruta på gården (RP 52/2006 rd). Däremot kan t.ex. golfaktier, semesteraktier eller tidsdelade boenden inte betraktas som nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, och för anskaffning av sådana krävs förmyndarmyndighetens tillstånd.

I förteckningen över icke tillståndspliktiga objekt har det inte tagits in bestämmelser som motsvarar underpunkterna e och f i den gällande 34 § 1 mom. 13 punkten. Bestämmelserna i underpunkt e har inte tillämpats, eftersom de investeringsprodukter som anges i den i praktiken inte har funnits att tillgå. Det bemyndigande att utfärda förordning som avses i underpunkt f har inte använts. Bemyndiganden att utfärda förordning som det föreskrivs om i lag förutsätter numera exakthet och noggrann avgränsning, vilket innebär att det inte heller i framtiden är en fungerande lösning att komplettera förteckningen med en förordning med beaktande av hur snabbt marknaden kan förändras.

I 2 mom. föreskrivs det att intressebevakaren har rätt att på huvudmannens vägnar sätta in medel hos ett annat än i 1 mom. 1 punkten avsett kreditinstitut, förvärva finansiella instrument eller andelar i sammanslutningar samt att förvärva kryptotillgångar endast med förmyndarmyndighetens tillstånd. I bestämmelsen avses med finansiella instrument och andelar i sammanslutningar i enlighet med den gällande lagen sådana finansiella instrument och andelar i sammanslutningar som avses i 1 kap. 14 § i lagen om investeringstjänster (747/2012). Med kryptotillgångar avses kryptotillgångar och typer av kryptotillgångar enligt definitionen i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/114 om marknader för kryptotillgångar och om ändring av förordningarna (EU) nr 1093/2010 och (EU) nr 1095/2010 samt direktiven 2013/36/EU och (EU) 2019/1937 (nedan *EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar*). Innehållet i EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar har beskrivits i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om leverantörer av kryptotillgångstjänster och om marknader för kryptotillgångar samt till vissa andra lagar (RP 31/2024 rd).

Tillståndsplikten enligt 2 mom. inbegriper bland annat köp av aktier i onoterade bolag. Tillståndsplikten för aktier i onoterade bolag har ansetts motiverad eftersom investeringar i onoterade bolag är förenade med en högre risk än investeringar i företag som är föremål för handel på reglerade marknadsplatser. Möjligheterna att bedriva handel med aktier i onoterade bolag kan vara mycket begränsade – det finns inte nödvändigtvis någon efterfrågan på aktierna och priset bestäms således inte heller på basis av anbud eller köp. För onoterade bolag är rapporteringsskyldigheten lättare än för börsnoterade bolag, och de omfattas inte av samma fortlöpande och regelbundna informationsskyldighet som börsnoterade bolag. Detta gör det svårare att analysera onoterade bolag som investeringsobjekt och att bedöma riskerna. Det finns även riskfaktorer som hänför sig till teckningen av aktier i samband med börsintroduktionen,

eftersom börsintroduktioner kan avbrytas och planerna för börsintroduktionen kan återkallas. Tillståndspliktiga är också investeringar i andra fonder än de som avses i 1 mom., dvs. specialplaceringsfonder.

Bestämmelserna om investering i 34 a § gäller endast sådana investeringsobjekt som avses i paragrafen, dvs. finansiella instrument, andelar i sammanslutningar eller kryptotillgångar. Bestämmelserna om tillståndsplikt gäller således inte t.ex. förvärv av värdefulla tavlor eller andra värdeföremål. Även vid sådana förvärv ska intressebevakaren dock iaktta bestämmelserna om egendomsförvaltning i 37–41 §.

Förmyndarmyndigheten kan bevilja tillstånd enligt 2 mom. för en eller flera preciserade rättshandlingar. Alternativt kan tillståndet enligt den nya bestämmelsen ha karaktären av ett ramtillstånd, dvs. i tillståndet kan det fastställas en placeringsplan som utgör en plan för egendomsförvaltning enligt 40 §.

För att spara och investera medel kan man också använda olika placeringsförsäkringar. Sådana är t.ex. kapitaliseringsavtal och andra placeringsförsäkringar som avses i lagen om försäkringsavtal (543/1994). Med tanke på skyddet för huvudmannen är det konsekvent att bestämmelserna om tillståndsplikten för placeringsverksamhet tillämpas på dessa investeringsprodukter på samma sätt som på direktinvesteringar. Detta har beaktats i 3 mom. i den föreslagna paragrafen genom att föreskriva att bestämmelserna i 1 och 2 mom. om förmyndarmyndighetens tillstånd ska tillämpas också vid placering av huvudmannens medel i investeringsobjekt genom en placeringsförsäkring. På grund av särdragen hos placeringsförsäkringar är ovan nämnda fastställande av placeringsplanen i praktiken ett fungerande alternativ i fråga om investeringar som görs inom ramen för placeringsförsäkringar.

35 §. I paragrafen föreskrivs det om omständigheter som förmyndarmyndigheten ska beakta när den överväger om tillstånd kan beviljas. Det föreslås att det till paragrafen fogas en hänvisning till den nya 34 a §. Också vid avgörandet av tillståndsansökningar som gäller placeringar ska förmyndarmyndigheten beakta bestämmelserna om förvaltningen av huvudmannens egendom i 37–41 §. När huvudmannens tillgångar placeras i investeringsobjekt enligt 34 a § är det också viktigt att beakta att tillgångarna är tillräckligt diversifierade. Huvudmannens ekonomiska situation som helhet och dennes förlusttolerans ska också beaktas vid prövningen av tillståndsansökningar som gäller placeringsobjekt.

39 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om principerna för förvaltningen av huvudmannens egendom, vilka kompletterar 37 och 38 §. Den första meningen i 2 mom. motsvarar den gällande lagen. Det föreslås att det till bestämmelsen fogas en informativ hänvisning till lagen om underhåll för barn (704/1975), som ska beaktas när det övervägs om en minderårig huvudmans egen egendom ska användas för hans eller hennes underhåll.

När man överväger att använda huvudmannens tillgångar för hans eller hennes underhåll eller andra behov ska utgångspunkten vara huvudmannens intresse. Omständigheter som ska beaktas vid denna prövning är bland annat huvudmannens inkomster och utgifter samt huvudmannens önskemål och tidigare levnadsstandard. Intressebevakaren ska planera huvudmannens ekonomi på lång sikt.

Om huvudmannen är minderårig, finns bestämmelser om utgångspunkterna för hans eller hennes underhåll i lagen om underhåll för barn. Enligt 2 § i den lagen svarar föräldrarna efter sin förmåga för barnets underhåll. Vid bedömande av omfattningen av föräldrarnas underhållsansvar beaktas även barnets förmåga och möjligheter att självt svara för sitt underhåll samt sådana omständigheter som gör att barnets underhåll icke medför kostnader för föräldrarna

eller att dessa kostnader är ringa. Enligt förarbetena till lagen (RP 90/1974 rd) kan föräldrarnas underhållsansvar således i enstaka fall minska på grund av att barnet har inkomster eller förmögenhet med vilka det kan försörja sig självt. I vilken mån barnets tillgångar kan användas för barnets eget underhåll ska bedömas från fall till fall och med beaktande av barnets individuella behov. Den styrande principen ska vara barnets bästa, och vid bedömningen av barnets bästa kan också andra aspekter i fråga om barnets egendom beaktas än sparande med tanke på framtiden.

Enligt rättspraxis beaktas barnets egna inkomster och tillgångar som att de minskar föräldrarnas underhållsansvar i allmänhet endast när barnet har kapitalinkomster eller förvärvsinkomster som är större än ringa eller betydande tillgångar. Det kan vara skäligt att beakta barnets förmögenhet som att den minskar föräldrarnas underhållsansvar till exempel när föräldern är mindre bemedlad, men barnets tillgångar är betydande (HD 2009:66). En minderårig som har förlorat sina föräldrar kan få familjepension, som i princip är avsedd för barnets underhåll. Hur barnets kapitalinkomster och förmögenhet inverkar på bedömningen av barnets behov av underhåll beskrivs också i publikationen Anvisning för bedömning av storleken på underhållsbidrag till barn (Justitieministeriet 2007:2, s. 29 och 59).

66 §. I paragrafen föreskrivs det om förutsättningarna för att en minderårigs intressebevakning ska föras in i registret över förmynderskapsärenden i andra situationer än de som avses i 65 §.

I 1 mom. föreskrivs det om förmögenhetsgränserna för när en minderårigs intressebevakning ska föras in i registret, om den minderårige är delägare i ett dödsbo eller om den minderårige har egendom som förvaltas av en intressebevakare. Det föreslås att de förmögenhetsgränser som gäller i dessa situationer höjs till 30 000 euro.

Paragrafens 2 mom. motsvarar gällande lag.

66 a §. I paragrafen föreskrivs det om förutsättningarna för att ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig ska kunna avföras ur registret över förmynderskapsärenden. Det föreslås att den förmögenhetsgräns som föreskrivs i bestämmelsen höjs från nuvarande 15 000 euro till 20 000 euro med beaktande av den ändring som föreslås i 66 §. I övrigt motsvarar bestämmelsen den gällande lagen. Avförande ur registret är fortfarande inte möjligt, om minskningen av egendomen har berott på att egendomen har förvaltats på ett sätt som strider mot principerna i lagen om förmyndarverksamhet.

95 §. Paragrafen innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning i anslutning till 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt f. Det föreslås att paragrafen upphävs som obehövlig, eftersom det föreslås att punkten i fråga ändras och det således inte finns något behov av ett bemyndigande att utfärda förordning.

Ikraftträdandebestämmelse. I 1 mom. ingår en sedvanlig ikraftträdandebestämmelse.

I 2 mom. i ikraftträdandebestämmelsen föreskrivs det om grunderna för avgörande av giltigheten av en rättshandling som intressebevakaren företagit före ikraftträdandet av denna lag. Bestämmelsen behövs, eftersom det föreslås ändringar i bestämmelserna om tillstånd i 34 §. Enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen avgörs frågan om huruvida en rättshandling som har företagits före ikraftträdandet av denna lag är giltig eller inte med stöd av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. En rättshandling som har företagits före lagens ikraftträdande kräver således inte förmyndarmyndighetens tillstånd för att vara giltig, även om det enligt den nya lagen till skillnad från vad som föreskrevs i den tidigare lagen behövs tillstånd. Om en rättshandling före ikraftträdandet av lagen hade förutsatt

förmyndarmyndighetens tillstånd och det inte har sökts, kan rättshandlingen göras giltig genom att ansöka om förmyndarmyndighetens godkännande. Frågor om huruvida en intressebevakare har varit jävig att företräda huvudmannen i en rättshandling som företagits före den nya lagens ikraftträdande ska bedömas utifrån de jävsbestämmelser som gällde vid tidpunkten för handlingen.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Bestämmelser om avgifterna för prestationer som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata utfärdas genom förordning av finansministeriet. Bemyndigandet att utfärda förordning grundar sig på 8 § i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Den gällande författningen är finansministeriets förordning om avgifter år 2025 för prestationer som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (793/2024), vilken gäller till och med den 31 december 2025. I avgiftsförordningarna ska i fortsättningen beaktas de ändringar i lagen om förmyndarverksamhet som gäller förmyndarmyndighetens tillstånd.

Det föreslås att bemyndigandet att utfärda förordning i 95 § i lagen om förmyndarverksamhet upphävs. Bestämmelsen hänför sig till de finansiella instrument som avses i 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt f i samma lag. Inga förordningar har utfärdats med stöd av detta bemyndigande, så ändringen påverkar inga bestämmelser på lägre nivå.

9 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft hösten 2025. På grund av de åtgärder som krävs för verkställigheten av lagen, såsom ändringar i informationssystem, kan lagarna dock träda i kraft tidigast tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

10 Verkställighet och uppföljning

Verkställigheten av lagförslagen förutsätter inga särskilda åtgärder, med undantag för smärre ändringar i informationssystem som förvaltas av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Den kvantitativa uppföljningen och efterhandsutvärderingen av både lagen om intressebevakningsfullmakt och lagen om förmyndarverksamhet görs genom att man följer upp rättsstatistiken och de årliga statistiska uppgifter som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samlar in.

Respons om hur lagstiftningen fungerar i synnerhet ur förmyndarmyndighetens synvinkel fås även vid finansministeriets, justitieministeriets och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas gemensamma styrmöten.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I denna proposition är det fråga om att uppdatera lagstiftningen om intressebevakning till vissa delar. Lagstiftningen om intressebevakning påverkar alltid individens rättsliga ställning. I regleringen måste man eftersträva balans mellan å ena sidan skyddet av en sårbar persons intressen och å andra sidan begränsningar av hans eller hennes grundläggande fri- och rättigheter.

I propositionen föreslås ändringar i bestämmelserna i lagen om intressebevakningsfullmakt och i de bestämmelser i lagen om förmyndarverksamhet som gäller tillsynen över intressebevakares verksamhet. Lagförslagen är av betydelse i synnerhet med tanke på egendomsskyddet, som tryggas i 15 § i grundlagen. Andra centrala skyldigheter enligt internationella avtal som är bindande för Finland är självbestämmanderätt, jämlikhet och frihet från utnyttjande. Bestämmelser om dessa finns till exempel i artiklarna 5, 12 och 16 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Propositionens konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt internationella människorättsförpliktelser behandlas också i avsnitt 4.2 (De huvudsakliga konsekvenserna).

De ändringar som föreslås i lagen om intressebevakningsfullmakt är av betydelse med tanke på fullmaktsgivarens självbestämmanderätt och hänför sig också till skyddet för fullmaktsgivarens egendom. Ändringsförslaget om att fullmäktigen trots bestämmelserna i jordabalken ska ha behörighet att företa rättshandlingar som gäller fastigheter direkt med stöd av intressebevakningsfullmakten hänför sig till de formkrav och preciseringskrav som i jordabalken ställs på fullmakter. Genom lagändringen utvidgas inte fullmäktigens rätt att handla för fullmaktsgivarens räkning i förhållande till det som fullmaktsgivaren har bestämt i intressebevakningsfullmakten. Ändringsförslaget gäller endast intressebevakningsfullmakter som upprättats efter det att lagen trädde i kraft. Fullmaktsgivaren kan således beakta de nya bestämmelserna när intressebevakningsfullmakten upprättas och, om han eller hon så önskar, begränsa fullmäktigens rätt att företa rättshandlingar i fråga om en fastighet.

Ändringsförslaget om att fullmäktigen trots jävsbestämmelserna ska ha rätt att ge andra än sig själv en sedvanlig gåva av ringa ekonomisk betydelse utvidgar inte fullmäktigens rättigheter utöver vad som bestäms i intressebevakningsfullmakten och försämrar inte fullmaktsgivarens egendomsskydd, eftersom givandet av sådana gåvor förutsätter att grunderna för givande av gåvan preciseras i intressebevakningsfullmakten. Genom ändringsförslaget främjas fullmaktsgivarens självbestämmanderätt.

Lagen om förmyndarverksamhet innehåller bestämmelser som syftar till att övervaka intressebevakarnas verksamhet i syfte att förebygga missbruk och trygga huvudmannens intressen. De ändringar som nu föreslås gäller i synnerhet den s.k. förhandskontrollen, dvs. 34 § och de rättshandlingar som företas på huvudmannens vägnar som anges i den paragrafen och för vilka intressebevakaren behöver förmyndarmyndighetens tillstånd. Det föreslås att bestämmelserna om tillstånd ändras så att kravet på tillstånd slopas helt i fråga om vissa rättshandlingar och att regleringen förtydligas i fråga om vissa rättshandlingar. Syftet med ändringarna är att uppdatera regleringen så att den motsvarar de förändringar som skett i samhället och det behov av skydd för personer som står under intressebevakning som därigenom uppstått. Genom de föreslagna ändringarna genomförs den princip om proportionalitet som krävs av skyddsåtgärder. Ändringarna anses inte försämrat huvudmannens egendomsskydd.

Av betydelse med tanke på egendomsskyddet är också de ändringar som föreslås i 66 och 66 a § i lagen om förmyndarverksamhet. Det föreslås att de förmögenhetsgränser på basis av vilka ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig förs in i eller avförs ur registret över förmyndarskapsärenden höjs. Införandet av intressebevakaruppdrag i registret innebär att intressebevakare för minderåriga blir redovisningsskyldiga inför förmyndarmyndigheten. Bestämmelserna har således betydelse också med tanke på skyddet för privatlivet och familjelivet enligt 10 § i grundlagen. När man fastställt nivån på höjningarna har man strävat efter att hitta en lämplig balans mellan skyddet för minderårigas egendom och skyddet för familjens privatliv.

På de grunder som anförts ovan måste propositionen betraktas som förenlig med grundlagen och de internationella människorättsförpliktelser som är bindande för Finland.

På nämnda grunder anses det att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om intressebevakningsfullmakt

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om intressebevakningsfullmakt (648/2007) 17, 18, 20 och 21 § som följer:

17 §

Jäv för fullmäktig

Fullmäktigen får inte företräda fullmaktsgivaren, om fullmaktsgivarens motpart är

- 1) fullmäktigen själv, fullmäktigens make eller någon som fullmäktigen företräder,
- 2) fullmäktigens eller dennes makes barn, barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller en sådan persons make, eller
- 3) fullmäktigens syskonbarn.

Med makar avses i 1 mom. äkta makar och personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden eller i något annat parförhållande i gemensamt hushåll. Med släktingar jämställs motsvarande halvsläktingar.

Fullmäktigen får inte heller företräda fullmaktsgivaren när fullmäktigens och fullmaktsgivarens intressen i saken kan bli motstridiga av någon annan än en i 1 mom. nämnd orsak.

18 §

Gåvor

Fullmäktigen får inte skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren, om inte något annat följer av 2 mom.

Fullmäktigen får ge en gåva på fullmaktsgivarens vägnar, om grunderna för gåvan har preciserats i fullmakten.

Trots vad som föreskrivs i 17 § är fullmäktigen behörig att på fullmaktsgivarens vägnar ge någon annan än sig själv en gåva som med hänsyn till omständigheterna är sedvanlig och av ringa ekonomisk betydelse, om den har preciserats på det sätt som avses i 2 mom.

20 §

Förhållandet till vissa bestämmelser om fullmakt i annan lagstiftning

Fullmäktigen är med stöd av intressebevakningsfullmakten behörig att sälja eller på annat sätt överlåta en fastighet, ansöka om inteckning eller upplåta panträtt i en fastighet trots vad som föreskrivs i 2 kap. 3 § 1 mom., 4 kap. 1–3 §, 16 kap. 4 a § 1 mom. och 8 a § 2 mom. samt 17 kap. 1 § 2 mom. i jordabalken (540/1995).

Fullmäktigen har i ärenden som omfattas av intressebevakningsfullmakten rätt att ta emot en stämning trots vad som föreskrivs i 11 kap. 16 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Bestämmelser i någon annan lag vilka begränsar en fullmakts giltighetstid tillämpas inte på en intressebevakningsfullmakt.

Bestämmelserna i 1–3 mom. tillämpas endast om något annat inte har förordnats särskilt i fullmakten.

21 §

Förordnande av en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter

Om fullmäktigen på grund av sjukdom eller jäv eller av någon annan orsak är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag och fullmaktsgivaren inte har utsett en ersättare, kan tingsrätten eller, på fullmäktigens begäran, förmyndarmyndigheten förordna en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter. Intressebevakaren ska förordnas i enlighet med vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om förordnande av ställföreträdare för intressebevakaren. På en intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter tillämpas 14–20 § i denna lag. Till övriga delar tillämpas på denne vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakare.

En i 1 mom. avsedd intressebevakares uppdrag upphör när fullmäktigen och intressebevakaren efter det att hindret har upphört tillsammans meddelar detta till den förmyndarmyndighet som avses i 29 §. Om fullmäktigen och intressebevakaren är av olika åsikt om uppdraget som intressebevakare har upphört, avgörs saken på ansökan av någondera av dem vid den tingsrätt som avses i 70 eller 71 § i lagen om förmyndarverksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ett intressebevakningsbemyndigande genom en fullmakt som har upprättats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas i stället för 20 § 1 mom. i denna lag de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Vid bedömning av giltigheten av en sådan rättshandling som fullmäktigen eller en intressebevakare som med stöd av 21 § förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter har företagit före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 34 § 1 mom. 8 och 12 punkten samt 95 §, av dem 95 § sådan den lyder i lag 1135/2019,

ändras 4 § 1 mom., 32 § 3 mom., 34 § 1 mom. 3–5, 10, 11 och 13 punkten, 35 §, 39 § 2 mom., 66 och 66 a §, av dem 32 § 3 mom. och 34 § 1 mom. 10 och 11 punkten sådana de lyder i lag 649/2007, 34 § 1 mom. 13 punkten sådan den lyder i lagarna 1094/2017 och 230/2019, samt 66 och 66 a § sådana de lyder i lag 122/2011, samt

fogas till lagen en ny 34 a § som följer:

4 §

Intressebevakare för en minderårig är vårdnadshavarna, om inte något annat föreskrivs nedan. Domstolen kan dock i enlighet med detta kapitel skilja vårdnadshavaren från uppdraget att vara

intressebevakare och vid behov förordna en annan person till intressebevakare för den minderårige för att sköta dennes ekonomiska angelägenheter. Bestämmelser om vårdnad om minderåriga finns i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

32 §

En annan intressebevakare än en förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn får inte heller företräda huvudmannen, om motparten är

- 1) intressebevakarens barns make eller intressebevakarens makes barn eller dennes make,
 - 2) intressebevakarens eller dennes makes barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller make till någon av dessa personer,
 - 3) intressebevakarens syskonbarn.
-

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

3) överlåta nyttjanderätten till fast eller annan i 1 punkten avsedd egendom för en längre tid än fem år,

4) uppta annat penninglån än studielån med statsborgen eller sådan kredit som beviljas med stöd av lagen om social kreditgivning (1133/2002) och inte heller ingå växelförbindelser eller ta ansvar för annans skuld,

5) börja idka näring för huvudmannens räkning, om huvudmannen är minderårig,

10) överlåta eller mot vederlag förvärva en bostadsrätt som avses i lagen om bostadsrättsbostäder (393/2021), eller aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet, med undantag för aktier och andelar som avses i 34 a § 1 mom. 5 punkten,

11) genom ett tidsbundet avtal överlåta nyttjanderätten till en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet vars besittning grundar sig på en bostadsrätt eller på aktier eller andelar som avses i 10 punkten för längre tid än fem år, och inte heller

13) bevilja penninglån.

34 a §

En intressebevakare har rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

1) sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

2) förvärva obligationer som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,

3) förvärva värdepapper som är föremål för handel på en sådan börs som avses i 1 kap. 2 § 7 punkten i lagen om handel med finansiella instrument (1070/2017), på en sådan reglerad marknad som avses i 1 kap. 2 § 5 punkten i den lagen eller i ett sådant multilateralt system som avses i 1 kap. 2 § 4 punkten i den lagen,

4) förvärva andelar i placeringsfonder som är förenliga med Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) och som är registrerade i Finland, och i sådana utländska fondföretag som avses i 23 kap. 1 § 1 mom. i lagen om

placeringsfonder (213/2019) och som i enlighet med 2 mom. i den paragrafen får marknadsföra sina andelar i Finland,

5) förvärva sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Intressebevakaren har rätt att på huvudmannens vägnar sätta in medel hos ett annat än i 1 mom. 1 punkten avsett kreditinstitut, förvärva andra än i 2–5 punkten avsedda finansiella instrument och andelar i sammanslutningar och förvärva kryptotillgångar, om förmyndarmyndigheten beviljar tillstånd för rättshandlingen eller om rättshandlingen genomförs i enlighet med en av förmyndarmyndigheten godkänd plan för förvaltningen av egendomen.

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om förmyndarmyndighetens tillstånd tillämpas också vid placering av huvudmannens medel i investeringsobjekt genom en placeringsförsäkring.

35 §

Förmyndarmyndigheten kan bevilja tillstånd enligt 34 eller 34 a §, om den rättshandling eller åtgärd som tillståndsansökan avser är förenlig med huvudmannens intressen. I så fall ska det som föreskrivs i 37–41 § om förvaltningen av egendomen beaktas.

39 §

Övrig egendom, som inte används för huvudmannens underhåll eller andra behov, ska placeras på ett tillräckligt värdebeständigt sätt och så att den ger skäligen avkastning. Bestämmelser om föräldrars underhållsansvar finns i lagen om underhåll för barn (704/1975).

66 §

Ett intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att

1) en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar utan avdrag för den avlidnas eller boets skulder överstiger 30 000 euro, eller

2) en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen utan avdrag för den minderåriges skulder överstiger 30 000 euro.

Om särskilda skäl föreligger, ska intressebevakning för en minderårig införas i registret över förmynderskapsärenden även om egendomen eller beloppet av tillgångarna i dödsboandelen understiger det belopp som avses i 1 mom.

66 a §

Ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig och som har införts i registret över förmynderskapsärenden med stöd av 66 §, kan avföras ur registret, om värdet på den minderåriges dödsboandel eller egendom enligt 1 mom. i den paragrafen varaktigt har sjunkit så att det är lika med eller lägre än 20 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag kan dock inte avföras ur registret om egendomen har minskat på grund av åtgärder från intressebevakarens sida som inte är förenliga med den minderåriges intresse eller om det i övrigt finns särskilda skäl för att intressebevakaruppdraget ska kvarstå i registret.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Vid avgörande av giltigheten av en sådan rättshandling som en intressebevakare har företagit före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 18 juni 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

1.

Lag

om ändring av lagen om intressebevakningsfullmakt

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om intressebevakningsfullmakt (648/2007) 17, 18, 20 och 21 § som följer:

Gällande lydelse

17 §

Jäv för fullmäktig

Fullmäktigen får inte företräda fullmaktsgivaren, om fullmaktsgivarens motpart är

- 1) fullmäktigen själv, fullmäktigens make eller någon som fullmäktigen företräder,
- 2) fullmäktigens eller dennes makes barn, barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller en sådan persons make, eller
- 3) fullmäktigens syskonbarn *eller förälders syskon*.

Med makar avses i 1 mom. äkta makar och personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden eller i något annat parförhållande i gemensamt hushåll. Med släktingar jämställs motsvarande halvsläktingar.

Fullmäktigen får inte heller företräda fullmaktsgivaren när fullmäktigens och fullmaktsgivarens intressen i saken kan bli motstridiga av någon annan än en i 1 mom. nämnd orsak.

18 §

Gåvor

Fullmäktigen får inte skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren, om inte något annat följer av 2 mom.

Fullmäktigen får ge en gåva på fullmaktsgivarens vägnar, om grunderna för gåvan har preciserats i fullmakten.

Föreslagen lydelse

17 §

Jäv för fullmäktig

Fullmäktigen får inte företräda fullmaktsgivaren, om fullmaktsgivarens motpart är

- 1) fullmäktigen själv, fullmäktigens make eller någon som fullmäktigen företräder,
- 2) fullmäktigens eller dennes makes barn, barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller en sådan persons make, eller
- 3) fullmäktigens syskonbarn.

Med makar avses i 1 mom. äkta makar och personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden eller i något annat parförhållande i gemensamt hushåll. Med släktingar jämställs motsvarande halvsläktingar.

Fullmäktigen får inte heller företräda fullmaktsgivaren när fullmäktigens och fullmaktsgivarens intressen i saken kan bli motstridiga av någon annan än en i 1 mom. nämnd orsak.

18 §

Gåvor

Fullmäktigen får inte skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren, om inte något annat följer av 2 mom.

Fullmäktigen får ge en gåva på fullmaktsgivarens vägnar, om grunderna för gåvan har preciserats i fullmakten.

Gällande lydelse

20 §

Förhållandet till vissa bestämmelser om fullmakt i annan lagstiftning

Om det i en intressebevakningsfullmakt uttryckligen har bestämts att fullmäktigen med stöd av fullmakten får sälja eller på annat sätt överlåta en fastighet, ansöka om inteckning eller upplåta panträtt i en fastighet, är fullmäktigen behörig att företräda fullmaktsgivaren i dessa rättshandlingar utan hinder av vad som föreskrivs i 2 kap. 3 §, 4 kap. 1–3 §, 16 kap. 4 § 3 mom. och 17 kap. 1 § 2 mom. i jordabalken (540/1995).

Fullmäktigen har i ärenden som omfattas av intressebevakningsfullmakten rätt att ta emot en stämning utan hinder av vad som föreskrivs i 11 kap. 16 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Bestämmelser i någon annan lag vilka begränsar en fullmakts giltighetstid tillämpas inte på en intressebevakningsfullmakt.

Bestämmelserna i 2 och 3 mom. tillämpas endast om något annat inte har förordnats särskilt i fullmakten.

21 §

Förordnande av en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter

Om fullmäktigen på grund av sjukdom eller jäv eller av någon annan orsak är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag och fullmaktsgivaren inte har utsett en ersättare, kan tingsrätten eller, på fullmäktigens begäran, förmyndarmyndigheten förordna en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter. Intressebevakaren skall förordnas i enlighet med vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om

Föreslagen lydelse

Trots vad som föreskrivs i 17 § är fullmäktigen behörig att på fullmaktsgivarens vägnar ge någon annan än sig själv en gåva som med hänsyn till omständigheterna är sedvanlig och av ringa ekonomisk betydelse, om den har preciserats på det sätt som avses i 2 mom.

20 §

Förhållandet till vissa bestämmelser om fullmakt i annan lagstiftning

Fullmäktigen är med stöd av intressebevakningsfullmakten behörig att sälja eller på annat sätt överlåta en fastighet, ansöka om inteckning eller upplåta panträtt i en fastighet trots vad som föreskrivs i 2 kap. 3 § 1 mom., 4 kap. 1–3 §, 16 kap. 4 a § 1 mom. och 8 a § 2 mom. samt 17 kap. 1 § 2 mom. i jordabalken (540/1995).

Fullmäktigen har i ärenden som omfattas av intressebevakningsfullmakten rätt att ta emot en stämning trots vad som föreskrivs i 11 kap. 16 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Bestämmelser i någon annan lag vilka begränsar en fullmakts giltighetstid tillämpas inte på en intressebevakningsfullmakt.

Bestämmelserna i 1–3 mom. tillämpas endast om något annat inte har förordnats särskilt i fullmakten.

21 §

Förordnande av en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter

Om fullmäktigen på grund av sjukdom eller jäv eller av någon annan orsak är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag och fullmaktsgivaren inte har utsett en ersättare, kan tingsrätten eller, på fullmäktigens begäran, förmyndarmyndigheten förordna en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter. Intressebevakaren ska förordnas i enlighet med vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om förordnande av ställföreträdare för

Gällande lydelse

förordnande av ställföreträdare för intressebevakaren.

En i 1 mom. avsedd intressebevakares uppdrag upphör när fullmäktigen och intressebevakaren efter det att hindret har upphört tillsammans meddelar detta till den förmyndarmyndighet som avses i 29 §. Är fullmäktigen och intressebevakaren av olika åsikt om uppdraget som intressebevakare har upphört, avgörs saken på ansökan av någondera av dem vid den tingsrätt som avses i 70 eller 71 § i lagen om förmyndarverksamhet.

Föreslagen lydelse

intressebevakaren. På en intressebevakare som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter tillämpas 14–20 § i denna lag. Till övriga delar tillämpas på denne vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakare.

En i 1 mom. avsedd intressebevakares uppdrag upphör när fullmäktigen och intressebevakaren efter det att hindret har upphört tillsammans meddelar detta till den förmyndarmyndighet som avses i 29 §. Om fullmäktigen och intressebevakaren är av olika åsikt om uppdraget som intressebevakare har upphört, avgörs saken på ansökan av någondera av dem vid den tingsrätt som avses i 70 eller 71 § i lagen om förmyndarverksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ett intressebevakningsbemyndigande genom en fullmakt som har upprättats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas i stället för 20 § 1 mom. i denna lag de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Vid bedömning av giltigheten av en sådan rättshandling som fullmäktigen eller en intressebevakare som med stöd av 21 § förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter har företagit före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 34 § 1 mom. 8 och 12 punkten samt 95 §, av dem 95 § sådan den lyder i lag 1135/2019,

ändras 4 § 1 mom., 32 § 3 mom., 34 § 1 mom. 3–5, 10, 11 och 13 punkten, 35 §, 39 § 2 mom., 66 och 66 a §, av dem 32 § 3 mom. och 34 § 1 mom. 10 och 11 punkten sådana de lyder i lag 649/2007, 34 § 1 mom. 13 punkten sådan den lyder i lagarna 1094/2017 och 230/2019, samt 66 och 66 a § sådana de lyder i lag 122/2011, samt fogas till lagen en ny 34 a § som följer:

Gällande lydelse

4 §

Intressebevakare för en minderårig är vårdnadshavarna, om inte något annat bestäms nedan. Domstolen kan dock i enlighet med detta kapitel skilja vårdnadshavaren från uppdraget att vara intressebevakare och vid behov förordna en annan person till intressebevakare för den minderårige.

32 §

En annan intressebevakare än en förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn får inte heller företräda huvudmannen, om motparten är

1) intressebevakarens barns make eller intressebevakarens makes barn eller dennes make,

2) intressebevakarens eller dennes makes barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller make till någon av dessa personer,

3) intressebevakarens syskons barn eller förälders syskon.

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

3) överlåta nyttjanderätten till fast eller annan i 1 punkten avsedd egendom för en längre tid än fem år eller för en längre tid än ett år från det att huvudmannen blivit myndig,

Föreslagen lydelse

4 §

Intressebevakare för en minderårig är vårdnadshavarna, om inte något annat föreskrivs nedan. Domstolen kan dock i enlighet med detta kapitel skilja vårdnadshavaren från uppdraget att vara intressebevakare och vid behov förordna en annan person till intressebevakare för den minderårige för att sköta dennes ekonomiska angelägenheter. Bestämmelser om vårdnad om minderåriga finns i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

32 §

En annan intressebevakare än en förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn får inte heller företräda huvudmannen, om motparten är

1) intressebevakarens barns make eller intressebevakarens makes barn eller dennes make,

2) intressebevakarens eller dennes makes barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller make till någon av dessa personer,

3) intressebevakarens syskonbarn.

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

3) överlåta nyttjanderätten till fast eller annan i 1 punkten avsedd egendom för en längre tid än fem år,

4) uppta annat penninglån än studielån med statsborgen eller sådan kredit som beviljas

Gällande lydelse

4) uppta annat lån än studielån med statsborgen, ingå växelförbindelser eller ta ansvar för annans skuld,

5) börja idka näring för huvudmannens räkning,

8) ingå avtal om samförvaltning av dödsbo,

10) överlåta eller mot vederlag förvärva en bostadsrätt som avses i lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990) eller aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet, med undantag för aktier och andelar som avses i 13 punkten underpunkt g, (25.5.2007/649)

11) genom ett tidsbundet avtal överlåta nyttjanderätten till en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet vars besittning grundar sig på en bostadsrätt eller på aktier eller andelar som avses i 10 punkten för längre tid än fem år eller för längre tid än ett år från det att huvudmannen blivit myndig, (25.5.2007/649)

12) sälja eller låta avverka skog till försäljning, till försäljning ta eller överlåta rätt att ta sten, grus, sand, lera, torv eller mull på huvudmannens mark, om detta inte sker i enlighet med en av förmyndarmyndigheten godkänd plan för förvaltningen av egendomen, eller

13) bevilja penninglån eller mot vederlag förvärva i 1 kap. 14 § i lagen om investeringstjänster (747/2012) avsedda finansiella instrument eller andelar i sammanslutningar, med följande undantag:

a) sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

b) förvärva obligationer som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,

c) förvärva värdepapper som är föremål för handel på en sådan börs, reglerad marknad eller multilateral handelsplattform som avses i 1 kap. 2 § i lagen om handel med finansiella instrument (1070/2017),

Föreslagen lydelse

med stöd av lagen om social kreditgivning (1133/2002) och inte heller ingå växelförbindelser eller ta ansvar för annans skuld,

5) börja idka näring för huvudmannens räkning, om huvudmannen är minderårig,

(upphävs)

10) överlåta eller mot vederlag förvärva en bostadsrätt som avses i lagen om bostadsrättsbostäder (393/2021), eller aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet, med undantag för aktier och andelar som avses i 34 a § 1 mom. 5 punkten,

11) genom ett tidsbundet avtal överlåta nyttjanderätten till en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet vars besittning grundar sig på en bostadsrätt eller på aktier eller andelar som avses i 10 punkten för längre tid än fem år, och inte heller

(upphävs)

13) bevilja penninglån.

Gällande lydelse

d) förvärva andelar i placeringsfonder som är förenliga med det fondföretagsdirektiv som avses i 1 kap. 2 § 1 mom. 16 punkten i lagen om placeringsfonder (213/2019) och som är registrerade i Finland eller i utländska fondföretag som avses i 23 kap. 1 § 1 mom. i den lagen och som i enlighet med 2 mom. i den paragrafen får marknadsföra sina andelar i Finland, (22.2.2019/230)

e) förvärva andelar i en sådan AIF-fond enligt lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder (162/2014) av vars kapital enligt fondens stadgar alltid minst tre fjärdedelar är placerade i sådana insättningar, obligationer eller värdepapper som avses i underpunkterna a, b och c och vars andelar i enlighet med 13 kap. i den lagen kan erbjudas icke-professionella kunder,

f) förvärva sådana finansiella instrument som kan jämföras med finansiella instrument enligt underpunkterna a–e och som anges genom förordning av justitieministeriet,

g) förvärva sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Föreslagen lydelse

34 a §

En intressebevakare har rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

1) sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

2) förvärva obligationer som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,

3) förvärva värdepapper som är föremål för handel på en sådan börs som avses i 1 kap. 2 § 7 punkten i lagen om handel med finansiella instrument (1070/2017), på en sådan reglerad marknad som avses i 1 kap. 2 § 5 punkten i den lagen eller i ett sådant multilateralt system som avses i 1 kap. 2 § 4 punkten i den lagen,

4) förvärva andelar i placeringsfonder som är förenliga med Europaparlamentets och

Gällande lydelse

35 §
Förmyndarmyndigheten kan bevilja tillstånd enligt 34 §, om den rättshandling eller åtgärd som tillståndsansökan avser är förenlig med huvudmannens intressen. Härvid skall beaktas vad som i 37–41 § bestäms om förvaltningen av egendomen.

39 §
Övrig egendom, som inte används för huvudmannens underhåll eller andra behov, skall placeras på ett tillräckligt värdebeständigt sätt och så att den ger skälig avkastning.

Föreslagen lydelse

rådets direktiv 2009/65/EG om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) och som är registrerade i Finland, och i sådana utländska fondföretag som avses i 23 kap. 1 § 1 mom. i lagen om placeringsfonder (213/2019) och som i enlighet med 2 mom. i den paragrafen får marknadsföra sina andelar i Finland,

5) förvärva sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Intressebevakaren har rätt att på huvudmannens vägnar sätta in medel hos ett annat än i 1 mom. 1 punkten avsett kreditinstitut, förvärva andra än i 2–5 punkten avsedda finansiella instrument och andelar i sammanslutningar och förvärva kryptotillgångar, om förmyndarmyndigheten beviljar tillstånd för rättshandlingen eller om rättshandlingen genomförs i enlighet med en av förmyndarmyndigheten godkänd plan för förvaltningen av egendomen.

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om förmyndarmyndighetens tillstånd tillämpas också vid placering av huvudmannens medel i investeringsobjekt genom en placeringsförsäkring.

35 §
Förmyndarmyndigheten kan bevilja tillstånd enligt 34 eller 34 a §, om den rättshandling eller åtgärd som tillståndsansökan avser är förenlig med huvudmannens intressen. I så fall ska det som föreskrivs i 37–41 § om förvaltningen av egendomen beaktas.

39 §
Övrig egendom, som inte används för huvudmannens underhåll eller andra behov, ska placeras på ett tillräckligt värdebeständigt sätt och så att den ger skälig avkastning. Bestämmelser om föräldrars underhållsansvar finns i lagen om underhåll för barn (704/1975).

66 §

Ett intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att

1) en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar utan avdrag för den avlidnas eller boets skulder överstiger 20 000 euro, eller att

2) en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen utan avdrag för den minderåriges skulder överstiger 20 000 euro.

Om särskilda skäl föreligger, ska intressebevakning för en minderårig införas i registret över förmynderskapsärenden även om egendomen eller beloppet av tillgångarna i dödsboandelen understiger det belopp som avses i 1 mom.

66 a §

Ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig och som har införts i registret över förmynderskapsärenden med stöd av 66 §, kan avföras ur registret, om värdet på den minderåriges dödsboandel eller egendom enligt 66 § 1 mom. varaktigt har sjunkit så att det är lika med eller lägre än 15 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag kan dock inte avföras ur registret om egendomen har minskat på grund av åtgärder från intressebevakarens sida som inte är förenliga med den minderåriges intresse eller om det i övrigt finns särskilda skäl för att intressebevakaruppdraget ska kvarstå i registret.

95 §

Närmare bestämmelser om de finansiella instrument som avses i 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt f får utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

66 §

Ett intressebevakaruppdrag ska införas i registret över förmynderskapsärenden även när förmyndarmyndigheten får kännedom om att

1) en minderårig är delägare i ett dödsbo och hans eller hennes andel i boets tillgångar utan avdrag för den avlidnas eller boets skulder överstiger 30 000 euro, eller

2) en minderårig har egendom som förvaltas av en intressebevakare och egendomen utan avdrag för den minderåriges skulder överstiger 30 000 euro.

Om särskilda skäl föreligger, ska intressebevakning för en minderårig införas i registret över förmynderskapsärenden även om egendomen eller beloppet av tillgångarna i dödsboandelen understiger det belopp som avses i 1 mom.

66 a §

Ett intressebevakaruppdrag som gäller en minderårig och som har införts i registret över förmynderskapsärenden med stöd av 66 §, kan avföras ur registret, om värdet på den minderåriges dödsboandel eller egendom enligt 1 mom. i den paragrafen varaktigt har sjunkit så att det är lika med eller lägre än 20 000 euro. Ett intressebevakaruppdrag kan dock inte avföras ur registret om egendomen har minskat på grund av åtgärder från intressebevakarens sida som inte är förenliga med den minderåriges intresse eller om det i övrigt finns särskilda skäl för att intressebevakaruppdraget ska kvarstå i registret.

(upphävs)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 20 .
Vid avgörande av giltigheten av en sådan
rättshandling som en intressebevakare har
företagit före ikraftträdandet av denna lag
tillämpas de bestämmelser som gällde vid
ikraftträdandet.
